

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR
01/2026

ST. OLAV

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

Les om
Olavsorgelet

Påskequiz

BISKOP ERIK VARDEN

**- Vi skal
formidle håp
til verden**

SIDE 4

34

Biskop Kozon om Ansgar-jubileet i Danmark.

14

Nytt orgel i St. Olav domkirke i Oslo.

Nº 01/2026

Innhold

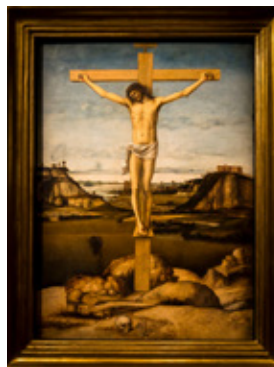
Leder	3
Biskopen har ordet	4
Min tro: Marcus Augustin Rønning	6
Betraktninger ved Ann Jeanette Ekberg	12
Olavsorgelet: Bakgrunn og enquête	14
Om presten og diakonen	26
Kirkevandring i Roma: Santa Maria dell'Orto	28
Språkhjørnet med NAOB	32
Intervju med biskop Kozon, København	34
Intervju med kardinal Parolin	38
Hvem var St. Ansgar?	41
Katolsk profil: pater Finn Thorn OP	42
Katolskt magasin 100 år	47
Guds ord ved p. Torbjørn Holt	49
Aktuelt: Norge rundt	50
Aktuelt: Verden rundt	52
Sannhetsserum: Forbød kirken Bibelen?	54
Klostertanker ved biskop Bernt Eidsvig	56
Brunchens brogete bakgrunn	60
Min søndagsbrunch	62
Kunst: Bellinis <i>Korsfestelsen</i>	64
Signert ved Ewa Bivand	67
Aktuelt: Peterskirken med QR-koder	68
Påskequiz	70
Reise: Toulouse	72
Bokomtaler	76
Blikk i arkivet	77
Aktuell profil: Didier Pentecôte	84

GUDS ORD

«Jesu egen død og oppstandelse som påsken vitner om, var det store knekkpunktet i historien.»

PATER TORBJØRN HOLT, SIDE 49

Kunngjøringer	86
Musikk for påsketiden	88
In memoriam: Dagfinn Føllesdal	89
Utgangsort: <i>Jesus</i> av Knut Ødegård	90

64

Kunst: Bellinis *Korsfestelsen*

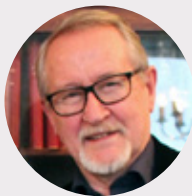

72

Reise:
Basilikaen i
Toulouse

32
Språkhjørnet
ved Hilde Bliksrud

HÅND I HÅND

Gjennom all støy og alle distraksjoner som beslaglegger vår oppmerksomhet i en urolig og uforutsigbar samtid, prøver vi katolikker å lytte til Kirkens røst. Diakoner, prester, biskoper og paven forkynner Kirkens budskap og fortolker troen slik den er overlevert oss gjennom skrift og tradisjon. Brødre og søstre i våre ordenssamfunn følger opp. Kirken taler. Og vi lytter. Men det betyr ikke at Kirken er identisk med det geistlige hierarki. Heller ikke at lyttingen bare skal gå én vei.

I LANGE PERIODER TENKTE MAN annerledes enn i dag om forholdet mellom presteskapet og legfolket. Forenklet sagt: Kirken ble identifisert med kleresiet, og alt pastoralt arbeid skulle utgå fra det og styres av det. Støttetroppene kom i annen rekke. Vi kaller det gjerne, kanskje noe upresist, for klerikalisme. Men på dette felt, som på så mange andre, førte Det annet vatikankonsil til endringer i både teori og praksis.

ALLEREDE KONSILETS FØRSTE henvendelse til verden, *Sacrosanctum concilium*, viser et fornyet syn på forholdet mellom geistlig og leg. Dokumentet handler om liturgien, og i den har hver enkelt – altertjener som legmann – sin oppgave å fylle, står det der. Den troende forsamling skal ta *fullt og aktivt* del i den felles feiring av liturgien. Det var ikke tilfellet i den gamle messeliturgen.

Siden kom det et helt dekret om legfolkets apostolat, *Apostolicum actuositatem*. Den slår fast at invitasjonen til legfolket om mer aktiv deltagelse også gjelder i de andre delene av Kirkens virkefelt.

Og i den kanskje viktigste erklæringen fra dette kirkemøtet, den dogmatiske konstitusjonen om Kirken, *Lumen gentium*, levnes det ingen tvil: Kirken er Guds folk, og oppfatter ikke bare presteskapet på alle nivåer, men også vi andre – det store flertallet. Vi har alle et oppdrag i verden.

I DEN NORSKE UTGAVEN av konsilets dokumenter sammenfattet daværende pater Fredrik Hansen det slik: «Legfolket er i dåpen salvet til prest (og spiller en rolle i Kirkens liturgiske liv og bønn), profet (i sine liv misjonerer de ved ord og gjerning, og gjør slik budskapet om

Herren kjent for alle) og konge (ved å bidra til Kirkens liv og støtte Kirkens hyrder).

KONSILFEDRENE SÅ i legfolket et tilfang av evner, innsikt og kvalifikasjoner som kan og bør tjene Kirken og styrke dens apostolat. Presteskapet bør lytte til råd og innspill fra de «menige», som ikke bare har anledning til, men noen ganger *plikt* til å gjøre sin mening kjent i alt som angår Kirkens beste. Presteskapet og legfolket skal utfylle hverandre, i gjensidig respekt og forståelse. De troende bør lytte til og støtte sine hyrder. Og de geistlige bør «anerkjenne og støtte legfolkets verdighet og ansvar i Kirken, gjerne benytte seg av deres vel overveiede råd, betro dem oppgaver i Kirkens tjeneste og vise dem tillit ved å gi dem handlefrihet og selvstendighet» (*Lumen gentium*, 37).

OM DET VAR RESULTATET AV en godartet smitte fra demokratiske og egalitære idealer i det norske samfunn, skal være usagt, men faktum er at biskop Jakob Mangers allerede i 1960, før Det annet vatikankonsil, oppnevnte et nytt organ, Legmannsrådet, for sitt bispedømme. Det skulle ivareta legfolkets interesser og arbeide med pastorale, samfunnsmessige, administrative og økonomiske spørsmål. Der var biskopen forut for sin tid. Senere overtok Pastoralrådet, et større organ som består av representanter for menighetene, presteskapet, ordenssamfunnene og diverse organisasjoner.

NOEN ADVARER MOT en utvikling der Kirken blir mer og mer styrt etter demokratiske prinsipper. Det er det all grunn til å ta alvorlig. Demokrati er en styreform som det er vel verdt å kjempe for i det sekulære samfunn, men det ligger i Kirkens egenart at dens tro og lære ikke kan legges ut til avstemning og flertallsvedtak.

Det er da heller ikke meningen. Det det dreier seg om her, er deltagelse, samarbeid, rådslagning, dialog og lytting. Det er kjernen i det fremmedordet som pave Frans lærte oss: synodalitet. Vi opplever det som betryggende at her ser pave Leo ut til å være på linje med sin forgjenger.

NILS HEYERDAHL
REDAKTØR

Å FORMIDLE HÅP

Den 11. oktober 1962 åpnet den hellige pave Johannes XXIII høytidelig Det annet vatikankonsil. «Det som opptar konsilet mest», sa han, «er at den kristne læres hellige skatt skal bevares og undervises på en mer virksom måte. Denne læren omfatter hele mennesket, sammensatt av legeme og sjel, og pålegger oss som bor på denne jord å strebe som pilegrimer mot det himmelske fedreland.»

Mindre enn en uke etter pavens tale brøt Cubakrisen ut. Mennesket syntes rede til å sprengte seg selv ut av sin jordiske tilværelse, uten tanke på et eskatologisk mål. Mens sårene fra andre verdenskrig fortsatt var ferske, frembrakte vår art nye og grufulle utsikter til selvødeleggelse.

ET KLIMA AV USIKKERHET OMGA KONSILET. Samtidig var denne perioden ladet med brennende håp om et nytt samfunn basert på menneskerettigheter, rettferdig handel og tekniske fremskritt. Konsilet ønsket å tale inn i en tid som «drøfter med engstelse de problemer som angår verdens nåværende utvikling, menneskets plass og oppgave i universet, meningen med menneskenes [...] streben og til sist det endelige mål for mennesket og de øvrige skapninger» [*Gaudium et spes*, nr. 3]. Ikke bare tok det opp spørsmålene; det pekte mot løsningen på dem og kunngjorde at Kristus, korsfestet og oppstanden, legemliggjør menneskehetens fremtid. Konsilet ga Kirken i oppgave å forkynne Kristus på en slik måte at han klart og overbevisende fremstår som svaret på samtidens mest presserende spørsmål, uten et øyeblikk å gå på akkord med lærens hellige skatt.

Vi kan spørre oss selv om tilliten til denne skattens kraft og virkning alltid og overalt er blitt bevart i de seksti årene som er gått siden konsilets avslutning. Hver kristen generasjon er forpliktet til å vurdere seg selv i lys av kontrasten Paulus trekker for efeserne mellom den fulle vekst i Kristi fylde mål, som viser seg i enhet i tro og kunnskap, i moden menneskelighet, og en barnslig tilstand der man blir kastet hit og dit, drevet omkring av lærers vindpust, lokket nå av list, nå av forførende knep, nå av lettvent optimisme [jf. Ef 4,13–14].

KRISTUS KALLER OSS TIL Å FORMIDLE HÅP TIL VERDEN. Å ha kristent håp er ikke nødvendigvis å være optimist. En

kristen avsverger ønsketenkning og tar et bestemt valg for det virkelige. Demagoger lover at ting vil bli bedre. De påberoper seg nærmest skapende makt til å forandre samfunn i løpet av en valgperiode og distraherer massene fra opplevde skuffelser med utdeling av brød, billetter til sirkus og sverting av motstandere. Hvor annerledes er Kristi ord. Han sier til oss: «De fattige har dere alltid hos dere» [Matt 26,11]. Han stadfester at folk skal reise seg mot folk. Forfølgelser skal komme. En manns fiender skal være hans egne husfolk.

Det er ingen lammet resignasjon i disse utsagnene. Herren forplikter oss, sine disipler, til utrettelig å arbeide for en ny, sunn menneskehet, formet av nestekjærlighet, i rettferdighet. Han sier: «Helbred syke, vekk opp døde, gjør spedalske rene og driv ut onde ånder» [Matt 10,8]. Vi skal leve ut saligprisningene og få den skjulte herligheten i dem til å skinne. Men mens vi gjør dette, blir vi minnet om: «Uten meg kan dere intet gjøre» [Joh 15,5].

KRISTUS ER FOLKENES LYS, *LUMEN GENTIUM*. Han alene, idet han gjør Faderens vilje og handler i Ånden, kan fornye jordens åsyn. Til ham setter vi vår lit, ikke til forbigående strategier.

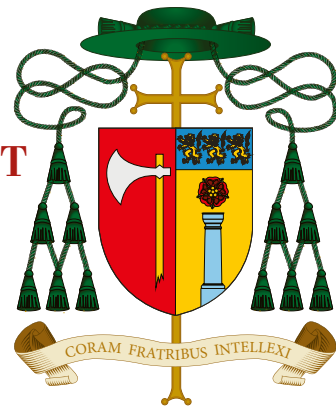
Han kan virke gjennom oss hvis vi er vilige til å være tålmodige. Fastetiden viser oss at Gud, som bærer såret av sin kjærlighet til mennesket, er mest virksom i sin lidelse. Håpet han betror oss, er ikke håp om en endelig modernisert, digitalisert og sarnert tårenes dal. Vårt håp er i en ny himmel og en ny jord, i de dødes oppstandelse.

Tiden vi lever i, hungrer etter å høre dette håpet forkynt. Vi har sett noen tegn rundt oss: ny religiøs bevissthet blant de unge; sannhetsbegrepets tilbakekomst til den offentlige diskurs; en søken etter røtter.

Globale institusjoner og allianser bryter sammen. Vi er utsatt for strategisk, økologisk og ideologisk fare. Det er naturlig at mennesker med forstand og god vilje spør hva som kan bestå midt i en slik usikkerhet. De er lei av å bygge sine liv på sand og søker fast fjellgrunn. Samtidig er deres hjert-er urolige. Konsilfedrene fastslo i *Gaudium et spes* at samtidens edleste lengsler og mørkeste frykt må finne gjenklang i kristnes hjerter, for en kristen er ikke fremmed for noe som er «sant menneskelig».

(...)

BISKOPEN HAR ORDET

HÅP: Biskop Erik Varden ledet fasteretretten for pave Leo og Vatikanets kurie i år. Vi bringer her første og siste del av den ellefte og avsluttende refleksjonen biskopen holdt, med det kristne håp som tema.

I CLAIRVAUX I 1139 HOLDT BERNHARD SIN SISTE PREKEN om Salme 90 [91], under påskevigilien. Den ånder gleden hos en atlet som har fullført løpet. En munks liv, sier den hellige Benedikt, bør være en kontinuerlig fastetid, stadig rettet mot Kristi seier over døden. Den liturgiske tiden avslører drivkraften i vår tilværelse som sådan. Bernhard gjør dette eksplisitt. Livets prøvelser er fødselsveer som får oss til å oppdage hva det betyr å være levende: «Vi lever fullt ut når livet er vitalt og livgivende.» Vi er født for å bære frukt. Det er et «håp om herlighet» i trengselen, sier Bernhard til sine munkes før han korrigerer seg selv og sier: Nei, herligheten er i trengselen, slik frukten er i frøet. Han utbryter: «Mine brødre, herligheten skjuler seg nå i trengselen; evigheten skjuler seg i det nåværende øyeblikk, en opphøyd, umålbart tyngde i denne letthet.»

Omveltningen er fullstendig. Det som nå tynger oss, mangler varig substans. Herlighetens tyngde drar oss oppover, mot en storslått og mangfoldig herlighet. Formet til full deltagelse i Kristi liv skal vi kjenne Guds tålmodige glede, han som forkynner i Salme 90: «Jeg er med ham i nøden» [Sal 91,15]. Han sier også: «Jeg [...] hadde min fryd i menneskebarna» [Ordsp 8,31]. «Å, Emmanuel», svarer Bernhard: «Gud med oss!» Han legger til: «Hill deg, full av nåde, Herren er med deg», og antyder varsomt den marianske karakter ved nådefull vekst mot sann kristen modenhet. Gud vet hva vi lengter og tørster etter, hva som er etter vår smak. Vi må ikke

nøye oss med for lite. Vi må vite og forkynne i hvis bilde vi er skapt, hvilken storhet vi av nåde er i stand til.

Morgenen etter at han hadde holdt denne siste prekenen, vil Bernhard ha åpnet sitt graduale for å synge påskens introitus: den vakre *Resurrexi* i fjerde modus, «modus gravis», et musikalsk uttrykk for oppadstigende tyngde. Denne liturgiske komposisjonen forkynner oppstandelsen med stille undring. Den løfter Kirkens lovsang foran den tomme grav inn i Treenighetens evige omfavnelser. Når vi til slutt dras inn i denne omfavnelsen ved Kristi påskeseier, skal vi se slik vi blir sett og kjenne slik vi blir kjent. Vi skal endelig elske fullkomment.

FORELØPIG KJENNER OG SER VI ENNÅ STYKKEVIS, idet vi holder vakt om natten. Vi arbeider. Vi tjener. Vi underviser. Vi kjemper når vi må. Vi streber etter å elske og ære hverandre, med blikket festet på Jesus, «troens opphavsmann og fullender» [Hebr 12,2]. Han, Guds Lam, er vår lampe. Hans milde lys, også når det er skjult, er fullt av glede.

+ fr Erik Varden

+Erik Varden

BISKOP AV TRONDHEIM STIFT

KOMMET HJEM: Marcus Augustin Rønning har vært innom både pinsebevegelsen og Den norske kirke, men ble i 2024 katolikk. Her i St. Laurentius kirke i Drammen, der han ofte ministrerer.

Å GJØRE EN VERDIG TJENESTE FOR GUD

Marcus ble dratt av Gud mot seg selv og Kirken. Nå vil han bruke det han kan for å tjene Herren.

TEKST OG FOTO: MARTA TERESA WADE

Helgenhistoriene er fortsatt gode. Det er faktisk en betydning i dem, sier Marcus Augustin Rønning (26).

Han er utdannet gullsmed og har blant annet laget St. Olav- og St. Sunnivamedaljonger. Neste på listen er St. Hallvard.

ST. HALLVARD

26-åringen ble kjent med St. Hallvard etter å ha ankommet Drammen by og deltatt på valfart til det antatte dødsstedet hans.

– Det var veldig spesielt. Her, for rundt tusen år siden, døde en ung mann fordi han skulle beskytte andre, sier Marcus.

– Jeg synes det er veldig fint at vi faktisk har litt norske ting, legger han til.

Til tross for hans iver for den norske helgen-skatten, ble konfirmasjonshelgen til Marcus viet en velkjent kirkefader fra Hippo, og det med en god grunn.

DRATT MOT KIRKEN OG GUD

«Man velger ikke sin helgen, det er helgenen som velger deg», har Marcus hørt. »»

GIKK PÅ TROSKURS:
– Jeg følte at ikke noe annet var riktig, forteller Marcus.

Marcus Augustin Rønning (26)

YRKE: Gullsmed

BOSTED: Holmestrand

KONFIRMASJONS-

HELGEN: St. Augustin av Hippo

– Jeg synes det er litt fint, jeg liker tanken ved det, sier han og forklarer at det også var slik han opplevde det selv den gangen han skulle konfirmeres.

Den hellige Augustin valgte Marcus i 2024. Det var da gullsmeden fra Birkeland på Sørlandet konverterte til Den katolske kirke.

– I konverteringsprosessen følte jeg meg veldig lik hvordan Augustin beskrev seg selv. Han var en veldig god hjelp, også igjennom noen av syndene jeg hadde slitt med og at det følt som at jeg ikke ville inn i Kirken, men ble dyttet av Den hellige ånd, forteller Marcus.

Slik som biskopen av Hippo, ble også gullsmeden stadig mer og mer dratt av Gud mot seg selv og sin Kirke.

– Det var veldig fint å få den nære relasjonen med ham, sier han.

BIBELEN PÅ ETT ÅR

Marcus vokste opp i en kristen familie. Han har vært innom både pinsekirken og Den norske kirke. Han forteller at i tenåringsårene falt han litt ut av troen.

– Jeg har aldri bekjent meg selv som kristen, tok det ikke så seriøst. Gud elsker meg uansett, tenkte jeg. Jeg hadde litt sånn overfladisk tro, sier han.

Så skulle han flytte til Østlandet, bo nærmere kjæresten, men da det ble slutt mellom de to, var sørlendingen ganske alene og ønsket å komme tilbake til troen.

– Da måtte jeg starte litt på nytt.

Det var hovedsakelig Filadelfia-kirken og Den norske kirke han oppsøkte i starten.

Samtidig begynte Marcus å høre på «The Bible in a Year» med fr. Mike Schmitz. Podcasten dukket opp på nettet og han ble fort interessert.

– Jeg husker at jeg hadde et par måneder å ta igjen og ville følge refleksjonene dag til dag, så da jeg jobbet kveldsskift i flere dager, hørte jeg på podcast i omtrent 11 timer hver kveld, sier han og ler.

Det var ikke noe annet å gjøre, og slik kunne han bruke tiden produktivt, forteller gullsmeden.

– Jeg likte veldig godt fr. Mike Schmitz. Han var på en måte det første positive inntrykket mitt av Kirken, sier Marcus.

” Jeg har aldri bekjent meg selv som kristen, tok det ikke så seriøst. Gud elsker meg uansett, tenkte jeg.

Det var ikke slik at han hadde mye negativt å si tidligere, men en del «typiske fordommer», som gikk på jomfru Maria og messen, var der.

EN VENN I KIRKEBENKEN

Mens han hørte på podcasten, prøvde Marcus å gå til messe. Han bodde i Holmestrand og besøkte menigheten i Tønsberg, men kjente ingen der og alt virket ennå litt fremmed.

Men så skjedde det noe en søndag.

– Jeg husker at jeg kom ti minutter for sent til messen. Jeg var ikke så engasjert at jeg prøvde hardt å komme tidsnok. Da var det en som pleide å ministrere, men som også kom sent denne gangen, og han satte seg ved siden av meg, forteller Marcus.

Ministranten var omtrent på hans alder.

Like før han kom bort, satt Marcus og ba:

«Jeg vet ikke hvor jeg skal være. Gud, du må gi meg tegn.»

– Da kommer han og setter seg ned ved siden av meg. Han hjelper meg med å følge med på høymessen. Jeg husker at jeg var litt skeptisk og hadde en del spørsmål.

Etter messen snakket de to sammen og Marcus ble anbefalt å gå på troskurs.

– Og da var jeg på. Jeg var ikke helt enig i alt, men Gud ga meg et tegn ved å putte meg der, så nå skulle jeg gi det en sjanse. Jeg følte ikke at noe annet var riktig, sier 26-åringen.

Dette var det beste tegnet han hadde fått, legger han til.

Nå kan han også fortelle at da denne ministranten, som etter hvert ble en venn, skulle fri til sin daværende kjæreste, lagde Marcus forlovelsesringen og fikk den velsignet i forkant.

– Det var en fin måte å takke ham på.

ALL IN

Det var mange spørsmål som dukket opp under troskurset.

– Jeg følte at jeg måtte være enig i alt før jeg skulle konvertere, forklarer han.

Marcus opplevde at han fikk gode svar. Samtidig lærte han at han måtte gi slipp og overgi seg.

Gullsmeden går tilbake til Augustin og Guds draging. »

KONFIRMASJON:
Marcus tas opp i Kirkens fulle fellesskap av p. Johannes i St. Olav kirke i Tønsberg i 2024.

NYTT IKON: Hellige Hallvard, be for oss. Marcus foran St. Hallvard-ikonet, som St. Laurentius menighet i Drammen har anskaffet. Hallvard ble født rundt år 1020 i Lier ved Drammen.

” **Det er så fint å vite at du er tilgitt. Og du kan alltid komme og be om unnskyldning.**

– Du leser jo om ham: han prøvde veldig hardt å unngå Gud og kirken. Der følte jeg meg veldig lik, forklarer han.

Gradvis aksepterte han troen. Ikke bare det, underveis ble han ivrig og gledet seg til møtene.

– Jeg hadde lyst på mer. Jeg er en veldig «alt eller ingenting»-person, sier han og ler.

«Koste hva det koste vil», tenkte 26-åringen da han skulle konvertere. Det fikk han også kjenne på direkte. Familien hans var ikke mot valget, men under selve konfirmasjonen gikk faren hans ut av kirkerommet.

– Han var uenig og opplevde at jeg gikk vekk fra sannheten, sier Marcus.

Begge to ble såret. Marcus innrømmer at både han og faren er ganske sta. Selv om de brukte en lengre stund på å gjenopprette kontakten og relasjonen, skjønte faren fort at dette var noe sønnen virkelig ville gå inn for.

SKRIFTEMÅLET

Det er særlig én ting Marcus setter stor pris på i sin katolske tro: skriftemålets sakrament.

– *Hva betyr det for deg?*

– Jeg er veldig glad i det. Det er topp to, etter eukaristien, svarer ministranten og smiler.

«*Kan jeg bare si alt og være ferdig med det?*»

Tanken om å gi slipp på alt det dumme man hadde gjort og bli tilgitt, var frigjørende. Kandidaten gledet seg til den friske starten da han skulle konfirmeres.

– Det er så ordentlig. Det er så fint å vite at du er tilgitt. Og du kan alltid komme og be om unnskyldning, sier Marcus.

Han understreker også at det er krevende.

Første gang opplevde han som kjempelett. I de neste skriftemålene var det vanskeligere å fortelle alt. Man har jo gjort det samme igjen og igjen.

– Det hjelper veldig mot å synde, da, for du har ikke lyst til å måtte fortelle om det, sier han og smiler.

GJØRE EN VERDIG TJENESTE

Etter konfirmasjonen har Marcus vært aktiv i Kirken, blitt kjent med andre katolikker og dratt på pilegrimsturer.

Han går i messe i St. Laurentius i Drammen, der han ofte ministrerer. Første gang gjorde han altertjenesten under Triidum i fjor.

– Det er spennende og fint, men det er jo vanskelig. Nå har jeg begynt å bli trygg i oppgaven min, sier Marcus.

Ministreringen har en ekstra betydning for ham.

– Jeg liker å vite at jeg har gjort en innsats for Gud i messen.

– Jeg liker det praktiske, legger han til og viser til at det finnes ulike måter å tjene Gud på.

En påske hadde sognepresten i Drammen en kalk som måtte renses og forberedes til feiringen.

– Da ble jeg sittende med en pusseklut og jobbet med dette, forteller Marcus.

Han forteller at det er veldig lett å fokusere på det menneskelige aspektet ved messen, men det overmenneskelige aspektet må understrekes: at Gud er fullt til stede.

Det er grunnen til at han fortsetter å gjøre tjenesten foran alteret.

– Det er fordi jeg har lyst til å gjøre det mest verdig for Gud. •

Ann Jeanette Ekberg

Kjell Arild Pollestad

Julie Wilhelmsen

Georg Fredrik Rieber-Mohn

Fasten og våre prioriteringer

Når jeg skriver dette, er det fastetid, og jeg har i det siste gjort meg noen tanker om hva denne tiden av forberedelse og avkall, egentlig kan innebære for kristne i dag.

TEKST: ANN JEANETTE EKBERG

Jeg har siden slutten av tenårene, vendt meg til ørkenfedrene og den hellige Benedikt for råd i min egen trosreise. De har en forståelse av fasten som «askese», som øvelse i en voksen kristentro, som tiltaler meg også i dag, hvor enkeltpersonens tilsvarende til Guds kall ikke kan skilles fra kallet til å bli del av Kristi legeme, et fysisk, konkret fellesskap som betegner og realiserer den åndelige og sakramentale virkeligheten som ennå ikke er fullt synlig for oss. Jeg kan ikke nok anbefale f.eks. ørkenfedrenes visdomsord som fastelesning, av mange årsaker. De har, og vil fortsette, å inspirere til kristen etterfølgelse. Noe av mitt ærend i denne teksten handler om akkurat dette med kallet til fellesskap som er implisitt i disse åndelige mesternes råd, eller mer satt på spissen, kallet til nestekjærlighet og nødvendigheten av rettferdighet som følgesvenn på reisen mot hellighet. Fasten er for meg en særlig intens mulighet å få revurdere prioriteringer, noe som er like personlig varierende som det er fellesskapsdannende.

TIL Å BEGYNNE MED er det åpenbart for meg at fasten er en kollektiv ting, en felles handling med et formål som går utover enkeltindividets potensielle «nytte», selv om det prinsipielt og optimalt sett ikke finnes en konflikt mellom disse to. Da jeg bodde i Syria som rådgiver i den syrisk-ortodokse kirkes bispedømme Aleppo, var det tydelig for meg at fasten er en fellesgjerning som styrker relasjonene mellom naboer og fremmede. Når de kristne fastet var det synlig i byen, og det ble hedret og satt pris på av muslimske naboer, på samme måte som når det omvendte rådde. I år faller kristen faste samtidig som Ramadan, noe jeg liker å tenke på som en heldig ting i disse tider av økende mistro i samfunnet mot ekstreme varianter av begge religionene.

På det mest alminnelige planet tror jeg at de fleste

store religioner har fasten fordi vi vet at vi fortsatt mangler noe av «den ekte varen», det som gjør vårt felles liv som mennesker til det som vi innerst inne vet at det kunne eller burde ha vært. Menneskets vesen er et mysterium, et spørsmålstegn rettet innad: «hvem er jeg, at Gud tenker på meg?», for å parafrasere salmisten David. Det finnes noe gledelig ved å gi opp noe mindre, som forlystelser, mat, drikke, for å sette pris på det større. Fasten er på denne måte et lovprisningens offer til Gud vår himmelske Far, som gitt oss alt, og som i Kristus vil gi oss mere enn vi trenger.

EN FRIVILLIG FASTE kan og bør være en takknemlighetsøvelse, hvis den er fornuftig og generøs. Å avstå ting på en klok måte, for å gi æren av det skapte til skaperen, står i motsetning til å ofre for avgudene, som krever ting av oss som ikke er våre eller deres å gi. Vi brenner ikke opp mat eller eiendeler, vi regner ikke med å bli slankere, vi setter ikke inn fasteofferet på sparekontoen, og vi skryter ikke om hvor mye vi ber. Belønningen for en lovprisende faste er at vi blir mer slik vi er tenkt å være: mottakere av alle gode gaver.

Den hellige John Henry Newman beskriver selve kjernen i menneskets religiøse lengsel som ikke bare hjertets hemmelige tale til et annet hjerte, om mysteriet ved Guds bildet, mennesket selv, som er noe stort og opphøyet. Vi kjenner dette i oss selv, men det er også noe annet ved vår religiøse lengsel som Newman beskriver i sin *Grammar of Assent*: Vårt forsøk på å godtgjøre det faktum at det gode i oss dessverre ikke er alt vi kjenner igjen. I forhold til Gud og vår neste er det ting som vi angrer på, og kanskje ikke en gang vil kjennes ved.

FOR NEWMAN er den institusjonelle religionen i nesten alle samfunn også rettet mot noe mørkt i mennesket. Jeg skal ikke gå inn på en teologisk utleggelse om hvordan vi kristne ser på veien ut av dette mørket, annet enn at vi ser til Kristus som en hvis frivillige nederlag

KORS PÅ PANNEN: Askeonsdag markerer starten på 40 dagers faste.

for menneskelig synd og ondskap, forkynner Guds kjærlighet til oss. Om fasten er botens øvelser så er det ikke jeg selv som kommer med gode resultater, med fruktene av min anstrengelse. Nei, det vil være Ånden som gir det jeg trenger i den grad som det er til oppbyggelse for meg og for min neste, sånn at jeg i fasten trenger å øve meg i en eneste ting: å ikke insistere på mine egne falske idéer om hvem jeg er. Det er derfor Jesus også er så skarp mot den som dømmer andre: bare Gud vet sannheten om oss. For resten av oss er jobben å inkludere hverandre i det som Kristus allerede har oppnådd: Guds rike.

Den kollektive fasten er mye viktigere for individet enn vi tror, ikke minst på områder som vi ellers ikke er vant til å tenke på som «åndelige». Almisser og avståelse fra mat, drikke, eller fornøyer, sikter ikke først og fremst mot selv-forbedring, men mot min relasjon til min neste. Den kan ikke skilles fra min relasjon til Gud. Det står for meg som et minimum av nestekjærlighet at den som har for mye av noe, ikke bare sparer inn på utgiftene i fasten, men gir enda mere til den som har for lite. For noen å gå fra faste til fest uten å ha gjort noe for å oppnå en større likhet mellom fattig og rik, er uheldig fra et kristent ståsted! Ingen av oss har fortjent nåden, hvor mye mindre har vi da fortjent det av ting som andre mangler? Her kan ørkenfedrene igjen gi et hint om hvor radikal den kristne troen er, også på økonomiens område, og hvordan vi som ikke

har et kall til klosterlivet, uansett kan ha godt av å utfordres litt mer på dette.

I KATOLSK KONTEKST er det historiske, kollektive elementet av fasten ikke like tilstedeværende lenger i store deler av Europa. Den mer individuelle måten vi faster på, har konkrete årsaker, som at mange katolikker lever i industrialiserte og demokratiske samfunn med utbredt pluralisme og dermed høy grad av privatisert hverdagsliv. Måten mange for tiden arbeider og bor på, gjør det vanskelig å stille samme forventninger på de troende om å følge hverandre tett innpå.

Ikke minst i vår minoritetssituasjon i Norden har katolikker en stor utfordring med å danne den slags nabolags-fastekultur som fortsatt var vanlig i Syria den gang jeg bodde der. Frivillighetsaspektet er en annen faktor i katolsk tro. Kirken er en post-konstantinsk kirke, en folkekirke som allikevel ikke tvinger seg på hele kulturer på den måte som var vanlig før demokratiets inntog. Forpliktelser av kollektiv art kan ikke anta den type konkret oppfølging som i tidligere århundre. Legg til at vilkårene for delaktighet faktisk er ujevnt fordelt, kanskje mere i dag enn i andre tider. Selv har jeg f.eks stor lyst til å være mer til stede i en felles form for faste, men det er ikke alltid lett når du bor langt fra nærmeste kirke, og har små barn og fulltidsjobb. Når flere voksne jobber utenfor hjemmet sitt, forandrer hverdagskristendommen seg. Kirken har velsignet kvinners rett til å delta på like premisser i arbeidslivet, noe som er helt nødvendig for mange for å i det hele tatt forsørge familien sin. Det er ikke vanskelig å se hvor nødvendig det har vært for Kirken å følge med på det, så lenge de fleste troende i liten grad bestemmer selv hvor jobb og bolig finnes.

HVIS VI VIL BYGGE KIRKEN som et fellesskap for flere i dag, må vi kanskje tenke mere kreativt rundt hvordan fasten kan bli en kollektiv handling på nye måter. Hvordan kan jeg gi av det jeg har til dem som trenger det? Kan jeg gi av min tid for at unge foreldre skal få mentorer og/eller øke familiers økonomiske stabilitet for fremtiden til barn og unge? Kan jeg bidra til å senke tersklene for deltakelse i katolske skoler, som i dag er veldig dyre for familier med mange barn? Hva kan jeg gjøre for å løfte verdigheten til enslige eldre eller syke i mitt nærmiljø?

For meg er fasten akkurat den tiden for omprioriteringer av ressurser og veivalg som vi behøver. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

NYTT ORGEL I ST. OLAV DOMKIRKE

OLAVSORGELET I ST. OLAV DOMKIRKE:

Toner du aldri har hørt før

Når *Gloria* istemmes i St. Olav domkirke i Oslo påskenatt, vil toner som aldri er hørt før, flomme ut i kirkerommet.

TEKST: OLAV RUNE BASTRUP FOTO: C.F. WESEBERG

«Den 8. april 2026 kommer titulærorganisten ved Notre-Dame i Paris, Vincent Dubois, en av verdens fremste virtuoser på orgel.»

Den katolske kirke i Norge har aldri investert så mye i et orgelprosjekt før. Mer enn 10 millioner kroner har det nye orgelet kostet, penger som dels er samlet inn, dels finansiert av bispedømmet og av menigheten selv. I tillegg kommer utgifter til galleriet. Fasaden og utvidelsen av galleriet er tegnet av arkitekt Tor-Magnus Horten i samarbeid med orgelbyggerne i *Br. Torkildsen Orgelbyggeri* ved Levanger.

LOVPRIS HERREN

Omnis Spiritus Laudet Dominum står det skrevet med gullskrift på orgellets fasade – «Alt som har ånde, lovpris Herren.» Det er denne oppgaven det 30 stemmer nye orgelet først og fremst skal fylle.

Første påskedag blir orgelet høytidelig innviet. Ved påskedagsmessen fremføres Louis Viernes *Messe solennelle* for kor og stort orgel, samt Egil Hovlands *Dette er dagen som Herren har gjort*, skrevet til signingen av kong Harald og dronning Sonja i Nidarosdomen i 1991.

FESTUKE

Den påfølgende uke blir en festuke der to av verdens fremste virtuoser blir å høre. Den 8. april kommer titulærorganisten ved Notre Dame i Paris, Vincent Dubois, en av verdens fremste virtuoser på orgel. Den 11. april spiller den like eminente Kåre Nordstoga, tidligere domorganist ved Oslo domkirke.

FRANSKINSPIRERT

Norsk orgelbygging har aldri stått særlig høyt i kurs. Særlig på 1960- og 70-tallet ble det bygget svært mange dårlige orgler her til lands, der man tydde til billige løsninger for å spare kostnader. Det gamle og nå nedmonterte orgelet i St. Olav domkirke er fra denne perioden.

Derfor er det en begivenhet av de sjeldne at St. Olav domkirke nå kan innvie et praktfullt, påkostet og franskinspirert nytt orgel.

Franskinspirert?

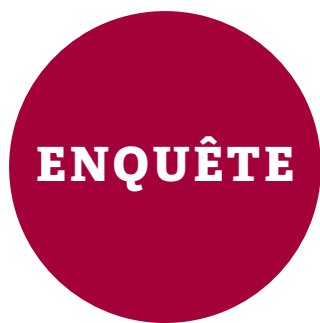
Ja, i orgelsammenheng vil det si en stor, uttrykksfull og varm klang med mye farger! •

OLAVSORGELET

St. Olav domkirke ble bygget i 1852–1856 i nygotisk stil. Den nye orgelfasaden er inspirert av domkirkens nygotiske formspråk. Orgelet vil ha 30 stemmer.

ORGANISTENE

– VIL AT MUSIKKEN SKAL BERØRE

NAVN: Otto Christian Odland (t.v.) og Vegard Sandholt, domorganister St. Olav domkirke i Oslo

Musikken er i seg selv en guddommelig gave og et uttrykk for hvem Gud er. Kirkemusikkens oppgave er å berøre mennesker med opplevelsen av det guddommelige nærvær. I den gode musikken tydeliggjøres inkarnasjonens mysterium der det guddommelige og det jordiske smelter sammen og går opp i hverandre. Da trenger vi alltid å strebe etter det beste – den beste musikken og det beste orgelet. Med det nye orgelet i St.

Olav domkirke åpner store muligheter seg, sier domorganist Otto Christian Odland. Han deler stillingen i St. Olav domkirke med Vegard Olav Sandholt, som har hovedansvaret for St. Olav domkor. Odland er i tillegg førsteamanuensis ved Norges Musikkhøgskole og fagleder av kirkemusikkseksjonen der.

De gleder seg begge som barn til det nye orgelet som innvies i påsken.

– Det gamle orgelet var utslitt og i utgangs-

«Å få lyd i en pipe er i utgangspunktet ikke noen stor kunst, men å skape et helstøpt orgel og få mange stemmer til å klinge sammen i et organisk og vakkert hele, er et avansert håndverk som de færreste forstår omfanget av.»

punktet ikke et kvalitetsinstrument. Det var dårlig tilpasset orgelets funksjon i katolsk liturgi og heller ikke opprinnelig bygget for St. Olav domkirke, men for Nordfold kirke i Nordland. Så viste det seg den gang at målene ikke stemte: Orgelet gikk ikke inn i Nordfold kirke. Løsningen ble en byttehandel der St. Olav fikk orgelet billig, mens det gamle orgelet i St. Olav ble satt opp i Nordfold kirke. Der klinger det fortsatt, sier Vegard Sandholt.

Han har i likhet med Odland sin kirkemusikkutdannelse fra Norges Musikkhøgskole, men er i tillegg en av ytterst få profesjonelt utdannede klokkenister i Skandinavia. I flere år var han Oslos byklokkenist med ansvar for klokkespillet i Oslo rådhus. I dag har han ansvaret for klokkespillet i Bærum rådhus og virker i tillegg som konsertklokkenist og klokkespillkonsulent både nasjonalt og internasjonalt.

Odland sier orgelbygging er et avansert håndverk.

– Å få lyd i en pipe er i utgangspunktet ikke noen stor kunst, men å skape et helstøpt orgel og få mange stemmer til å klinge sammen i et organisk og vakkert hele, er et avansert håndverk som de færreste forstår omfanget av. Et orgel i denne størrelsesorden er en betydelig investering, men en investering i hundreårs-perspektiv. Et godt orgel er som god vin, med riktig pleie modnes det og blir bedre med årene, sier Odland.

Sandholt påpeker at planleggingen har vært svært omfattende.

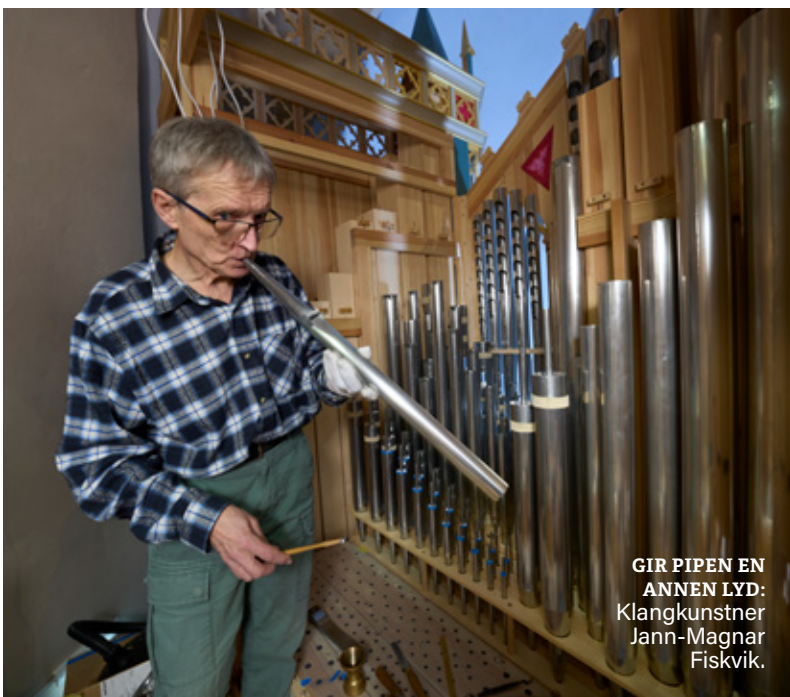
– Men vi er trygge på at vi nå får et fantastisk resultat. Jann-Magnar Fiskvik, som har ansvaret for den siste og avgjørende etappen, intonasjonen, er en klangkunstner av rang. Vi er svært takknemlige overfor alle som har bidratt både økonomisk og med faglig innsikt. Særlig betydningsfull har innsatsen til arkitekt Tor-Magnus Horten vært. I samarbeid med orgelbyggerne har han tegnet orgelets fasade samt det nye orgelgalleriet.

– Orgelets storhetstid er gjerne knyttet til Johann Sebastian Bach og den lutherske gudstjenesten. Men katolske land som Frankrike, Italia, Spania og Polen har også en særdeles rik orgeltradisjon, og med en orgellitteratur som springer organisk ut av den katolske messen.

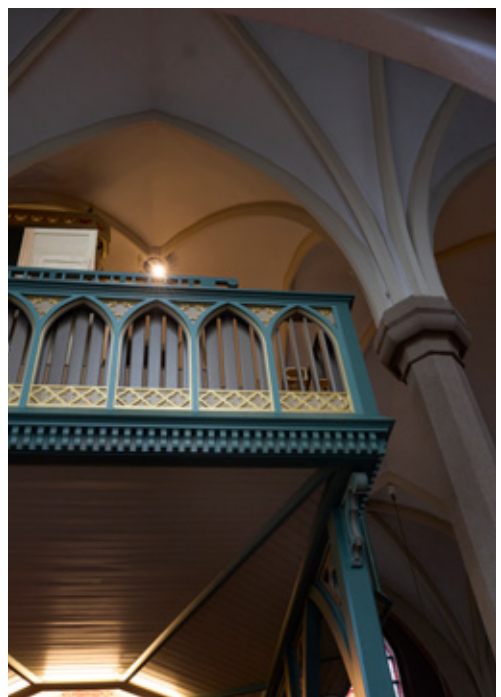
Ved siden av Bach er den mest populære orgelmusikken i dag nettopp av store franske mestere som Messiaen, César Franck, Charles-Marie Widor, Louis Vierne og Maurice Duruflé. Noen av de fremste orgelvirtuosene i dag er franske, blant disse Vincent Dubois som spiller i St. Olav 8. april. Et særtrekk ved katolsk orgeltradisjon er improvisasjonskunsten. I den katolske kirke er orglets rolle underordnet forløpet i messen. Det stiller store krav til organistens fleksibilitet og evne til å improvisere. Det nye orgelet i St. Olav domkirke knytter seg sterkt til den franske orgeltradisjonen, men ikke ensidig. Det vil også være et utmerket instrument å spille Bach på, sier Vegard Sandholt. •

OKTOGONEN: Både praktisk
belysning og tydelig symbolikk.

**GIR PIPEN EN
ANNEN LYD:**
Klangkunstner
Jann-Magnar
Fiskvik.

ARKITEKTEN

– DETTE ER EN FRYD!

NAVN: Tor-Magnus Horten, arkitekt og sanger i St. Olav domkor

Jeg er først og fremst takknemlig for til-liten Kirken har vist ved å la meg få bi-dra, sier Tor-Magnus Horten.

Han har brukt mye av fritiden sin på å tegne både orgelfasaden og hele galleriutvidelsen. Horten er til daglig arkitekt i Forsvarsbygg og sanger i St. Olav domkor.

Sommeren 2022 ble han og kunsthistoriker Therese Sjøvoll spurt om å ta en titt på forslag-et til det nye orgelet i St. Olav domkirke. De mente ideen kunne tilpasses kirkerommets nygotiske arkitektur bedre, og Horten ble da oppfordret til å komme med et eget forslag.

– Da brettet jeg opp ermene og begynte å tegne, forteller han.

Horten understreker at det har vært flere viktige bidragsyttere involvert i prosessen for veiledning og kvalitetssikring. Særlig har biskop Bernt Eidsvig, p. Ole-Martin Stamnestrø, kunsthistorikerne Therese Sjøvoll og Terje de Groot, samt arkitektkollega Roberta Luciani, vært gode samtalepartnere ved viktige arki-tekttoniske veivalg.

– Den solide og vedvarende støtten fra alle medlemmene i orgelkomiteen har også vært helt avgjørende, og jeg vil rette en stor takk til min familie som har holdt ut med meg un-derveis, sier han.

St. Olav domkirke ble tegnet av Heinrich E. Schirmer, en av Oslos mest betydelige arki-tekter på 1800-tallet. Kirken sto ferdig i 1856 med et vakkert interiør i nygotisk stil.

– Mye har gått tapt i årenes løp, så det er godt å få tilbake noe av den opprinnelige estetikken.

I sitt arbeid har Horten hentet elementer fra både kirkerommets arkitektur, Schirmers opprinnelige «orgeltribune» og ikke minst fra de nye sidealtrene.

Den grønne fargepaletten er valgt ut fra blant annet fargeprøver og tilpasninger til dagens far-gesetting av kirkerommet. Moderne materialer og verktøy har satt et unikt preg på prosjektet, og det er en fryd, sier Horten, at dagens krav og historiske forbilder godt lar seg kombinere.

Orgelfasaden har tre høyreiste tårn kro-net med vakre ornamenter, pinakler og spir. Feltene imellom tårnene er inndelt med gotiske

spissbuer og kraftige gesimsbjelker og alt pe-ker oppover mot korset.

– Jeg må få skryte av Jann-Magnar Fiskvik hos Thorkildsens orgel-byggeri, som har ba-lansert orgelfaglige behov med våre estetis-ke ambisjoner på en utmerket måte, påpe-ker Horten.

Olavsorgelet er større enn det forrige, og galleriet er derfor utvidet.

– Vi trengte mest plass i dybden, for en god oppstilling av kor og nok plass til andre mu-sikere, forklarer han.

Brystningen er bygget opp av stående la-meller for å slippe mest mulig lyd igjennom. Utenpå disse står en arkade av spissbuer, med nisjer for skulpturer av Sta. Cecilia og St. Gregor, samt domkirkens våpenskjold. Under brystningen løper tannsnittet fra Schirmers dager, og ornamentene i sviklene mellom buene og søylene er også en fortolkning av det som var der før.

Himlingen er oppdelt med ribber som stråler utover og minner om hvelvene i kir-kerommet. I midten ligger «oktogonen», et nytt element for praktisk belysning og tyde-lig symbolikk.

– Åttekanten kombine-rer sirkelen, himmelen, og kvadratet, jorden. Den re-fererer til den åttende dag, evigheten, kirkefestenes ok-taver og musikkens logikk. St. Olav ble også skrinlagt i en oktagon etter forbilde fra oppstandelseskirken i Jerusalem. Inne i oktogo-nen er det derfor plassert en åttebladet Olavsrose, og i sentrum av denne et Jerusalemskors.

– Her ser vi koblingen mellom den hellige grav i Jerusalem, den hellige Olav i Norge og vår egen lokale Kirke, sier arkitekt Horten.

Når orgelet nå innvies til påske, vil han stå sammen med domkoret oppe på det nye gal-leriet og synge. Av full hals:

Omnis spiritus, laudet Dominum! •

«Åttekanten kombinerer sirkelen, himmelen, og kvadratet, jorden. Den refererer til den åttende dag, evigheten, kirkefestenes oktaver og musikkens logikk.»

«Ved å lage alt selv,
får instrumentene
våre sin tydelige
profil.»

ANKOMMET: Det var en egen velkomstkommité som tok imot orgelet onsdag 14. januar 2026. Fra venstre: arkitekt Tor-Magnus Horten, orgelbygger Nils Günther Torkildsen, orgelkomitéens leder Mats Tande, og domorganist Vegar Sandhølt. Foto: Hans Rossiné

ORGELBYGGEREN

MILLIMETERPRESISJON

NAVN: Nils G. Torkildsen, orgelbygger

Alt må stemme på millimeteren, sier orgelbygger Nils G. Torkildsen.

Vi møter ham på domkirkens orgelgalleri i midten av januar. Orgelets kropp er da satt opp, men ennå ingen piper, for først må malerarbeid og mekaniske konstruksjoner gjøres ferdig.

Det er når man ser orgelet uferdig, at man forstår hvor avansert dette håndverket er. Det er tusener av deler som skal virke sammen, og ingen ting er masseprodusert.

– Vi produserer alt selv. Metallpipene, med unntak av de såkalte tungestemmene, støpes riktignok i Nederland, men på oppgitte mål på mensurer, legeringsprosent og godstykkelse fra oss. Tungestemmene, som er de mest utfordrende å lykkes med, lager vi selv fra bunnen av. Ved å lage alt selv, får instrumentene våre sin tydelige profil, sier Torkildsen.

Nils G. Torkildsen er fjerde generasjon i firmaet Br. Torkildsen Orgelbyggeri. Det startet opp i 1886 og er med god margin Norges eldste orgelbyggeri. Firmaet har seks ansatte og ligger i Åsen sør for Levanger, omtrent midt mellom klostrene på Tautra og på Munkeby. Firmaets intonatør, Jann-Magnar Fiskvik, er selv oppvokst på Munkeby.

Det lille firmaet i Nord-Trøndelag holdt stø kurs gjennom nedgangstider og søkte målbevisst å utvikle seg. Samtidig opparbeidet det seg en betydelig kompetanse på restaurering av historiske instrumenter. Gjennom mange år har de hatt tilsyn med orglene i Nidarosdomen. Ved restaureringen av det store Steinmeier-orgelet, fikk firmaet i oppdrag å bygge et nytt og stort kororgel oppstilt bak buene til triforiet og usynlig nede i kirkerommet. Det er likevel med de nye orglene til Steinkjer, Levanger og Sakshaug at de virkelig store superlativer er blitt utøst. Firmaet viser her frem et kvalitetsnivå på linje med det aller beste i Europa. Særlig har orglet i Steinkjer kirke i nordtysk barokkstil høstet lovord på grensen til panegyrikk.

Firmaets største orgel står i den svære Sakshaug kirke i Trøndelag. Det ble innviet i 2018 av Olivier Latry, den andre titulærorganisten i Notre Dame i Paris.

– I St. Olav bygger vi videre på Sakshaug-orglet, men i mindre utgave. Som i Sakshaug tar vi utgangspunkt i den franske orgeltradisjonen, og tar sikte på å skape en syntese av det barokke og det romantiske.

Mensurering og intonasjonsmetoder tar utgangspunkt i Johan Andreas Silbermanns orgel i St. Thomas i Strasbourg fra 1741, men sveiver – det dynamiske verket oppstilt helt bakerst – vil være inspirert av det fransk-romantiske klangidealet slik vi kjenner det fra orglene til den store mesteren innen den fransk-romantiske tradisjonen, Aristide Cavaillé-Coll. Hans orgel i Église Notre Dame i St. Dizier danner et tilknytningspunkt mellom disse to tradisjonene som vi har latt oss inspirere av, sier Nils G. Torkildsen. •

ORGELKOMITÉEN

LISTA LIGGER HØYT

NAVN: Mats Tande, leder av orgelkomitéen

Det var behov for nytt orgel fordi vårt tidligere orgel, bygget for et annet kirkerom av J. H. Jørgensen i 1976, var både dårlig tilpasset domkirkens behov og krevende å vedlikeholde. Teknikken var bygget på foreldede komponenter det var vanskelig å erstatte, og vi opplevde ofte feil. I tillegg ble det mer og mer klart at instrumentet ikke kunne støtte alle de liturgiske aktivitetene det er der for. Vi snakker om sammensetningen av mange musikalske former, fra felles salmesang og messens faste deler, til musikk fra renessanse og barokk så vel som fra de romantiske perler, som støtte til store og små verker for orgel og kor og der vi trekker inn instrumenter som messingblåsere, strykere og sangsolister. Vi trenger også et orgel som kan spille sterkt når det kreves, men som også kan spilles svakt. Et slags orgelteknisk Kinder-egg, det er det vi har bestilt – og er det vi får, sier orgelkomitéens leder Mats Tande.

Han forteller at arbeidet med nytt orgel varte i flere år før de formelle kanalene ble satt.

– Midt i koronatiden i 2020 og 2021 oppsto orgelkomitéen. Arbeidet med å definere behov og kravspesifikasjon var godt i gang. Flere potensielle orgelbyggere ble vurdert og kontaktet. Komitéen foretok flere besøk til kirker med orgler fra aktuelle leverandører, der instrumentene ble prøvespilt og konstruksjonene ettergått.

De finansielle spørsmålene ble også avklart, og flere anbudsforespørsler ble sendt ut. Til slutt falt valget på Br. Torkildsen fra Åsen i Trøndelag, sier Tande.

Han forteller at orgelkomiteens arbeid kan deles inn i tre faser:

– Til å begynne med var det ildsjeler som argumenterte godt for behovet for et nytt instrument. Dernest ble orgelkomitéen formelt nedsatt av domkirkerådet i 2021. Her kom Helge Landmark, Otto Christian Odland og Vegar Sandholt inn, i tillegg til Pedro Barrera, Lars-Ole Djupdal og meg selv.

Etter at valg av type orgel, og etter hvert leverandør, ble avgjort, valgte Helge Landmark å tre ut av komitéen. Ikke lenge etter så vi at vi trengte forsterkning av faglig arkitektonisk kompetanse siden det var snakk om å sette inn en stor konstruksjon i de nygotiske rammene som St. Olav domkirke setter. Arkitekt Tor-Magnus Horten ble medlem av komitéen. Horten ikke bare kjenner kirkerommet godt, som sanger i domkoret, men også hans arbeid satte ham i posisjon til å kunne bidra med faglig svært sterke innspill. I tillegg ble p. Ole Martin Stamnestrø medlem av komitéen fordi samarbeidet med bispedømmets kunstkommisjon ble mer og mer viktig.

Orgelkomitéen er også takknemlig for alt samarbeid med andre organister og musikkfaglige nøkkelpersoner, så vel

som spesialister innen arkitektur, kunsthistorikere og ressurspersoner innen de antikvariske fagområdene, poengterer Tande.

Orgelkomitéens leder påpeker at finansieringen av det nye Olavsorgelet også krevde sitt.

– Bispedømmet og St. Olav domkirkemenighet står for det meste. Orgelkomitéens bidrag var å sørge for gaver av det resterende beløpet, litt over 1,3 millioner kroner. Dette har vært krevende. Hadde det ikke vært for givervillige støttepillere, ville vi ikke klart å dekke inn dette. Vi har noen ganske få enkeltpersoner som har støttet prosjektet med store summer, vi ser mange personer som har støttet med mindre beløp som til sammen blir store summer, og vi har nytt godt av domkirkens særkollektorer to ganger per år. Når dette skrives, ser det ut til at orgelkomitéens økonomiske forpliktelser kommer til å bli inndekket, og at vårt budsjett har vist seg å være realistisk.

Tande gleder seg i første omgang til hvordan det nye orgelet nå vil være en støtte til liturgien i påskefeiringen.

– Vi snakker om en ny oppstandelse, både hvordan Kristus gir sitt liv for oss, men også et nytt instrument som hjelper oss i denne flotte liturgien.

Og så, på lenger sikt: Vi har to meget dyktige kirkemusikere blant våre egne ansatte, Otto Christian Odland og Vegar Sandholt. Jeg er spent på hvordan de klarer å utnytte vårt nye orgels potensiale i årene som kommer. Det er nå deres arbeid begynner; det er fra nå av at kvalitetene til vårt nye instrument skal bevises!

Lista ligger høyt. Br. Torkildsens instrument er solid, og menighetens kirkemusikere er klare for oppgaven. La oss sørge for at orgelets inskripsjon «Omnis spiritus laudet Dominum» – fra salme 150: *Alt som har ånde, lovpris Herren* – er grunnstenen, sier Mats Tande. •

BARNEBARNET

PROTESTANT INGEN HINDRING

NAVN: Monica Riefling Lund, tidligere soloklarinettist i Operaorkesteret og barnebarn av Albert Riefling, som var organist i St. Olav domkirke 1904–1934

NØKKELPERSONER:
Fra v.: Tor-Magnus Horten og Mats Tande

«Vi trenger et orgel som kan spille sterkt når det kreves, men som også kan spilles svakt. Et slags orgelteknisk Kinder-egg, det er det vi har bestilt – og er det vi får.»

MATS TANDE

Da min morfar Albert Riefling ble tilbudt stillingen som organist ved St. Olav domkirke i 1904, innvendte han at han kom fra en protestantisk familie. Sognepresten, den senere biskop Olaf Offerdahl, hadde da svart: «Det er viktigere med en god organist enn en god katolikk», forteller Monica Riefling Lund.

St. Olav tidsskrifts medarbeider møter henne hjemme på Bekkelaget i Oslo. Eiendommen Albert Riefling kjøpte her, er fortsatt i familiens eie. En av naboene var i sin tid Oslo domkirkes legendariske domorganist, Arild Sandvold.

I esker med fotografier og brev er gamle minner sirlig ordnet. Her får vi små glimt av hvordan tilværelsen artet seg for organist og sangere i hovedstadens katolske miljø. At Riefling var høyt skattet, gis det mange eksempler på. Hans nærmeste samarbeidspartner i St. Olav domkirke var komponisten og sangerinnen Inga Lærum-Liebich, som dirigerte kirkekoret. Hun og Riefling fikk et meget godt samarbeid siden han, ifølge kontrakten, måtte «forpligte sig til naader skal opføres vanskelig musik at møte frem til sangprøverne». Og da hun etter en lang utenlandskarriere etter hvert trådte inn hos St. Elisabethsøstrene i Urtegaten, skrev hun et rørende brev til Riefling hvor hun mintes tiden med kirkekoret som «en drøm, men en lys, lykkelig og deilig drøm».

Ved feiringen av Rieflings 25-årsjubileum i 1929, hyllet biskop Offerdahl ham med en middag i bispegården. I innbydelsen heter det at den «paa grunn av fastetiden beklageligvis maatte bli at utsettes noget».

Da Riefling kom til Norge fra konservatoriet i Leipzig i 1890, ble han straks ansatt i det gamle Christiania Theater. Da Nationaltheatret åpnet i 1899, ble Riefling også førstefagottist i orkesteret der, og etter hvert førstekapellmester Johan Halvorsens «høyre hånd».

Men vel så mye tid må han ha brukt i kirken. Arbeidskontrakten var urimelig

omfattende. Til gjengjeld var lønnen god, bedre enn hva hans lutherske kolleger fikk.

Særlig var høytidene med grytidlige fromesser klokken seks om morgenen et strev. Uten offentlig kommunikasjon måtte man ta bena fatt den lange veien fra Bekkelagshøgda. Deretter var det høymesse og aftenmesse.

Monica Riefling Lund forteller at morfaren en julaften måtte la sin sønn, Rolleif, overta fromessen. Han skrev senere en skolestil om dette med tittelen «Juleaften». I mørket trasket gutten hjemmefra klokken fire om natten for å rekke messen. Byen var folketom, og nedover Kongsveien var det ingen gatebelysning. På veien fantaserte han om hva han skulle gjøre om noen fulle fanter sprang frem fra et skogholt og ville ta ham. Han vurderte ulike alternativer og kom til at han skulle si «Dra til Bloksberg med dere! Og forstyr ikke et barn i hans frie tanker ute i Guds natur.»

Da Riefling flyttet fra Leipzig til Kristiania, ble det også starten på et norsk musikerdynasti. En av sønnene, Robert, ble en av våre fremste pianister og etter hvert professor på Norges Musikkhøgskole da den ble åpnet. Den eldste broren, Reimar, ble en kjent pedagog, og hans søster, Marcella, ble fløytist.

– Min morfar var en stillfarende mann som gjorde lite for å fremheve seg selv, sier Monica Riefling Lund.

Han forble lutheraner hele sitt liv og fikk en luthersk begravelse da han 78 år gammel ble bisatt fra Vestre gravlunds kapell i 1946. Hans katolske venner var møtt tallrikt frem. Deretter ble det sunget en rekviemmesse for ham i kirken han hadde betjent som organist i 30 år.

I St. Olavs blad 4. april 1946 kunne man lese: «Som menneske var Riefling en stille, beskjeden mann som ikke stilte store fordringer til andre enn seg selv. Albert Riefling var en stor kunstner, og hans spill bar preg av det. Ingen kjente orgelet i St. Olavs kirke så godt som han. Det var en fryd å høre ham spille. St. Olavs menighet satte ham meget høyt.» •

Presten og diakonen – en meditasjon

Kirken springer ut av Guds selvhengivelse i historien. Hun holdes ikke oppe av forestillinger om Gud, men av hans virkelige og handlende nærvær. I frelsesøkonomien har Gud valgt å binde sin nåde til synlige og materielle tegn – ikke som symbolske tillegg, men som effektive redskaper hvor han selv virker og meddeler sitt liv.

TEKST: NICHOLAS CHRISTIANSEN

Sakramentene er derfor effektive tegn på nåden: de betegner det de meddeler, og meddeler det de betegner. I dem handler den oppstandne Kristus selv. Det som ikke kan sees – Guds liv, hans tilgivelse, hans forvandlende kjærlighet – gis gjennom det som kan sees, høres og berøres.

Slik blir vann virkelig et bad til gjenfødelse, brødet blir virkelig delaktighet i Kristi legeme og menneskelige ord blir virkelig formidlere av guddommelig nåde. Sakramentene peker altså ikke bare utover seg selv; de bærer det mysterium de henviser til. De er steder hvor himmel og jord berører hverandre, hvor den usynlige Gud gjør seg nærværende i synlig form, og hvor kirken stadig blir det hun er: Kristi legeme i verden.

Blant disse tegnene finner vi de ordinerte tjenestene. I presten og diakonen gjør Kristus selv seg nærværende i kirken – ikke som en fjern idé, men som en levende virkelighet. Den ene bærer Kristi nærvær som hyrde og offerprest; den andre bærer det som tjener og barmhjertig bror.

Sammen minner de kirken om hvem hun er, og hvem hun er sendt til: et folk som lever av tilbedelse – og et folk som lever for andre. Liturgi og liv, offer og tjeneste, himmel og jord holdes sammen i disse to sakramentale tegnene.

PRESTENS IDENTITET

Presten er ordinert *in persona Christi Capitis* – i Kristi person som Hode. Dette betyr ikke bare at han handler «på Kristi vegne», men at Kristus selv handler gjennom ham. Presten blir et sakramentalt sted hvor Kristus, kirkens Hode og Brudgom, gir seg selv til Faderen for verdens liv. I eukaristien står presten ved alteret ikke som privatperson, men som et tegn på Kristus som ofrer seg. Der samles kirkens bønn, verdens smerte og menneskers håp – og bæres inn i Kristi ene offer. Presten gjør Kristi offer nærværende – og minner kirken om at kjærlighet alltid er selvhengivelse.

Dette offeret er ikke begrenset til messen. Det preger hele prestens liv. Han kalles til å leve med åpne hender: mottakende og givende, tilgjengelig for Gud og for mennesker.

Hans liv blir en stille forkynnelse av at kjærlighet alltid koster noe – og at nettopp der blir den fruktbar.

Samtidig står presten ikke i motsetning til de døpte. Kirken lærer tydelig at alle døpte er deler i Kristi prestedømme. Prestens embete er et *sakramentalt tegn* på dette dåpskallet: et konsentrert og synlig uttrykk for det alle kristne er kalt til å leve – å gjøre sitt liv til et åndelig offer. Presten minner kirken om hennes retning: mot Gud. Han holder blikket løftet, hjertet vendt oppover, og hjelper Guds folk å stå i tilbedelse, takksigelse og forbønn.

DIAKONENS IDENTITET

Presten gjør Kristi offer nærværende ved alteret; diakonen lar det samme offer bli synlig som tjenende kjærlighet i verden. Diakonen er ordinert *in persona Christi Servi* – i Kristi person som tjener. Han bærer sakramentalt frem Kristus som ikke klamret seg til sin makt, men tok en tjeners skikkelse; Kristus som knelte for sine disipler og vasket deres føtter. Diakonaten er ikke et «mindre» embete, men et eget og uunnværlig sakramentalt tegn. Det gjør synlig en sannhet kirken aldri må glemme: at Kristus selv er Tjeneren. Diakonen er et sakramentalt ikon på Kristi barmhjertige kjærlighet – en påminnelse om at troen må få hender og føtter.

Diakonens tjeneste favner ordet, liturgien og nestekjærligheten. Han forkynner evangeliet, tjener ved alteret, og sendes derfra ut til mennesker – særlig dem som står i randsonene. Hans liv forkynner at liturgien ikke ender ved kirkedøren, men fortsetter i verden.

Når diakonen lever sitt kall midt i arbeid, familie og samfunn, blir han et tydelig tegn på at hellighet ikke er en flukt fra verden, men en måte å være i den på. Han viser at Kristi kjærlighet alltid søker nedover – mot de sårbare, de oversette og de tause.

Men diakonens tegn peker ikke bare på Kristus; det peker også på dåpen. For i dåpen ble hvert menneske innviet i Kristi liv og sendt inn i hans kjærlighets bevegelse. Diakonen synliggjør det som gjelder alle døpte: at kristent liv alltid har

«Presten gjør
Kristi offer
nærværende ved
alteret; diakonen
lar det samme
offer bli synlig
som tjenende
kjærlighet i
verden.»

VIGSLING: Trym André Hellevig prestevies av biskop Eidsvig i St. Paul kirke i Bergen.

en tjenende form. Hans ordinasjon skaper ikke et nytt kall ved siden av de andres, men gjør sakramentalt tydelig det dåpen allerede har sådd – at troen må bli diakonia, at kjærligheten må få kropp. I ham kan de troende gjenkjenne sitt eget oppdrag: å bære Kristi nærvær inn i hverdagens rom, å bøye seg der verden trenger det, å la evangeliet bli synlig i handling. Slik blir diakonen ikke bare kirkens tjener, men et levende speil for det dømte folk – et tegn på at hellighet alltid tar form som kjærlighet i tjeneste.

TO EMBETER - ETT KRISTUSMYSTERIUM

Presten og diakonen står ikke i konkurranse, men i gjensidig avhengighet. De uttrykker to bevegelser i Kristi eget liv: – bevegelsen *oppover*, mot Faderen, i offer og tilbedelse – bevegelsen *nedover*, mot mennesket, i tjeneste og barmhjertighet

Presten holder kirken vendt mot Gud. Diakonen holder kirken vendt mot verden. Kirken trenger presten for å huske hvem hun tilhører, og diakonen for å huske hvem hun er til for. Sammen gjør de Kristus synlig i hele hans sannhet: han som er både Herre og Tjener, både Offerprest og Den som ofrer seg.

DIAKONEN SOM FORBILDE - KIRKEN I BEVEGELSE

I vår tid, hvor tro ofte blir abstrakt og løsrevet fra livet, får

diakonen en særlig profetisk betydning. Han er et sakramentalt tegn på at kristen tro alltid må ta kropp – i handling, nærvær og ansvar.

Diakonen minner alle dømte om dåpens kall til tjeneste. Han viser at nestekjærlighet ikke er et tillegg til troen, men dens form. Når han står ved alteret, peker han mot gaten. Når han forkynner evangeliet, oversetter han det til handling.

Diakonen gjør evangeliet troverdig ved å gjøre det konkret. Slik blir han ikke bare kirkens hjelper, men kirkens speil. I ham kan de dømte se sitt eget kall: å være tegn på Kristi kjærlighet i verden.

KJÆRLIGHETEN: TO BEVEGELSER

Presten og diakonen står side om side som to sakramentale uttrykk for én og samme kjærlighet. Den ene vender seg mot himmelen. Den andre bøyer seg mot jorden. Presten gjør Kristi offer nærværende. Diakonen gjør Kristi tjeneste synlig. I presten ser vi kjærligheten vendt mot Gud. I diakonen ser vi den samme kjærligheten bøyd mot mennesket.

Sammen minner de kirken om hvem hun er kalt til å være: et folk som tilber – og et folk som tjener. Et sakrament på Guds kjærlighet i verden. •

VÅR FRUE AV KJØKKENHAGEN: Da det var vanlige folks tur

De aller fleste historiske kirkene i Roma ble bygget og utsmykket på pavers, kardinalers eller adelsfolks regning. Et interessant unntak er renessansekirken Santa Maria dell’Orto.

TEKST OG FOTO: KRISTIN B. AAVITSLAND

«Vår Frue av kjøkkenhagen» kunne vi kalle den på norsk. Den ligger i Via Anicia, i den delen av Trastevere som grenser mot Ripa Grande, der elvehavna engang lå. Kirkens brede renessansefasade i lysebrun teglstein med travertindetaljer følger gateløpet. Den er klassisk komponert i to etasjer, med jonisk søyleorden i grunnetasjen og korintisk i det forhøyede midtpartiet over. Fasaden kronas av en rekke med slanke, pyramideformede obelisker, som strekker seg som tente lys mot himmelen (fig. 1).

FIG. 1. Santa Maria dell’Orto: Vignolas fasade i Via Anicia.

SELV OM DENNE HARMONISKE OG SOBRE renessansefasaden er tegnet av stjernearkitekten

Vignola, og inneholder flere kunstverk av 1500-tallets store malere, er Santa Maria dell’Orto ikke særlig kjent. Den er lett å overse for Roma-besøkende på vei mellom de store og langt mer berømte basilikaene Santa Cecilia og Santa Maria in Trastevere. Begge disse eldgamle, langt mer besøkte kirkene ble bygget og restaurert på pavelige oppdrag, og gjennom tidene er de utsmykket og forskjønnet av kardinaler og adelsfamilier med stor politisk innflytelse. I Santa Maria dell’Orto er det ikke slik: her har det nemlig alltid vært vanlige folks tur. Dette faktum, i tillegg til kvaliteten på arkitekturen og utsmykningen, gjør det verdt å stoppe her og ta en titt.

DET ER KIRKENS TILBLIVELSESHISTORIE som har gitt Santa Maria dell’Orto sitt navn, og som så ofte ellers i Roma, startet det med et mirakel. Området der kirken ligger, har i messteparten av sin historie ikke vært et tett bymiljø som det er nå, men tvert imot var det nesten landlig, selv om det ligger innenfor antikkens bymurer. Før Italias samling lå dyrket mark, frukthager, kjøkkenhager og små hamnehager til husdyrbeite mellom klosteranleggene og den spredte bebyggelsen i denne delen av Trastevere. Disse jordstykkene ble gjerne drevet av folk som levde av å foredle og selge det de små teigene produserte: frukt- og grønnsaksdyrkere, møllere, hønseoppdrettere og slaktere som selv holdt sine slaktedyr. Det fortelles at i 1488 opplevde en av disse småbrukerne, en grønnsaksdyrker som led av en alvorlig sykdom, at et bilde av Jomfru Maria viste seg på muren til hagelappen hans. Han lofte Vår Frue at dersom han ble frisk på hennes forbønn, ville han bygge et kapell til hennes ære omkring bildet på muren. Mannen ble frisk, holdt sitt løfte og fikk bekostet et lite kapell i kjøkkenhagen – Santa Maria dell’Orto. Et minne om dette første kapellet på stedet, som sto ferdig i 1492, er en vakker vievannsfont med et relieff av Jomfru Maria og Jesusbarnet ➔

FIG. 3. Mariabildet fra hagemuren, skåret ut og brukt som altertavle i Santa Maria dell'Orto.

FIG. 4. Kirkens interiør.

FIG. 2. Vievannsfatet fra det opprinnelige kapellet, 1490-årene.

(fig. 2). Det befinner seg idag i den nåværende kirken vestre sideskip.

RUNDT KAPELLET med bildet på hagemuren dannet Trasteveres småbrukere en konfraternitet (et brorskap) i løpet av 1400-tallets siste tiår. Snart bestemte de seg for å bygge en skikkelig kirke på stedet, og satte igang en innsamlingsaksjon for å reise penger til prosjektet. Småbrukernes og håndverkernes forskjellige korporasjoner bidro: grønnsaksdyrkernes laug og fruktdyrkernes laug, møllernes, hønseoppdretternes og slakternes laug, og flere andre korporasjoner ga det de kunne. Brorskapet sørget for at kapellet ble erstattet med basilikalen vi kan besøke idag, og de bekostet i tillegg et hospits for byens fattige vegg i vegg med kirken, slik innskriften på kirkefasaden vitner om.

NÅR MAN TRER INN i denne treskipede laugskirken, blir man slått av kirkerommets letthet

FIG. 5. Innskrift i kirkegulvet til minne om skomakernes donasjon i 1748.

og eleganse. Det forholdsvis smale midtskipet leder opp til høyalteret, der det mirakuløse Maria-bildet fra hagemuren er satt i en strålekrans og innrammet av praktfulle marmorsøyler (fig. 3). Apsisveggen bak alteret er utsmykket med scener fra Jomfru Marias liv, malt i 1560-årene av de berømte manieristiske malerne Taddeo og Federico Zuccari, som var brødre. Men det er den forgylte og skinnende hvite stukkutsmykningen fra 1700-tallet som dominerer kirkerommet og gir det et helhetlig, raffinert preg (fig. 4). Ser man nøyer etter, er småbrukerne, håndverkernes og matvarehandlerne overalt. Laugene har nemlig tydelig sagt fra om at det er de som har betalt for prakten i S. Maria dell'Orto. For brorskapets innsamlingsaksjon på 1490-tallet var den første i en lang rekke. Etter hvert som kirken ble reist, utvidelser planlagt og utstykningsprosjekter satt i gang, ble flere av Trasteveres laug med på spleisen – skomakernes, pølsemakernes, fetevarehandlerne og noen til. I alt var det tolv laug finansierte kirken i forskjellige etapper gjennom hele 1500- og 1600-tallet. Den siste store innsatsen fra laugene i Trastevere kom rundt 1750.

PUSSIG NOK BLE DISSE LAUGENE KALT for *universiteter* i det tidligmoderne Roma: Università dei vignaroli, Università dei fruttaioli, Università dei molinari og så videre. Og «universitetenes» donasjoner er dokumentert overalt i kirkerommet, gjerne i form av

innskrifter omgitt av bilder som representerer giverlaugets fagfelt – frukt, grønnsaker, fjærkre og sko (fig. 5). På 1600-tallet skal hønseoppdretternes laug, Università dei pollaroli, ha donert en enorm kalkun utskåret i tre til kirkens forskjønnelse. Kalkunen er omtalt i kildene som et praktstykke, men siden er den dessverre sporløst forsvunnet. Det store vinduet i apsiden, der grønne girlandere fulle av epler danner monogrammet AM – Ave Maria – er en hilsen fra epledyrkernes laug, *universitas pomariorum*, som vi kan lese i innskriften over vinduet. Fruktselgerne har passende nok fått et sitat fra Salomos høysang (kap. 7,14) plassert i hvelvet rett under takfresken med Marias opptakelse i himmelen: «Poma nova et vetera servavi tibi» – «både frisk og tørket frukt har jeg holdt av til deg», altså til Høysangens brud, som her må forstås som Jomfru Maria (fig. 6). Bibelsitatet er i denne sammenhengen ikke bare teologisk adekvat,

men også forretningsmessig gunstig for sponsoren; det fungerer nærmest som tekstreklame.

DEN DRIFTIGE småbruker- og håndverkerklassen var ikke proletarer, og laugene og de religiøse konfraternitetene i byen var ofte ganske velstående – slik utsmykningen i Santa Maria dell’Orto fra tre århundrer vitner om. Men folkene i «universitetene» tilhørte et ganske annet sosialt sjikt enn prelatene og aristokratene som vi møter som sponsorer av storslagen utsmykning i Romas øvrige kirker. Laugsmedlemmene var vanlige folk som var mer interessert i sitt lokalsamfunns ve og vel enn i maktpolitikk, og i Santa Maria dell’Orto kommer de til syne. •

«Når man trer inn i denne treskipede laugskirken, blir man slått av kirkerommets letthet og eleganse.»

FIG. 6. Sitat fra Høysangen som også fungerer som reklame for fruktselgernes laug.

«St.Olav» inviterer sine lesere til oppdagelsesferd
i det katolske språklandskapet

Ordbokredaktør
Hilde Bliksrud

Culpa: fra syndeskyld til seier

Lurer du på hva pave Leo mener når han oppfordrer verdens ledere til multilateralisme? Eller hva et konsistorium er? Slå opp i den digitale og gratis tilgjengelige ordboken NAOB (Det Norske Akademis ordbok) og finn det ut! I denne spalten presenteres ord som kan være av særlig interesse for katolske lesere. Oppfordringen til deg som leser, er derfor: gå inn på www.naob.no, slå opp fortløpende alle understrekede ord og uttrykk i teksten under, og ha en fornøylig, verbal oppdagelsesferd!

TEKST: HILDE BLIKSRUD, REDAKTØR I NAOB

Dårlige nyheter mankerer ikke for tiden. Man skulle nesten tro at verden ikke står til påske? Vi får håpe den gjør det, tross alt – for påskefeiringen er spekket med høydepunkter og med godbiter, også av det leksikalske slaget. Og mens verden går sin skjeve gang, beveger kirkeåret seg stødig videre. Med askeonsdag ble fasten innledet, og de troende forbereder seg nå til kirkeårets høydepunkt: påskan. Påske-ordet er i seg selv er en interessant språkhistorisk og religionshistorisk reise, bare kast et blikk på NAOBs etymologifelt: På norrønt het høytiden páskar, men var lånt inn via gammelsaksisk fra latin og gresk, og ordets opprinnelse er det hebraiske pesach, hvor grunnbetydningen 'det å gå forbi' knytter seg til den gammeltestamentlige fortellingen om eksodus. Pesach betegner den dag i dag jødernes eldgamle påskefeiring, som den kristne påskan står i et typologisk forhold til.

Påskan er kontrastenes høytid. Med palmesøndag innledes den stille uke. «Stille» fordi uken er preget av alvor og kirkeklokkene tradisjonelt ikke har skullet kime som de ellers gjør. Gjennom påskens hellige triduum synges tenebrae (grunnbetydning 'mørke') i klostrene. Med mørket og stillheten som bakgrunn vil påskelyset skinne desto klarere og gloria istemmes desto hjerteligere påskanatt. Slik reflekterer liturgien det glade budskap om oppstandelsen – denne grensesprengende løsningen på

menneskehetens store svøpe, nemlig dets syndeskylld med dødeligheten som konsekvens, som jo har heftet ved menneskene siden Adam og Evas skjebnesvangre feiltrinn i Edens hage.

På latin er ordet for skyld culpa. Ordet brukes i sin latinske form også i norsk og finnes derfor som oppslag i NAOB. Mange kjenner ordet allerede fra uttrykket mea culpa ('ved min skyld') som jo stammer fra syndsbekjennelsen, og i allmennspråket brukes det like gjerne som uttrykk for at man klandrer seg selv for en feiltagelse. Ordet synes negativt ved første øyekast. Men ser vi på det neste uttrykket i NAOBs oppslag, felix culpa, lysner bildet – nesten som et mørkt kirkerom i skjæret fra påskelyset. Uttrykket inngår i påskevigiliens store påskelovsang – exultet – og oversettes med «salig synd». Det lyder selvmotsigende, for hvordan kan synden være salig? Med god støtte i sitatene får vi svaret i ordbokens forklaring. Ved påskens mysterium snus det gamle og statiske på hodet: død blir til liv, sorg til glede, og Adams ur-synd går opp i en uant dynamikk og blir del av en lykkebringende ligning, der forløseren Kristus viser seg å være svaret med to streker under.

Culpa brukes også i juridisk fagspråk, hvor det angir (grad av) uaktsomhet. For også i jussens verden står jo skyldspørsmål sentralt, noe dagens mediebilde minner oss om minutt for minutt.

Fortsatt god fastetid og – snart – påske! •

culpa substantiv ⓘ

BØYNING en +

UTTALE [ku'lpɑ] ?

ETYMOLOGI fra latin *culpa* 'ansvar (for noe galt), skyld'

BETYDNING OG BRUK

1 JUS (skyld i form av) uaktsomhet | til forskjell fra dolus

UTTRYKK

culpa lata [ku'lpɑ la:'ta] (fra latin *culpa lata*; annet ledd *lata*, femininum av *latus*, grunnbetydning 'bred; stor; utførlig') (skyld i form av) grov uaktsomhet

- [en] udtalelse om, at skaden i en kvalificeret grad kunde siges at være bevirket ved en *culpa lata* (Morgenbladet 11.02.1891/2)
- JF. *latinene var ennå levende [i min studietid]: Jurister talte i rettssalen om culpa levis og culpa lata* (Demokraten 20.11.1993/4)

culpa levis [ku'lpɑ le:'vis] (fra latin *culpa levis*; annet ledd *levis*, grunnbetydning 'lett; mild; ubetydelig') (skyld i form av) simpel, alminnelig uaktsomhet

- *naar en novice under sangen faldt fortidlig ind eller smældte døren for haardt igjen, slap noget ned eller lignende, saa var dette en culpa levis* (Klassekampen 12.10.1918/7)
- JF. *latinene var ennå levende [i min studietid]: Jurister talte i rettssalen om culpa levis og culpa lata* (Demokraten 20.11.1993/4)

BISKOP KOZON AV KØBENHAVN:

Kirkens utfordring er den store avstanden mellom tro og liv

Biskop Czeslaw Kozon og København katolske bispedømme befinner seg i en slags jubileumsmodus. I jubelåret 2025 ble biskopens 30 år som overhyrde feiret. I januar 2026 åpnet Ansgar-året, feiringen av at det er 1200 år siden «Nordens apostel» begynte sin misjon i Danmark. Og mot slutten av året runder biskopen selv 75 år.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Han har ledet Den katolske kirke i Danmark i en lang og krevende periode. Utviklingen under hans pontifikat har ikke vært entydig, sett fra et katolsk ståsted. Befolkningen i vårt hjørne av verden er blitt mer sekularisert og religionsfremmed. Men samtidig har det vært en betydelig vekst i de nordiske lands katolske minoriteter. I mediene og i det offentlige rom har det vært en økende forståelse for Kirkens betydning internasjonalt, men også avsløringer av tillitsbrudd og overgrep.

ning internasjonalt, men også avsløringer av tillitsbrudd og overgrep.

STORMFULLE HØYDER

Biskopen står i sentrum for alt som skjer i den danske delen av verdenskirken, hva enten det har vært positivt eller negativt. Det kan være stormfullt i høydene. Men biskop Kozon har ifølge en nær medarbeider en rekke egenskaper som har kommet godt med i disse årene: «arbeidsom, pastoralt omsorgsfull, en bredt favnende tradisjonalist, en språkbegavelse

med stort internasjonalt nettverk, en bredt belest person med en hukommelse som en elefant – dessuten er han en fredens mann, som man ikke kan være uvenner med i lengre tid».

Så langt prelat og generalvikar Niels Engelbrecht.

Vi gratulerer biskopen med en storslått åpning av Ansgar-jubileet og spør hva en helgen som virket for 1200 år siden, betyr for danske katolikker.

– St. Ansgar er vårt bispedømmes vernehelgen, vår domkirke er innviet til ham, men først og fremst er han viktig fordi han var en betydningsfull person i det første organiserte forsøk på å bringe den kristne tro til Danmark.

– Til åpningen av jubileet sendte pave Leo sin statssekretær, kardinal Pietro Parolin, som i fjor kom til biskop Fredrik Hansens bispevielse i Oslo. For noen år siden dro pave Frans til Lund i Sverige. Året etter ble biskop Arborelius av Stockholm kretet til Nordens første kardinal. Kan vi tolke alt dette som at Den hellige stol tillegger Norden større vekt enn tidligere?

– De fire begivenhetene du nevner har svært forskjellig betydning. At pave Frans reiste til Lund skyltes at Det Lutherske Verdensforbund ble grunnlagt der, samtidig med at man »

«St. Ansgar er vårt bispedømmes vernehelgen, vår domkirke er innviet til ham, men først og fremst er han viktig fordi han var en betydningsfull person i det første organiserte forsøk på å bringe den kristne tro til Danmark.»

per som har kommet godt med i disse årene: «arbeidsom, pastoralt omsorgsfull, en bredt favnende tradisjonalist, en språkbegavelse

LEDER JUBILEET:
Biskop Kozon feirer
Ansgar og fremhever
hans store betydning
for Danmark

«Kirkens største oppgave er å få gjort troen på Kristus bevisst hos alle mennesker, så man både med begeistring bekjenner seg til ham, lar sitt liv forme av ham og avlegger et godt vitnesbyrd for omgivelsene.»

møttes i anledning av den forestående markering av 500-året for reformasjonen. At biskop Arborelius ble kardinal, var jo en personlig anerkjennelse av ham, men sikkert også et uttrykk for hvor opptatt pave Frans var av Kirken i periferien. Og i København ba vi pave Leo om å sende en legat i anledning av Ansgar-jubileet, for å understreke dets betydning. Når det er sagt, er det sikkert også trekk ved Kirken i Norden som vekker oppmerksomhet i Vatikanet. Selv om det stadig er tale om forholdsvis små tall, når man ser på de nordiske lands innbyggertall, så er det i noen av landene tale om en markant vekst av antallet katolikker, både gjennom immigrasjon og gjennom konversjoner.

– Du har vært sentral i kontakten og samarbeidet mellom de katolske kirker i Norden, både som visepresident og som president i Den nordiske katolske bispekonferanse. Har våre land noe særegent å bidra med til den universelle, katolske kirke?

– Det kan være dristig å hevde at vi har noe

å bidra med til de store lokalkirker i utlandet. Men den veksten jeg nevnte, er en oppmuntring. Dessuten er ikke Kirken i våre land preget av den polarisering eller de store ideologiske motsetninger som man kan se andre steder. I den nordiske bispekonferansen står vi sammen, og mange av våre katolikker er ikke opptatt av konflikt, men vil bare leve et normalt, katolsk liv.

SPENNINGER OG MOTSETNINGER

– Det står altså ikke til å nekte at det finnes spenninger og motsetninger i Den katolske kirke ute i verden. Visse miljøer er skeptiske til Det annet vatikankonsils beslutninger og føringer. Ikke alle er like glade over ideen om den «synodale» kirke. Noen misliker konsilets liturgireformer og vil tilbake til den «tridentinske» messe. Truer slike konflikter Kirkens enhet?

– Det er riktig at Kirken i noen land er preget av sterke spenninger. Det gjelder heldigvis ikke Kirken i Norden, selv om det finnes personer som har kontroversielle meninger. Det annet vatikankonsils beslutninger anerkjennes bredt hos oss, tilhengerne av den «tridentinske messe» er få og de er ikke ideologiserende. Selv på verdensplan ser jeg ikke Kirkens enhet truet, skjønt det alltid er trist hvis en mindre, men markant gruppe spektakulært skulle bryte enheten.

– Til noe helt annet: Også i Norge ble det lagt merke til at statsminister Mette Frederiksen i sin nyttårstale hevdet at religionen har en vikeplikt for demokratiet og verdslig lovgivning i Danmark. Kommentar?

– Det er noe paradoksalt over statsministerens uttalelse. På den ene side fremhever flere politikere at Danmark er et kristent

Biskop Czeslaw Kozon

Født 1951 i Idestrup på Falster i Danmark. Faren var polsk innvander; moren født i Danmark, men av polske foreldre.

Vokste opp i Grænge på øya Lolland.

Tok studenteksamen ved Nykøbing Katedralskole i 1971.

Studerte til prest ved Gregoriana og Lateranuniversitetet i Roma.

1979 Presteviet i St. Ansgar domkirke i København i av biskop Hans Martensen.

1979–1984 Prest i Sankt Mariae kirke i Ålborg.

1984 Sogneprest i Sankt Andreas kirke i Ordrup.

1989 Ansvar også for Sankt Therese kirke i Hellerup.

1994 Generalvikar for biskop Martensen.

1995 Utnevnt til biskop av København.

land, og at kristendommen skal ha en særlig plass i samfunnet. Samtidig understrekes det fra politisk hold at religiøse argumenter ikke teller i den offentlige debatt. Mette Frederiksens uttalelse var nok spesielt rettet mot islam, men når Gud nevnes så bastant, er det ikke til å unngå at også kristne synes at det er en uheldig melding.

– Hva er den danske katolske kirkes viktigste utfordring i dag?

– Den største utfordring er nok at det i menneskers liv – i hvert fall i den vestlige verden – er så stor avstand mellom tro og liv. Enten velger man troen helt bort eller også søker man å tilpasse den til vår tids normer. Kirkens største oppgave er å få gjort troen på Kristus bevisst hos

alle mennesker, så man både med begeistring bekjenner seg til ham, lar sitt liv forme av ham og avlegger et godt vitnesbyrd for omgivelsene.

– Du har tjent Kirken som biskop i en menneskealder og fyller 75 i år; den vanlige «pensjonsalder» for biskoper. Når du ser tilbake på en lang og trofast tjeneste i en krevende posisjon – hva har gledet deg mest?

– Gleden ved å være biskop bunner i gleden over å være katolikk, deretter i det å være prest og endelig som biskop å ha særlige oppgaver i forlengelsen av dette. Gleden kan sammenfattes i gleden over å medvirke i Guds store plan. Det er naturligvis en glede som alle katolikker kan oppleve, men som jeg som biskop på en særlig måte blir en del av, i kraft av Kirkens universalitet. •

HOVEDKVARTERET:
Biskopen styrer den danske katolske kirke fra sitt kontor i Gamle Kongevej i København.
Foto: Hans Rossiné

KARDINAL PAROLIN:

– Misjon i dag er ord, tilstedeværelse og troverdighet

I anledning av 1200-års jubileet for St. Ansgars utsendelse til Danmark, besøkte Vatikanets statssekretær, kardinal Pietro Parolin, vår nordiske nabo for første gang i januar. I dette intervjuet med København bispedømme deler han sine tanker om historien, fremtiden og nordiske katolikker.

TEKST: REGITZE ENGELHARDT FUHRMANN, BISPEDØMMET KØBENHAVN

Verden har forandret seg dramatisk siden 800-tallet, da Den hellige Ansgar startet det langvarige misjonsarbeidet som førte til opprettelsen av de første permanente kristne menigheter i Danmark og grunnla troen i Norden.

STADIG BRUK FOR MISJON

Ifølge kardinal Parolin er det stadig bruk for misjon – bare på en ny måte.

– Vi lever i en helt annerledes virkelighet, men det betyr ikke at oppgaven er blitt borte. Johannes Paul II talte om behovet for en «ny evangelisering». Det nye handler ikke om et annet evangelium, men om en ny begeistring og nye måter å møte mennesker på i den verden som er vår, forklarer Parolin.

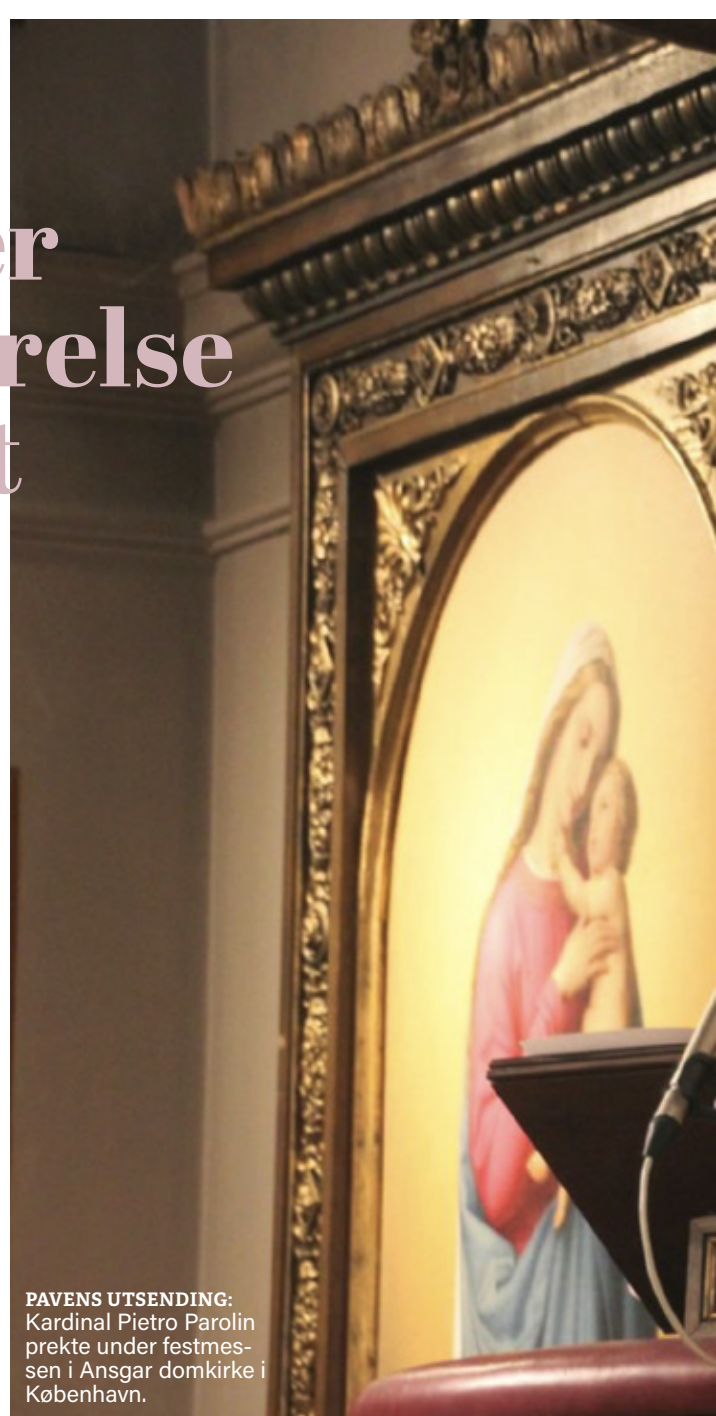
Han understreker at tidene alltid har vært utfordrende og at det er lett å tro at fortiden var enklere.

– Vi tenker så ofte at før i tiden var alt så mye lettere. Men sånn er det ikke. Enhver tid har sine egne vanskeligheter. I dag er Europas utfordring især den sterke sekularisme, sier han og fortsetter:

– Gud er ikke lenger til stede i mange menneskers liv. Benedikt XVI sa ofte at Europas problem i dag er likegyldigheten – at man lever som om Gud ikke eksisterer. Det gjør misjonen vanskeligere.

EUROPEISK KRISE

Kardinal Parolin understreker at Europas situasjon

PAVENS UTSENDING:
Kardinal Pietro Parolin prekte under festmessen i Ansgar domkirke i København.

er unik. Kirken står ikke med de samme utfordringene globalt:

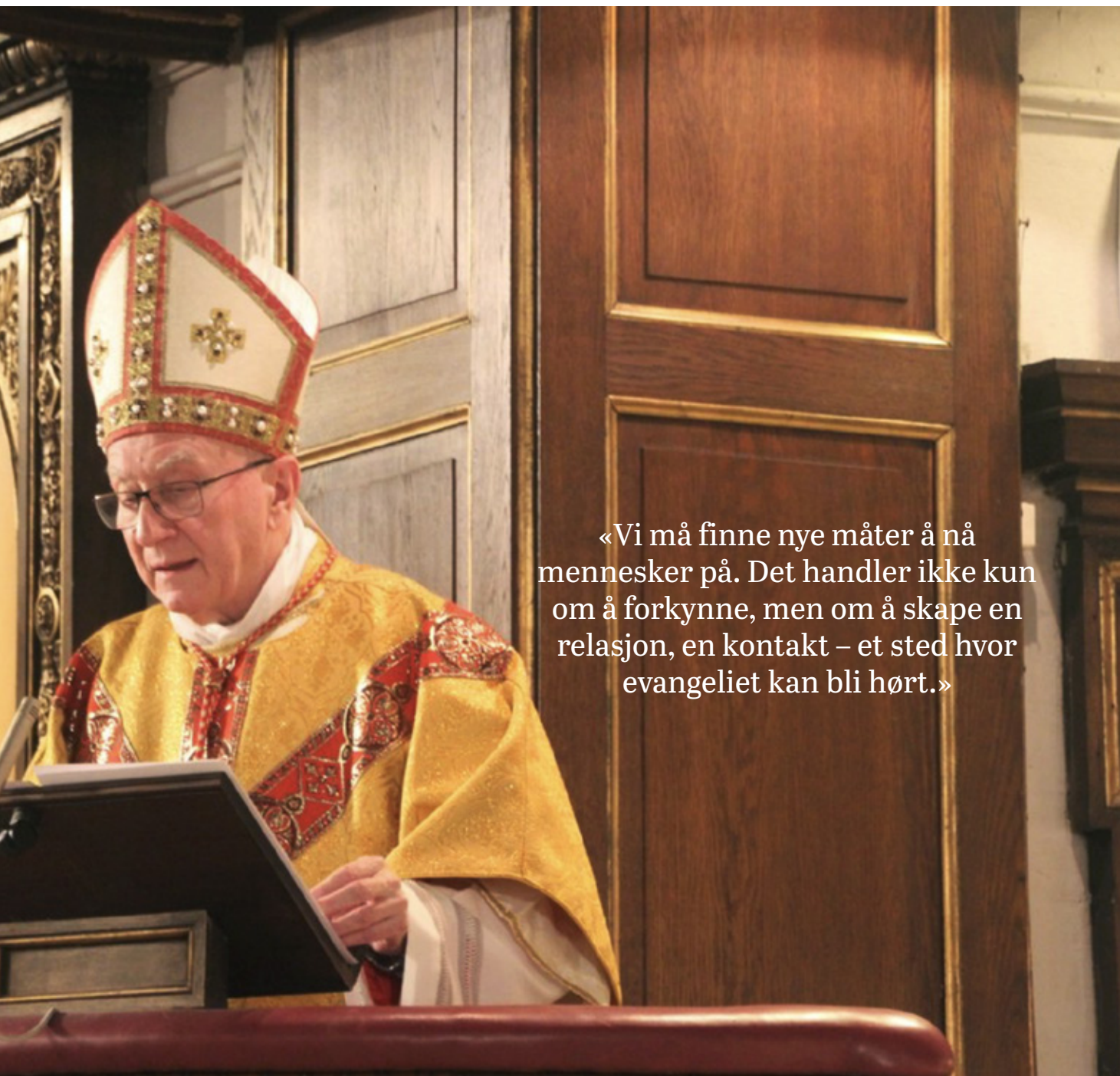
– Man må skille mellom de ulike verdensdelene. Afrika er i én situasjon, Asia i en annen. Europa står i en særlig krise. Her er det vanskelig å tale om Gud, fordi mange simpelthen ikke interesserer seg for Ham.

Men nettopp derfor krever misjonsarbeidet i dag enda mer kreativitet, påpeker han.

– Vi må finne nye måter å nå mennesker på. Det handler ikke kun om å forkynne, men om å skape en relasjon, en kontakt – et sted hvor evangeliet kan bli hørt.

Allikevel er kardinalen optimist:

– Jeg ser mange tegn på håp. Mennesker – især unge

«Vi må finne nye måter å nå mennesker på. Det handler ikke kun om å forkynne, men om å skape en relasjon, en kontakt – et sted hvor evangeliet kan bli hørt.»

– stiller igjen de store spørsmålene: om meningen med livet, om retning, om formål. Og gjennom disse spørsmålene finner noen tilbake til troen.

SØKER MENING

Under besøket i København la kardinal Parolin merke til de mange unge mennesker i kirken. Det gjorde inntrykk.

– Jeg ble oppriktig overrasket. Så mange unge mennesker som søker Kirken av egen drift. Jeg spurte dem: Hvorfor kommer dere? Der var mange forskjellige svar, men ett tema gikk igjen: De søker noe meningsfullt.

Han fortsetter:

– Materialisme og verdslige interesser kan være gode

og nødvendige – jeg sier ikke at alt er dårlig. Men det er ikke nok. De unge i dag søker både åndelig mening og fellesskap. Kirken må kunne gi dem begge deler.

Her legger han særlig vekt på én ting:

– Det er ikke nok å døpe dem og sende dem videre. Vi må ledsage dem i deres kristne liv. Det er en av Kirkens viktigste oppgaver i dag.

MORALSK TILSTEDEVÆRELSE

– *Hvordan spiller Kirkens universelle karakter inn i et lite land som Danmark, hvor kristendommen – og især katolisismen – ikke tar særlig plass?*

– Kirken har en stemme i verden – også politisk »

VIKTIG: Gleden og økumenikken er viktig for kardinalen. Som statssekretær har han bl.a. ansvar for Den hellige stols omfattende diplomatiske virksomhet.

sett. Selv om ikke alle er enige i våre synspunkter, så tror jeg at vår stemme blir verdsatt som en moralsk, modererende tilstedeværelse, sier kardinal Parolin og utdyper:

– Vi taler for de prinsipper som gjør fredelig samliv mulig: menneskerettigheter, rettsstat, solidaritet, og frem for alt menneskets ukrenkelige verdighet. Det er kjernen i Den katolske lære og Kirkens diplomati.

Han tilføyer at Kirkens hovedoppgave aldri endrer seg:

– Selv når vi ikke blir hørt, må vi fortsette å forkynne evangeliet. Det er vår første og største oppgave.

TROVERDIGE VITNER

Når samtalen kommer inn på misjon, gjør kardinal Parolin det klart at Kirken fremdeles skal preke, forkynne og undervise. Men det er kun begynnelsen.

– Troen kommer av det man hører. Men i dag er ord ikke nok. Mennesker lytter kun hvis de ser at vi selv lever etter det vi sier.

Han henviser til Kirkens tidlige fedre:

– Allerede de første kristne sa det samme: Du ødelegger dine egne ord hvis du ikke lever i overensstemmelse med dem.

Derfor er den viktigste misjon i dag – ifølge kardinalen – å være troverdige vitner.

– Kirken vokser ikke ved press eller omvendelsesarbeid, men ved tiltrekning, som Benedikt XVI og pave

«Ta deres kristne og menneskelige oppgave på alvor – og gjør det med glede. Og gjør det sammen med alle kristne!»

Frans ofte har sagt. Mennesker blir kun tiltrukket hvis vi er jordens salt og verdens lys.

Han tilføyer:

– Vi er alle skrøpelige mennesker og vi er alle syndere. Ingen er perfekte. Men vi kan strebe etter å leve troen ærlig. Det er slik mennesker i dag blir tiltrukket av evangeliet.

TROENS FEDRE I NORDEN

Kardinal Parolin er ikke i tvil når han blir spurt om Ansgars misjon ennå har betydning for Den katolske kirke i de nordiske landene:

– Ansgar og de andre misjonærer her gjorde et fantastisk arbeid. De la grunnlaget for kristendommen i hele denne delen av Europa, sier han.

– På det tidspunktet var Kirken forenet, uten splittelser. De kom hit for én ting: for å forkynne evangeliet. Derfor må vi betrakte dem som troens fedre i de nordiske landene.

Ifølge kardinalen er Den hellige Ansgars betydning ikke bare historisk, men også åndelig. Det som drev ham er det Kirken stadig må la seg inspirere av:

– Det viktigste er hans ånd – hans iver, hans vilje til å bringe de gode nyheter til mennesker, som ikke kjente Kristus. Den oppgave fortsetter i dag. Misjonen er ikke avsluttet.

GLEDE ER VIKTIG

Selv om kardinal Parolin har vært i Norden før, var feiringen av St. Ansgar hans første besøk i Danmark.

– Jeg må si at inntrykket har vært meget positivt. Danskene har vært åpne, varme og imøtekommende – selv om vi er i Nord-Europa!

Han oppfordrer danskene og deres nordiske søsken til å fortsette videre som de stevner:

– Dere er en liten minoritet, men vær modige. Vær sterke i deres tro og deres vitnesbyrd. Og forbli forbundet med paven og Den universelle kirke. Kirkens styrke er fellesskapet – at vi går veien sammen.

Gleden og økumenikken er viktige aspekter av troen for Parolin. Til slutt vil han oppmuntre nordiske katolikker til å verne om nettopp disse to ting:

– Ta deres kristne og menneskelige oppgave på alvor – og gjør det med glede. Og gjør det sammen med alle kristne! betoner kardinal Pietro Parolin. •

LES OGSÅ!

Bokanmeldelse av
boken *Sankt Ansgar*
– *Nordens apostel*
på side 81

Hvem var St. Ansgar og hvordan feires jubileet i 2026?

- Den hellige Ansgar (801–865) var benediktiner-munk og misjonær fra Nord-Frankrike, senere erkebiskop av Hamburg og misjonsansvarlig for Norden.
- Ansgar kalles «Nordens apostel» for sitt utholdende arbeid med å etablere kristne menigheter i Danmark og Sverige.
- I 826 ble han sendt til Danmark sammen med medbroren Autbert og den danske kong Harald Klak, men kongen ble raskt fordrevet og de kom trolig ikke lenger enn til grensen.
- I 830 reiste han til Sverige og bygde den første kirken i Norden på handelsplassen Birka.
- Først rundt 850 fikk Ansgar tillatelse til å bygge den første kirken i Danmark i Hedeby, og rundt 860 en tilsvarende kirke i Ribe.
- St. Ansgar-jubileet 2026 markerer ikke starten på organisert kristendom i Danmark, men begynnelsen på et langvarig misjonsarbeid som førte til de første faste menighetene på 850- og 860-tallet.
- Jubileet ble innledet med økumenisk vesper i Vor Frue kirke i København lørdag 24. januar og festmesse i Sankt Ansgars kirke søndag 25. januar.
- Feiringen fortsetter med økumenisk gudstjeneste 2. påskedag, mandag 6. april og St. Ansgar-valfart 12.–15. oktober 2026 (flere detaljer kommer senere).

Kilde: katolsk.dk/sanktansgar2026

DEN FØRSTE DOMINIKANER: Pater Thorn var den første norskfødte medlem av Prekebrødrenes orden etter reformasjonen.

«Da familien flyttet til Oslo, ble Gamle Aker deres sognekirke. For unggutten vekket møtet med den ærverdige middelalderkirken en voksende interesse for de lange linjer i det norske folks historie.»

Pater Finn-Dominique Thorn OP:

Han hadde et livslangt engasjement for kristen enhet

I et halvt århundre bidro pater Thorn til å gjøre Den katolske kirke mer synlig i norsk offentlighet. Som foredragsholder, skribent, forfatter, og forkynner levde han opp til navnet på sitt ordenssamfunn, «Prekebrødrenes orden». Den høyvokste pateren ruvet både i det norske landskapet og i landets katolske minoritet.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Finn Thorn var født i 1906 og vokste opp dels i Asker, dels i Oslo. Moren var finsk og hennes kristne tro bar preg av at hun primært oppfattet Gud som en streng dommer. Guds frykten fikk tidlig innpass i Finns liv. Da han var 9 år mistet han sin far, som var forretningsmann. Han bevarte hele livet kjære minner om at faren hver kveld leste høyt fra Bibelen for ham og broren, og at han tok dem med til Asker kirke til gudstjeneste hver søndag: «Slik står Guds ord og Guds kirke som inngangsportalen over mitt liv» skrev han 70 år senere. Da familien siden flyttet til Oslo, ble Gamle Aker deres sognekirke. For unggutten vekket møtet med den ærverdige middelalderkirken en voksende interesse for de lange linjer i det norske folks historie,

og for det trosliv som hadde utfoldet seg i denne kirkebygningen for flere hundre år siden.

SPLITTELSE I DEN NORSKE KIRKE

Etter examen artium på Fagerborg skole, ville Finn Thorn studere teologi, med sikte på å bli prest i Den norske kirke. Men hvilket studiested skulle han velge? Den norske kirke var den gang preget av en langvarig strid mellom en mer konservativ, ortodoks lutherdøm og en mer liberal, kulturåpen retning. Da den liberale teologen Johannes Ording ble utnevnt til professor i systematisk teologi (dogmatikk) i 1906, ble det sterke reaksjoner blant de konservative. Det førte til at Menighetsfakultetet ble opprettet, som et alternativ til Universitetets teologiske fakultet. MF ble raskt den største presteskolen i landet. Den teologiske striden fikk »»

«Påvirket av nok en engelsk teolog og konvertitt, kardinal John Henry Newman, nærmet han seg mer og mer Den katolske kirke.»

en ny giv da den karismatiske forkynneren Ole Hallesby på et møte i Calmeyergatens Misjonshus i 1920 erklærte full krig mot den liberale teologi.

For Thorns vedkommende ble motsetningene personifisert i to skikkelser: MF-professoren Ole Hallesby og formannen i Norske Studenters Kristelige Forbund Kristian Schjelderup, som siden ble biskop. Det foregikk en bitter strid om hvem Jesus var og om hvordan man skulle tro på ham. Mens de konservative teologer på MF fastholdt at Jesus var «sann Gud av den sanne Gud», var de mer ekstreme på radikal/liberal side tilbøyelig til å betrakte Jesus kun som et inspirerende menneske. Thorn hellet mot det konservative synet, men samtidig reagerte han negativt på det han oppfattet som et uvitenskapelig bibel-syn og en kulturskeptisk, pietistisk trosfromhet på MF. Hvilken av de to studiestedene skulle han velge?

IMPULSER

Midt under disse overveielser skjedde det imidlertid noe som ble avgjørende for Thorns videre livsløp: han leste den katolske teologen Hugh Bensons bok *Kristus i kirken*, oversatt av Sigrud Undset og utgitt i 1926. Oversetteren hadde konvertert to år før, og ved å presentere Bensons bok for norske lesere, ga hun indirekte svaret på hvorfor hun selv var blitt katolikk. Boken åpnet Thorns øyne:

«Her fikk jeg svaret på hvordan mennesker i det 20. århundre kan møte Kristus, og komme til den rette tro på ham. Svaret var like enkelt som det var oppsiktsvekkende: Jesus Kristus møter vi idag like virkelig som da han for to tusen år siden levde i Galilea og i Jerusalem. Idag lever han i sin kirke, hvis åndelige sentrum er Roma.»

Boken var med på å forandre Thorns liv. Han mente å se at den katolske kirke som Benson skildret, forente i seg MFs tradisjonelle Kristus-tro og Universitetets kulturåpenhet. Dermed sto Thorn overfor et nytt valg: på den ene siden en konfliktfylt luthersk kirke og på den andre en samlet katolsk verdenskirke – mangfoldig, men én.

I første omgang valgte han å begynne teologistudiet ved Universitetet i Oslo. Her fikk han studiekamrater som skulle bli hans nære venner gjennom livet og som fikk sentrale posisjoner i Den norske kirke, blant dem Einar Molland som ble professor i kirkehistorie, og Arne Fjelberg, som ble rektor ved det praktisk-teologiske seminar. Men Thorns studium ved fakultetet ble ikke av lang varighet. Påvirket av nok en engelsk teolog

og konvertitt, kardinal John Henry Newman, nærmet han seg mer og mer Den katolske kirke. Det endte med at han gjennomgikk den obligatoriske trosopplæring og deretter ble opptatt i Den katolske kirkes fulle fellesskap 20. november 1928 i St.Olav domkirke.

VALG AV LIVSVEI

En ny tilværelse begynte for 22-åringen. Noe som gledet og inspirerte ham var å registrere at det var i gang en langsom evangelisk modningsprosess i den katolske kirke på denne tiden. Det innebar blant annet et skifte av perspektiv på reformasjonen, og skulle siden få sitt fulle gjennomslag på Det annet vatikankonsil.

Men hvilken livsvei skulle han selv velge, nå som prestatjeneste i Den norske kirke ikke lenger var mulig? En tenkepause ble brukt til å ta eksamen i engelsk språk og litteratur ved Det historisk-filosofiske fakultet.

Pater Thorns forfatterskap

- *Kristen enhet. Den katolske kirkes holdning til de andre kirker og det kirkelige enhetsarbeid.* St. Olav forlag, 1942
- *Kristustilbedelse og Maria-vyrndad – betraktninger i anledning proklamasjonen av dogmet om Marias opptagelse i himmelen.* Katolsk studentlag, Oslo, 1951
- *Hvor står den lutherske og den katolske kirke idag? To synspunkter (sammen med Inge Lønning).* Dreyer, 1967
- *Henrik Ibsens «Peer Gynt». Et drama om kristen identitet.* Aschehoug, 1971
- *Arne Garborg og kristendommen. Brytninger mellom tro og tvil.* Aschehoug, 1972
- *Derfor kirke. Spenninger i norsk kirkeliv idag.* Aschehoug, 1974
- *Sigrud Undset. Kristentro og kirkesyn.* Aschehoug, 1975
- *Katolsk og luthersk kirkefornyelse. En økumens tilbakeblikk og håp.* Aschehoug, 1979
- *Lov og evangelium. Tanker om Henrik Ibsens Brand.* Aschehoug, 1981
- *Luther i mitt liv som katolikk. Et økumenisk fremtidshåp.* Land og Kirke/Gyldendal, 1983

BASEN: Klosteret i Oslo slik det så ut da pater Thorn sluttet seg til kommuniteten.

Men dette var et sidespor – dragingen mot teologien og prestegjeringen var usvekket.

Finn Thorn henvendte seg til slutt til den unge pastor Henrik Irgens. Etter biskop Offerdahls korte episkopat og før Jakob Mangers ble utnevnt til biskop, fungerte Irgens som apostolisk administrator i Oslo katolske bispedømme. Thorn fortalte ham at han ønsket å bli prest, og ba om råd. For prester som tok sikte på å virke i Norge, var det vanlig den gang å bli utdannet ved *Pontificio Collegio Urbano de Propaganda Fide* i Roma, gjerne kalt «propagandakollegiet», et seminar stiftet på 1600-talet for å utdanne misjonærer. Men den fungerende overhyrden, som selv bare var 31 år, hadde sin utdanning fra et annet sted, *L'Institut catholique* i Paris. Han anbefalte Thorn å prøve seg der. Slik ble det, og slik ble prestestudenten fra Norge peilet inn mot et livslangt forhold til fransk språk og kultur. Ja, Frankrike ble, etter eget utsagn, hans annet hjemland.

Etter et års studium i Paris, måtte han imidlertid nok en gang foreta et avgjørende valg. Skulle han sikte mot å bli sognegeistlig, altså «pastor» eller skulle han søke medlemskap i et ordenssamfunn, og altså bli «pater» (Dette skillet i titulering av katolske prester har siden forsvunnet på norsk).

STUDENT HOS PREKEBRØDRENE

Det var akkurat i disse årene at dominikanerne slo rot i Norge. De hadde utgått fra den franske del av ordenen og i 1921 etablert en liten kommunitet i Neuberggaten 15 i Oslo. Der bygget de en kirke som ble innviet i 1927. Student Thorns overveielser endte med at han søkte

om å få tre inn i dominikanerordenen. Det ble hans livs store lykke at denne ordenen ble hans åndelige hjem. Først måtte han gjennom en grundig, 7 år lang utdanning. Den fant sted i Le Saulchoir, Kain i Belgia, der dominikanerne hadde etablert et studiekloster etter at sterke antiklerikale strømninger hadde ført til at ordenssamfunnene ble fordrevet fra Frankrike på begynnelsen av 1900-tallet.

Sentralt i studiet sto en bred innføring i Thomas Aquinas' filosofi og teologi, men også en praktisering av klosterlivet. Studentlivet ble helt annerledes enn det han hittil hadde erfart. Blant lærerne var det teologer som hadde et friere forhold til den skolastiske tradisjon fra middelalderen, og som gikk nye veier. En av dem var pater Yves Congar, som siden fikk stor innflytelse som teologisk rådgiver under konsilet. Han underviste i ekklesiologi, læren om Kirken, og åpnet nye perspektiver for den unge Thorn: også andre kristne kirkesamfunn enn det katolske hadde en plass innenfor den ene Kirke, Kristi legeme. Denne erkjennelse førte nordmannen til et oppbrudd fra den motreformatoriske katolisismen som han hadde bekjent seg til da han konverterte.

Finn Thorn ble presteviet i 1937, og to år etter vendte han tilbake til Norge som ferdigutdannet pater. Det var året da en verdenskrig brøt ut i Europa. Det førte til store forandringer i den lille kommuniteten i Oslo. Tre franske brødre, unntatt den 70 år gamle pater Lutz, ble mobilisert for å utføre tjeneste for den franske ambassaden. Da så Tyskland invaderte Norge 9. april 1940, fikk de ordre om å forlate landet for ikke å bli tatt som krigsfanger. »»

LUNDEN: Fra tiden som prest for søstrene på Lunden. Pateren står bakerst, og foran sitter klosterets grunnlegger Marie Knudtzon, flankert av biskop Théas fra Lourdes og biskop Mangers av Oslo.

Kommuniteten ble dermed redusert til to personer under det aller meste av krigen: patrene Lutz og Thorn. Bemanningen ble halvert 22. februar 1945, da pater Thorn ble arrestert mens han forrettet messe på Katarinahjemmet, og ført til Grini fangeleir. Gestapo hadde oppdaget at han hadde hjulpet en nordmann til å flykte til Sverige.

Oppholdet på Grini kom til å styrke hans økumeniske engasjement, for her ble han del av en gruppe på rundt 20 prester fra Den norske kirke og ble venn med en rekke av dem. Han og andre fanger holdt foredrag på «presterommet» om både kirkelige og andre emner. (En av dem var Einar Gerhardsen, som talte om den politiske situasjon i Norge etter krigen.)

Da freden kom, begynte en ny oppbyggingsperiode. Kommuniteten vokste med både norske og franske brødre, og kontakten med det norske samfunn ble styrket, blant annet gjennom foredrag, skribentvirksomhet, bokutgivelser og personlige kontakter. Her var pater Thorn sentral. Allerede i 1939 hadde han vært med å stifte Katolsk Studentlag, som nå fikk sterk vekst. Han var foreningens åndelige veileder helt frem til 1960-tallet. Han var også medstifter av Katolsk Forum, som i mange år samlet full kirke til foredrag, og som etterhvert fikk avløpere i en rekke katolske menigheter.

Det er vanskelig, om ikke umulig, å måle ringvirkningene av et menneskes liv, men det er ingen tvil om at som veileder, sjelesørger og venn betydde pater Thorn mye for mange. Han var en avholdt predikant som alltid

var solid forberedt til sine utlegninger av Skriften. Hans prekener var vektige i innhold og ble fremført med dypt alvor. De var ikke av de korteste. Det var ikke uvanlig at når han etter ti minutter hadde ført tilhørerne gjennom en grundig teologisk argumentasjon, trakk han en vel begrunnet konklusjon, og alle trodde han var ferdig. Men så kunne han trekke pusten, heve en lang pekefinger og si et ettertrykkelig MEN! – hvoretter han førte forsamlingen inn i en ny side av saken.

Han var glad i norsk natur. Så lenge hans ben tillot det, gikk han hvert år på fottur i fjellet. Mange ganger ferierte han på Katarinahjem-søstrenes hytte i Valdres. Da han ikke lenger klarte å gå i fjellet, tok han en gang en båttur på Gjende, for å se Jotunheimen igjen.

Pater Thorn ga vektige bidrag til norsk litteraturforskning med bøker om religiøse sider ved Henrik Ibsens, Arne Garborgs og Sigrid Undsets forfatterskap, og han skrev en rekke bøker om økumeniske spørsmål (se faktaboksen). Boken *Luther i mitt liv som katolikk*, er en slags åndelig selvbiografi. Den har vært en hovedkilde til denne artikkelen.

Pater Thorn virket som katolsk prest i et halvt hundre år. I mange år bodde han på Lunden kloster som rektor for dominikanerinnene der. Pavebesøket i Norge i 1989 ble en stor og bekræftende opplevelse. Høydepunktet var for ham utvilsomt det som skjedde i vår nasjonalhelgdom i Trondheim, da biskopen av Roma, Johannes Paul II, og biskopen av Nidaros, Kristen Kyrre Bremer, feiret økumenisk gudstjeneste sammen.

Sine siste år tilbragte pater Thorn hos St. Josephssøstrene, først på Montebello, deretter på Grefsen, der han døde 17. september 1998, 92 år gammel. •

«Man vender alltid tilbake til sin første kjærlighet»

På sitt værelse, helt til det siste, hadde pater Thorn et portrett av John Henry Newman, den engelske konvertitten fra forrige århundre som i sine år som katolikk – fordi han var forut for sin tid – ble møtt med mistro både av biskop, kardinal Manning, og pave, Pius IX. Først mot slutten av sitt liv ble Newman og hans teologi rehabilitert ved at Leo XIII gjorde ham til kardinal – slik det i vårt århundre hendte med Yves Congar. Pater Thom følte skjebnefellesskap med Newman.

Pater Arne Fjeld i sin preken under rekviemmessen for Finn-Dominique Thorn i 1998.

SAMTALE OM KATOLSKE MEDIER: Fra v: Erik Helmersson, Joel Halldorf, Charlotta Smeds og Ulf Jonsson.

KATOLSKT MAGASIN 100 ÅR:

Være til stede der folk er

I januar feiret St. Olavs svenske søstertidsskrift, *Katolskt magasin*, sin hundreårsdag i Stockholm.

TEKST OG FOTO: HANS ROSSINÉ

Magasinet, som så dagens lys i 1926 under navnet *Hemmet och helgedomen*, feiret jubileet med panelsamtale, festmiddag og jubileumsmesse i S:t Eriks katolska domkyrka, celebrert av kardinal Anders Arborelius OCD.

INTERNETT HAR ÅPNET OPP

Panel samtalen tok for seg det katolske medielandskapet, hvordan det er i dag og hvordan det kan se ut fremover.

Deltagerne i debatten, som ble ledet av Erik Helmersson, tidligere i avisen *Dagens Nyheter*, nå *Dagen*, var Charlotta Smeds fra *Vatican News*, p. Ulf Jonsson fra tidsskriftet *Signum*, samt teologen og skribenten Joel Halldorf.

Paneldeltagerne var alle enige om at Den katolske kirke har større innflytelse i mediene i dag enn bare for noen år siden.

Ulf Nilsson mente hele medielandskapet har åpnet seg opp på grunn av Internett. Og Den katolske kirke

fremstår ikke lenger som annerledes, rar og fremmed.

ØKO-SYSTEM

Charlotta Smeds kunne fortelle at pave Leo, som pave Frans, er opptatt av at katolske medier skal være på alle de plattformer hvor menneskene er. Vatikanradioen, nå *Vatican News*, ble opprettet i 1931 og formidler innhold på 55 språk. De tilhører Dikasteriet for kommunikasjon, som ledes av en leg prefekt, Paolo Ruffini, og teller 550 personer som alle har som sin fremste oppgave å hjelpe paven i hans tjeneste.

Joel Halldorf ser mediene, også katolske, som et øko-system hvor de enkelte medier spiller ulike roller: noen formidler nyheter, andre er pedagogiske, noen er fordypende, kritiske, reflekterende og så videre. I en *fake news*-tid er det viktig med troverdige avsendere.

VIT RØK

Halldorf driver bloggen *Vit røk* på medie-

plattformen Substack og poengterte at mange unge mennesker i dag søker det autentiske, de vil ikke ha AI.

I den store samtalen om Kirken er sosiale medier utrolig viktige, man når et enormt publikum. Det er klokt å ha et sammensatt medienærvær, men man må tenke nøye over hvordan dette nærværet er. Eksposering av Kirken på sosiale medier kan også gi et skjevt bilde av den.

AUTENTISKE MØTER

De tre paneldeltagerne var alle overbevist om et sterkt katolsk medienærvær også om ti år. Ulf Jonsson understreket vårt grunnleggende behov for noe basic, det skrevne ord man kan vende tilbake til, dyplesning, refleksjoner; rett og slett en menneskelig grunnform.

De påpekte også pave Leos fokus på autentiske møter, ekte stemmer og ansikter.

Unge mennesker beveger seg i dag i det muntlige og med bevegelige bilder. En oppgave for katolske medier kan være å lede dem fra tynnere medier og til dypere møter, treffe de unge der ute og lede dem inn. •

Bli med på

Olavsvalfart

til Vatnås i Sigdal!

Lørdag 1. august 2026

Program

- 12.00 Gruppevis besøk til Olavskilden m/mulighet for skriftemål
- 13.00 Pontifikalmesse ute ved Vatnås kirke
- 14.00 Lunsj og videre besøk til Olavskilden
- 14.45 Rosenkrans i og ved Vatnås kirke
- 15.15 Om Vatnås som Olavssted v/Henning Laugerud
- 16.00 Vesper (slutt: ca. 16.30)

Til påmelding:

NB! Påmelding kr 100,-
dekker kjerneprogrammet
og ikke reise til og fra
Vatnås.

Da Maria kom dit Jesus var og fikk se ham, falt hun ned for hans føtter og sa til ham: «Herre, hadde du vært her, ville min bror ikke vært død!» Da Jesus så at hun gråt, og at også jødene som fulgte henne, gråt, ble han opprørt og rystet i sitt innerste, og han sa: «Hvor har dere lagt ham?» De sier til ham: «Herre, kom og se.» Jesus gråt.
(Johs 11, 32–35).

Oppstandelsestro i dødens verden

TEKST: P. TORBJØRN HOLT

For de av oss som er opptatt av verden omkring oss, og det er vel de fleste av oss i varierende grad, er det mye å være bekymret over nå for tiden. Ufred, økende polarisering og eskalerende skandaler skaper usikkerhet og mistillit. Flere omfattende og ødeleggende kriger raser samtidig. Vi er vitner til krigene i Ukraina og Gaza, og en av vår tids største humanitære katastrofer utspiller seg i det borgerkrigsrammede Sudan langt borte fra medias oppmerksomhet.

DEN TIDEN VI LEVER I akkurat nå med økende politisk utrygghet, gjør mange utrygge og redde. Men menneskelivet har alltid vært et skjørt prosjekt. I et rikt land som vårt hvor mange har store materielle ressurser, er det lett å tenke at de ting vi kjøper oss gir livet mening og en slags følelse av varighet. Mange av de tingene vi eier, varer mye lengre enn vi selv gjør. Den sveitsiske produsenten av luksusklokker Patek Philippe, har et slagord som uttrykker nettopp dette poenget: «You never actually own a Patek Philippe, you merely look after it for the next generation». Ting kan gi glede, men de gir bare en illusjon av varighet og permanens. Hvis vi setter vår lit til materielle ting, lever vi på illusjoner.

KIRKENS HELLIGE KVINNER OG MENN har gjennom hundrevis av år pekt på nettopp dette: Guds prosjekt med oss er det indre mennesket, det er det som skal vare og bebo evigheten, ikke det ytre som fokuserer på kortsiktige materielle gleder og falske illusjoner om ungdomskilder og udødelighet. Du blir ikke udødelig av å løpe fortere i hamsterhjulet.

Menneskelivet har alltid vært begrenset, og Bibelen

formaner oss til å «telle våre dager, så vi får visdom i hjertet». Det hører med til en katolsk prests meningsfulle oppgaver å feire messer for de som har gått foran oss ut av denne verden. Jo eldre vi blir, jo tynnere opplevs på mange måter veggen mellom vår verden og den kommende. De døde er stadig i Guds omsorg, og vi kan be for dem, og vi må tro at de ber for oss.

NOEN AV DE STERKESTE og dypest menneskelige av fortellingene i evangeliene, er når Jesus noen få ganger møter de pårørende til en som er død. En nær venn av Jesus, Lasarus, broren til Marta og Maria, døde. Etter mye om og men dukket Jesus opp, for sent til å helbrede Lasarus fra sykdommen. Han var allerede død og hadde ligget dagevis i graven. Jesus vakte ham opp fra de døde på spektakulært vis, når den døde kom ut av graven dekket av likklær. Jesus visste at han ville oppreise Lasarus tilbake til livet. Likevel står det i teksten at «Jesus gråt». Det er ganske merkelig – kunne han ikke bare glede seg over at han hadde krefter til å gjøre døde levende? Den korte setningen «Jesus gråt», viser oss at døden er reell, også for ham som hadde makt over døden. Jesus måtte selv dø, akkurat som Lasarus måtte dø igjen senere, og milliarder av mennesker gjennom verdenshistorien har dødd, frem til våre egne kjære døde.

JESU EGEN DØD OG OPPSTANDELSE som påsken vitner om, var det store knekkpunktet i historien. Etter Jesu oppstandelse, han som gikk i forveien for oss inn i liver på andre siden av døden, vet vi hva som også er fremtiden vår.

Døden er ikke et bekmørkt intet, men en dør til en verden med strålende lys. •

1 TROMSØ

Pater Rafał Ochojski innsatt

■ Pater Rafał Ochojski MSF ble søndag 15. februar innsatt som stedlig delegat i Tromsø stift under høymessen i Vår Frue domkirke i Tromsø. Kirken var fylt til siste ståplass da biskop Erik Varden foretok innsettelsen.

Utnevnelsen kommer to og et halvt år etter at biskop Berislav Grgić gikk av, og skal sikre den daglige ledelsen av stiftet mens man venter på ny biskop.

– Lyset må være på i bispegården, og døren må være åpen, sa biskop Varden, som fortsatt er

INNSETTELSE: Pater Rafał Ochojski MSF under innsettelsesseremonien i Vår Frue kirke, Tromsø. Foto: Ragnhild Aadland Høen

administrator etter mandat fra Den hellige stol.

Som *delegatus ad omnia* får pater Rafał fullmakt til å handle på biskopens vegne i stiftets daglige drift. Biskopen understreket samtidig at arbeidet i stiftet fortsetter med full styrke:

– Inntil vi får en egen biskop, skal vi ikke sitte og vente og tvinne tommeltotter.

Den nyinnsatte delegaten takket for tilliten. – Jeg vil gjerne tjene Herren – og dere, sa pater Rafał.

Norge rundt

INVITERER: Pater Kevin (t.v.) og pater Dolindo gleder seg til Den hellige Frans' år! Foto: privat

2 LARVIK

Fransiskanerne i Larvik feirer Den hellige Frans

■ Fransiskanerbrødrene i Larvik markerer i år Den hellige Frans' år i forbindelse med 800-årsjubileet for Frans av Assisis dødsdag. Jubileet ble kunngjort av pave Leo i januar, men kommuniteten hadde allerede startet forberedelsene.

– Det er en stor glede for oss, samtidig også et oppdrag, sier pater Dolindo Turek, kapellan i St. Frans menighet.

Gjennom året inviterer klosteret troende og interesserte til messer, foredrag, retretter og pilegrimspregede samlinger, viet helgenens liv og

spiritualitet. Klosteret er også blant stedene der de troende kan motta fullstendig avlat ved bønn og deltagelse i jubileets feiring.

– Vi er først og fremst åpne for å ta imot alle som ønsker å besøke vår kirke og vårt kloster, sier pater Dolindo.

Brødrene understreker at Frans' budskap om fred, enkelhet og nestekjærlighet er særlig aktuelt i dag.

– Vi ønsker å være brødre for alle mennesker og bringe glede, håp og fred, sier han.

KART: FREEVECTORMAPS.COM

1

3 OSLO

Olsok 2026: Sammen på vei mot Olavsjubileet

Oslo katolske bispedømme inviterer til olsok-valfart til Vatnås kirke i Sigdal lørdag 1. august 2026, som del av forberedelsene frem mot Olavsjubileet i 2030. Biskop Fredrik Hansen vil selv delta og lede dagens feiring.

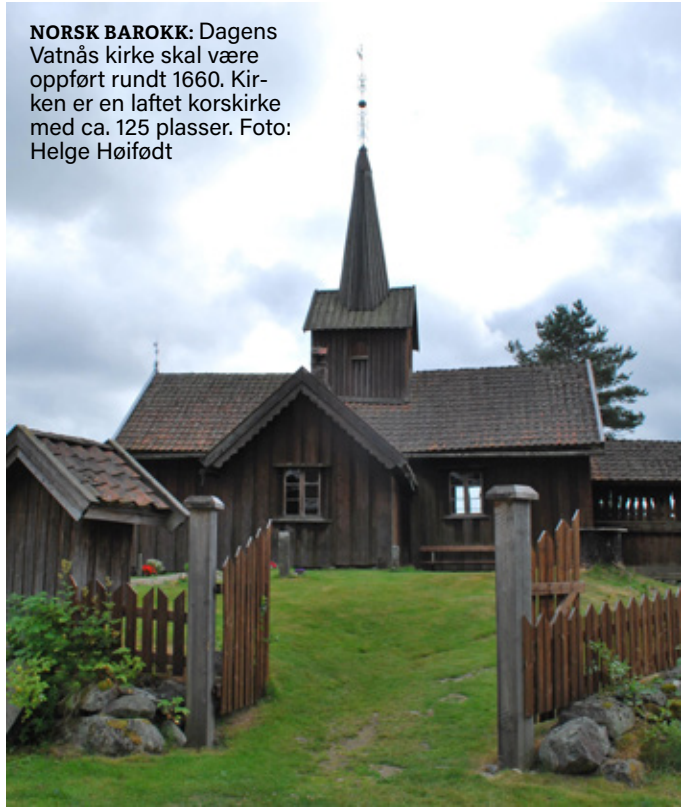
– Frem til år 2030 skal vi besøke flere Olavssteder i vårt bispedømme, sier biskopen.

Valfarten inngår i en serie pilegrimssamlinger frem mot jubileet i Nidaros. Programmet omfatter pilegrimsvandring, messe og vesper, samt foredrag ved professor Henning Laugerud om Olavstradisjonen på Vatnås.

Arrangementet er åpent for deltagere fra hele bispedømmet. Frist for påmelding er 15. juni 2026.

Mer informasjon om program og påmelding finnes på katolsk.no.

NORSK BAROKK: Dagens Vatnås kirke skal være oppført rundt 1660. Kirken er en laftet korskirke med ca. 125 plasser. Foto: Helge Høifødt

WORKSHOP: Theresa Robberstad talte fredag 30. januar om «Å være seg selv og Gud bilde – om å ivareta hele mennesket». FOTO: Petter T. Stocke-Nicolaisen

3 OSLO

Workshop om trosformidling samlet kateketer og lærere

Om lag 70 lærere, kateketer og medarbeidere i barne- og ungdomsarbeid, deltok 29.–31. januar på en nasjonal workshop om katolsk trosformidling i Mariagården i Oslo. Samlingen var initiert og arrangert av Oslo katolske bispedømmes Kateketisk senter og Skolekontoret, i samarbeid med Norges Unge Katolikker, FAITHED-prosjektet og NLA Høgskolen.

Temaet for kurset var hvordan katolsk tro kan formidles til barn og unge i skole og menighet, i en samtid preget av mangfold og sekularisering. Programmet bestod av foredrag, parallelle workshops, erfaringsdeling samt felles bønn og messe gjennom tre dager.

Blant bidragsyterne var lærer Theresa Robberstad fra St. Paul gymnas i Bergen, som holdt workshop om *Imago Dei* – mennesket skapt i Guds bilde – som pedagogisk utgangspunkt i undervisningen.

– Jeg skal ikke bare undervise om mennesket som Guds bilde, jeg skal være det i møte med elevene, sa Robberstad.

Workshopen inngikk som ett av flere faglige tilbud med mål om å styrke kompetansen hos dem som arbeider med katolsk trosopplæring i Norge.

1 TROMSØ

Han var en av Kirkens mange venner i Tromsø

Humoristen og forfatteren Arthur Arntzen minnes som en nær venn av Den katolske kirke i Tromsø, i et minneord skrevet av mgr. Torbjørn Olsen. Arntzen, som døde i desember 2025, 88 år gammel, hadde gjennom mange år tilknytning til miljøet rundt bispegården og Vår Frue kirke.

«Arthur Arntzen var ikke katolikk, men en av Kirkens mange venner som vanket i bispegården i Tromsø», skriver Olsen.

Olsen tjenestegjorde selv som prest i Tromsø stift og var bispedømmeadministrator der fra 2006 til 2009. Han peker på hvordan bispegården tradisjonelt har vært et åpent samlingssted i byens liv. Mange fra Tromsøs kultur- og samfunnsliv fant veien dit gjennom årene. Arntzen ble stående som en av dem som skapte vennskapelige bånd mellom Kirken og byens offentlige liv.

«Han etterlater seg mange gode minner», skriver mgr. Olsen.

FOLKEKJÆR: Arthur Arntzen alias Oluf opptre under Årets nordprofil i 1991. FOTO: NTB, Morten Holm

1 TYSKLAND

Vinforbruket faller - altervin holder seg

■ Fra 2024 til 2025 falt vinforbruket i Tyskland med én flaske per gane, fra 22,2 liter per capita over 16 år til 21,5 liter, opplyser Det tyske vininstituttet (DWI). Men salget av altervin ligger stabilt, forteller firmaet Schreibmayr i München til nyhetsbyrået KNA. Schreibmayr leverer blant annet den røde messevinen «Christus Rex» med en alkoholprosent på 15. Også firmaet Bischöfliche Weingüter Trier påpeker at de fremdeles selger store mengder vin til tyske menigheter, spesielt i bispedømmet Trier. Den katolske kirke har i århundrer stilt strenge kvalitetskrav til altervin. I kirkeretten står det om materien i eukaristiens sakrament: «Vinen må være naturlig vin av druer, og uforfalsket slik at det ikke foreligger fare for fordervelse.» (kanon 924). (KNA)

2 MIDTØSTEN

Strøk studiegjeld i Det hellige land

■ Foreldre til over 20.000 skoleelever ved katolske skoler i Det hellige land har fått strøket skolepenger de skyldte. Det var kardinal Pierbattista Pizzaballa som besluttet å stryke påløpt gjeld i katolske skoler i hele Jerusalems latinske patriarkat, som omfatter Israel, Vestbredden, Gaza, Kypros og Jordan. Begrunnelsen for beslutningen er å bevare den lille katolske minoriteten i Det hellige land, skriver patriarkatet i en melding. «Det er tradisjon for å ettergi gjeld i et jubelår, så derfor bestemte kardinalen å sette strek over alle påløpte skoleutgifter, unntatt for innværende skoleår.» Den pavelige stiftelsen Aid to the Church in Need har lovet å betale skoleavgifter for 800 elever, og resten håper patriarkatet å samle inn på annet hold. (Aid to the Church in Need)

Verden rundt

3 ITALIA

Over 33 millioner pilegrimer til Roma i jubelåret

■ Vatikanets egen prognose om 31 millioner pilegrimer i jubelåret 2025 ble overskredet. Nesten 33,5 millioner pilegrimer fra 185 land kom nemlig til Roma i løpet av Det hellige år. 62 prosent av pilegrimene kom fra Europa, med den største gruppen fra Italia. Nord-Amerika var det nest mest representerte kontinentet med 17 prosent av pilegrimene, og etter Italia og USA kom Spania, Brasil og Polen. 5.000 frivillige tjenestegjorde under jubileet, og ytterligere 2.000 medlemmer av Malteserordenen hjalp til med førstehjelpsutstyr i de fire pavelige basilikaene. «Pilgrimene påvirket ikke Romas evne til å ta imot turister og yte tjenester til innbyggerne. Tvert imot var jubileumsåret en drivkraft. Pilegrimenes glede, tro og håp rørte romernes hjerter, som på sin side viste dem en imøtekommende holdning, selv når antallet var uvanlig stort», sa Romas borgermester Roberto Gualtieri under en pressekonferanse tidligere i år. (Vatican News)

4 IRAN

Iranere vil ha skille mellom stat og religion

■ Ifølge den islamske lærde Katajun Amirpur utgjorde masseprotestene i Iran tidligere i år et «opprør mot teokratiet». De aller fleste iranere ønsker ikke lenge noen innflytelse fra islam på politikken. De benekter ayatollah-styrets krav på å ha et guddommelig mandat som representant for den sjiamuslimske tolvte imamen, sier Amirpur i et intervju med Deutschlandfunk radio. Ifølge undersøkelser identifiserer bare 30 prosent av den iranske befolkningen seg fortsatt som muslimer. 90 prosent av befolkningen avviser regimets rigide tolkning av islam. (KAP/KNA)

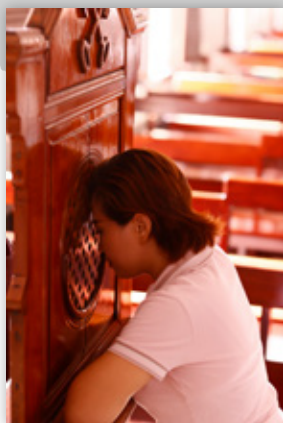
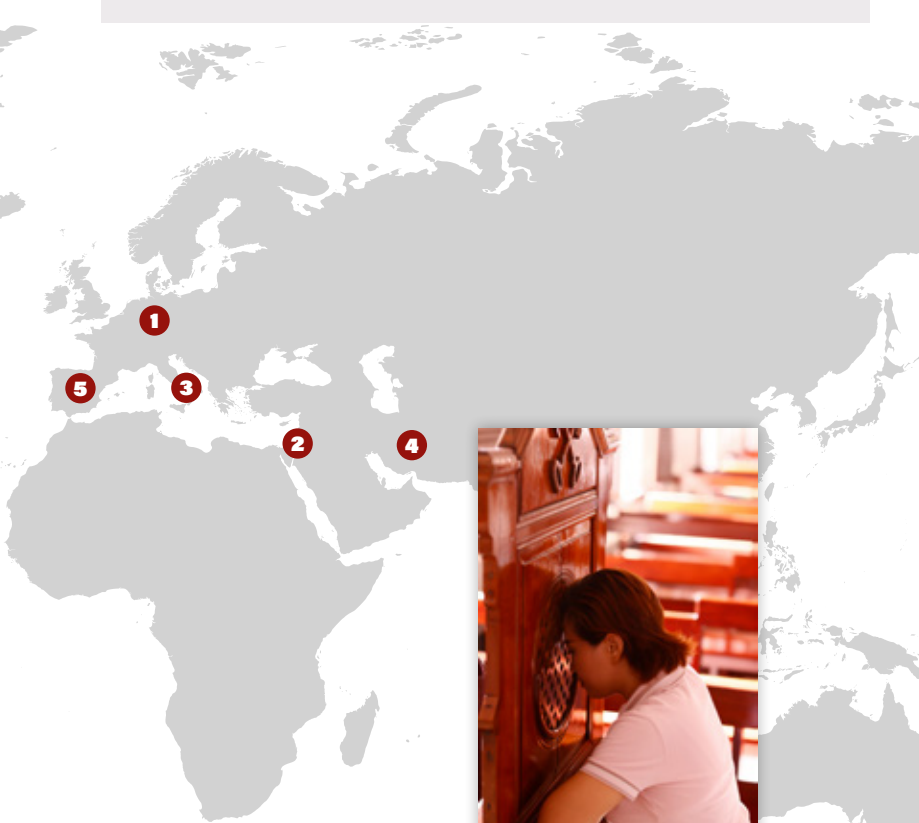

Salvador, Bahia, Brasil.

6 LATIN-AMERIKA

Fremdeles størst

■ Den katolske kirke har opplevd en viss tilbakegang i Latin-Amerika det siste tiåret, ifølge en ny undersøkelse fra Pew Research Center. I seks av regionens mest folkerike land har andelen katolikker falt rundt ni prosentpoeng siden 2013. Samtidig har andelen «religiøst uavhengige» økt kraftig. I flere land er de nå flere enn protestantene. Likevel er katolisismen fortsatt den største religionen i regionen. Troen på Gud står sterkt, med rundt ni av ti voksne som sier at de tror. Mange beskriver religion som viktig i hverdagen, særlig i land som Brasil, Colombia, Mexico og Peru. Bønn og religiøs praksis er fortsatt utbredt. Også blant religiøst uavhengige er gudstro vanlig. Studien viser at Latin-Amerika forblir dypt religiøs, selv om tilknytningen til Den katolske kirke er noe svekket.

5 FRANKRIKE

Franske katolikker går regelmessig til skriftemål

■ En ny undersøkelse blant katolikker i Frankrike viser at skriftemål er mer vanlig enn mange tror: halvparten av dem som sier at de går i kirken hver uke, går også regelmessig til skrifte. Den katolske avisen *La Croix* melder dette etter å ha spurt 2.000 franske katolikker i Frankrike. Å skrifte minst én gang i året er en av katolikkens plikter, men siden 1960-tallet har stadig færre franskmenn skriftet. *La Croix* skriver at mange prester nå mener at skriftemål er på vei tilbake. Samtidig har antallet voksendåp, solgte bibler og deltakere på pilegrimsreiser i Frankrike også økt betydelig. *La Croix* skriver dessuten at praktiserende katolikker i økende grad er et urbant fenomen; nesten én av tre praktiserende katolikker i Frankrike bor nå i eller rundt Paris. I landlige områder rapporteres det at mange bispedømmer sliter med både avfolking og sekularisering. (*The Pillar/km*)

3 ITALIA

Vatikanisten John Allen er død

■ Den kjente vatikaneksperten og redaktøren John Allen Jr. (61) døde av kreft tidligere i år. Allen var grunnlegger og redaktør av *Cruce*, et nettsted som dekker Den hellige stol og kirken rundt om i verden for engelskspråklige lesere, særlig i USA. Allen skrev en biografi om Joseph Ratzinger (Cardinal Ratzinger: *The Vatican's Enforcer of the Faith*) fem år før han ble pave Benedikt XVI, og hans kone Elise utga en biografi om pave Leo XIV. Allen var journalisten som aldri tok noe for gitt og derfor aldri skrev bare for innsidere; han skrev alltid både for katolikker og ikke-katolikker. Selv når man var uenig i analysene hans, var de alltid verdt å lese, fordi Allen forklarte Den hellige stols kompleksitet uten å trivialisere den. (*Vatican News*)

Forbød kirken Bibelen?

Du har sikkert hørt det: De første 1500 årene var Bibelen skrevet på latin slik at bare prester kunne forstå den. Å oversette til folkespråk var livsfarlig. Konsilet i Trent (1545–64) satte til og med Bibelen på listen over forbudte bøker.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Noen sier også at Gregor VII forbød oversettelser. Ikke underlig at «kirken i middelalderen forfulgte/drepte alle som forsøkte eller oversatte Bibelen til andre språk, noe som er veldig rart».

JA, DET BØR HØRES VELDIG RART UT, selv hos dem som mener kirken har tungt for det. At man likevel ikke stusset nok til å etterprøve påstanden, tyder på at flere kan ha tungt for det. For det er ikke nødvendig med lange nettsøk, Wikipedia eller AI for å oppdage at Det gamle og nye testamentet er blitt oversatt igjen og igjen, siden antikken.

Allerede på Jesu tid fantes en gresk oversettelse av jødernes Bibel, Septuaginta. Det nye testamentet ble da også i stor grad skrevet på et folkelig gresk, fellesspråket i Romerriket, særlig i øst. Uformelle oversettelser til latin fantes også før den langt mer kjente Vulgataoversettelsen rundt år 400. Listen er i det hele tatt lang. Vi får syriske oversettelser før år 300, en gotisk like etter,

armensk på 400-tallet, deler på gammelengelsk på 700-tallet, slavisk og tysk på 800-tallet. Vi har hele eller deler på fransk, italiensk og spansk på 1200-tallet, og på tsjekkisk i århundret etter.

Bibelen er på mange språk i middelalderen, også norrønt, selv om oversettelsene ikke alltid var så kjente, utbredte, gode eller fullstendige. Noen var til og med gjort mellom linjene på håndskrevne latinske bibler.

DET ER KORT SAGT EN MYTE at Bibelen var forbudt på folkespråk før reformasjonen. Oversettelser fantes i mange land, men før boktrykkerkunsten på pergament, altså svært dyre å produsere og i liten sirkulasjon. Så skjedde en revolusjon med boktrykkerkunsten fra midten av 1400-tallet. Bibler kunne oversettes i store opplag. Siden de samtidig kunne fremheve oversetternes kjeppest, bli lest og tolket uten veiledning av kirken, var det en utfordring når de ble gjort normative og spredd massivt. Uautoriserte oversettelser kunne bli slått

hardt ned på, inkludert dødsstraff, som med William Tyndale i 1536.

EN VEGRING MOT OVERSETTELSE kan et stykke på vei også knyttes til at latin var fellesspråket for lærde, slik arabisk var i muslimske områder. Latin kunne brukes i alle land, uansett folkespråk. I academia var dermed latin vanlig frem til 1800-tallet, selv for store navn i helt andre språkområder, som Newton i England og Linné i Sverige. Sagt på en annen måte, er det ikke tilfeldig at dyr, insekter og planter har latinske navn.

Men samtidig var latin i motsetning til arabisk blitt et dødt språk. Ingen barn snakket det. Skulle Bibelen leses av folk flest, måtte den oversettes, selv om det satt langt inne i reformasjonstiden, og nye autoriserte oversettelser ikke kom før 1700-tallet. Det hører med at Pave Pius XII gikk hardt ut mot det som måtte være igjen av skepsis til bibellesning, da han i 1943 oppfordret til daglig lesning.

HVOR KOMMER TANKEN om et forbud mot oversettelser, eller til og med mot Bibelen, fra? Utgangspunktet er opplagt reformasjonstiden. At likevel pave Gregor VII fra mange århundrer løftes frem, bygger på en misforståelse. Det han

«Bibelen er på mange språk i middelalderen, også norrønt, selv om oversettelsene ikke alltid var så kjente, utbredte, gode eller fullstendige.»

BILLEDRIKE: I middelalderen ble biblene rikt illustrert. Fra en spansk utgave, ca. år 1100.

advarte mot i 1079 var bruk av slavisk i liturgien i Böhmen og Mähren. Temaet var altså ikke å oversette Bibelen, men å sikre et enhetlig språk i et lokalt område.

Men hva med andre vedtak, som konsilet i Toulouse i 1229? For det forbød da ikke bare legfolk å eie Det gamle og Det nye testamentet, men «på folkespråket.» Det kan høres avslørende ut, men handler fortsatt ikke om noe universelt forbud. Igjen går dette på lokale forhold, ikke et økumenisk konsil for hele kirken.

Her er det ingen grunn til å underslå et grelt bakteppe: albigenserkorstoget mot katarerne i dagens Sør-Frankrike. Pave Innocens III gikk i bresjen for middelalderens mest brutale aksjon mot heretikere. Det ble ikke mildere når den franske kongen så sitt snitt til å ta over

regien for å erobre regionen for troen. Selv om konsilet i 1229 ville hindre oversettelser som fremmet katarernes lære, så man folkespråket som så viktig at man ga unntak for Salmenes bok og tidebønnene «som noen av fromhet kan ønske å ha.»

MEN HVA MED KONSILET I TRENT? Det var da forsøksvis økumenisk, selv uten protestanter? Ja, og dermed er det underlig ikke å stusse over et kirkelig konsil som skal ha forbudt Bibelen. Ser vi nærmere etter, finner vi da heller ikke et forbud, men en presisjon: Kun den latinske Vulgata kunne brukes offentlig ved kirkelige handlinger.

Kort sagt ønsket man ikke uautoriserte oversettelser, i håp om å hindre at flere brøt med paven. Biskoper kunne

likevel gi unntak, men i noen områder satt det svært langt inne. Likevel er slike begrensninger bare kjent fra en relativt kort periode. Gjennom det meste av kirkehistorien har det tvert imot vært viktig at Bibelen kan leses også på lokale språk. Det har ikke bare fremmet kristen tro, men skapt nye skriftspråk, allerede over tusen år før reformasjonen, som med kirkeslavisk, gotisk og armensk.

Protestantiske misjonærer var nok lenge de ivrigste bibeloversetterne, men etter hvert er stadig flere skriftspråk utviklet ved katolske oversettelser, fra Vietnam til Oseania, Afrika til Latin-Amerika.

Forhåpentligvis vil også flere kirkekritikere lese tekster på sitt eget språk om dette. •

Tilbake til et ordensliv etter Augustins regel

Jeg velger å begynne med noen ord om det sted jeg befinner meg: Stift Klosterneuburg ved Wien i Østerrike. Stedet er så gammelt at ingen vet hva det het den gang det var en romersk garnison.

TEKST: BISKOP EMERITUS BERNT I. EIDSVIG, CAN.REG., KLOSTERNEUBURG

Kontinuiteten ble imidlertid brutt. Vi må et godt stykke frem i historien for å kunne si sikre ting, helt til 1114. Da la Leopold III av huset Babenberg, gift med den tysk-romerske keisers datter Agnes, ned grunnstenen for stiftskirken. Kirken, den gang den største bygning nord for Alpene, ble innviet i 1136. Den er langt fra den største i dag, men det skal vi kanskje være takknemlige for.

Opprinnelig satte Leopold inn et kapitel av «vanlige» prester til å sørge for gudstjenestene, men i 1134 hentet han augustinerkorherre fra Bayern. Fra den tid av lever vi etter Augustins regel. De som ville inspireres av munk (benediktinere, cisterciensere o.a.), måtte reise til dem. Vi kanonikere går ut av huset for å undervise og drive menigheter, men tar selvsagt også imot gjester her.

ETTER 912 ÅR SITTER BØNNEN I VEGGENE. Selv i de årene nazistene opphevet klosteret (1941–45), fortsatte tre-fire medbrødre å drive sognet og be tidebønnene. De ble imidlertid kastet ut av værelsene sine og bodde temmelig kummerlig inntil stiftet ble gjenopprettet under den sovjetiske okkupasjonsmakts myndighet. Nazistene regnet Klosterneuburg for monarkistisk og derfor ikke nasjonalsosialistisk, selv om ikke alle Habsburg-tro var like heroiske. En medbror ble forøvrig henrettet pga. antinazistisk virksomhet.

Tradisjonelt var stiftet ikke stort. I det meste av historien var det 20–30 av oss her, men i det 19. århundre vokste vi veldig. Rundt 1. verdenskrig var vi 99, men aldri flere. Nå er vi 37, og flertallet er ikke østerrikere; de er polakker, amerikanere, tyskere, vietnamesere og nordmenn. I tillegg huser vi to indiske og to afrikanske prester. De følger vårt daglige program. Ordenslivet er – og skal være – internasjonalt, med lokale uttrykk. Det er imidlertid østerrikerne som sørger for hjemstavnsretten.

«Det var ingen mangel på advarsler da jeg ifjor sa ifra at min fremtidige adresse kom til å bli Klosterneuburg.»

DET VAR INGEN MANGEL PÅ ADVARSLER da jeg ifjor sa ifra at min fremtidige adresse kom til å bli Klosterneuburg. Det var allikevel med en antydning av overmøt jeg flyttet tilbake. Når man forlater et sted etter å ha bodd der lenge, forlater man også mennesker man er glad i, og det krever en innsats å holde kontakten. På den annen side er det godt å komme tilbake til gamle ven-

ner, ja, og å oppleve det å få nye venner i en alder av 72 år. Jeg forstår også den hellige Augustin bedre når han sier at han som troende ikke kunne leve alene, bare sammen med mennesker som hadde den samme kristne visjon som han.

Klokken er 7.00 om morgenen. Angelus-klokkene ringer og en terrier som luftes av sin eier, bjeffer ill-sint tilbake. Det fortsetter den med inntil det er den som har vunnet, dvs. holdt ut lengst. Jeg skjønner at det kan gjøre vondt i en liten hunds ører når flere »

«Jeg forstår også den hellige Augustin bedre når han sier at han som troende ikke kunne leve alene, bare sammen med mennesker som hadde den samme kristne visjon som han.»

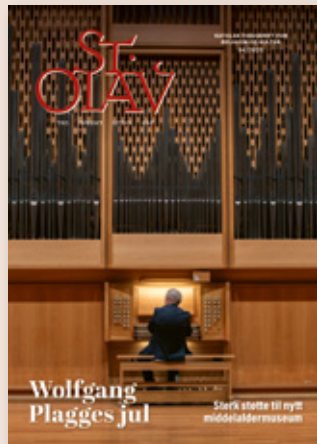
malmfulle klokker vekker byen og det ikke er noe sted den kan gjemme seg. I Dorothy Sayers' kriminalroman «Nine Tailors» (1934) er det nettopp de ni klokkene som tar livet av en mann som bastet og bundet ligger i klokkekammeret. Boken førte forøvrig til en lærd strid om klokker kan drepe. Om de kan det, vet jeg ikke. Men jeg er enig med dem som hevder at dette er den beste av de 15 kriminalromaner vi har fra hennes hånd. Det er en vanskelig tevling å vinne.

Klokken er stadig 7.00 om morgenen og dagen er den 5. februar. Vi hadde en temmelig våt høst og hittil har vinteren vært kald og tåkefull. Men i dag har vi hele 4 plussgrader, og det er noe med lys og stemning som varsler at det blir vår også i år. De første tapre, gule blomstene («Hahnenfuss», tror jeg) pleier å komme på denne tiden, men jeg har ikke sett noen ennå – bare stemorsblomster som trenger gartnerhjelp. Et raskt søk på nettet viser at det finnes fire varianter av soleie, som skal være den norske betegnelsen. Botanikk er ikke mitt fag, så det jeg har skrevet her, kan være helt feil.

Klokken er 7.00 og mine medbrødre er ferdige med korbønn og messe. Menigheten er på vei ut. Vi hadde en

apostolisk visitasjon en gang i 1930-årene, og den konkluderte med at vi måtte begynne matutin (den første av dagens tidebønner) før klokken 6.00. Vi holder oss fortsatt til dette pålegget, og begynner klokken 5.55. Selv er jeg fritatt av helbredsgrunner, og ber matutin og laudes (tidebønn nummer to) for meg selv. Messen feirer jeg med dom Elias klokken 8.00 i et kapell med bare ett trappetrinn.

KLOSTERNEUBURG BLE STRAFFET med interdikt i 1953. Det hadde med liturgi å gjøre; huset hadde tillatt at lektie og epistel ble lest på tysk i enkelte messer. Det kunne ikke gå upåaktet hen. Abbeden døde, og kapitlet kunne ikke velge ny før interdiktet var hevet. Det var den senere pavelige sendemann til de nordiske land mgr. Bruno Bernhard Heim, som måtte bringe orden i sysakene. Historien fikk en lykkelig slutt. Dom Gebhard Koberger ble valgt til abbed på den tid jeg ble født, og regjerte inntil jeg avla evige løfter høsten 1995, dvs. i 42 år. Nå er vi blitt mer moderne. Abbeder kan fortsatt velges for livet, eller for ti år. Det er gjerne det siste som skjer. •

Ingen skal tro alene!

St. Olav tidsskrift ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

GRATIS ABONNEMENT UT 2026:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

ETTER FESTEN-MÅLTID

Brunchens brogete bakgrunn

Fastetiden nærmer seg sin avslutning og vi ser frem til påkehøytidens feiringer – etterfulgt av en god, avslappende brunch med familie og gode venner. Men hvor stammer denne kombinerte frokost- og lunch-tradisjonen – *brunchen* – egentlig fra? Har den katolsk opphav?

TEKST: REDAKSJONEN

Brunchen er i dag en godt innarbeidet del av kafélivet og helgekulturen i de fleste store byer – også her hjemme. Og ja, hva er bedre etter messen og velsignelsen en søndagsformiddag enn å søke tilflukt i en sorgløs enklave hvor den kommende arbeidsuken synes milevidt unna og den tilbakelagte for lengst er gått i glemmeboken, bordet er dekket med utsøkte småretter, kaffen er glovarm og samtalene over bordet med familie og venner kan løpe ubekymret, i det uendelige, uten begrensinger og dreie seg om alt fra livets små spørsmål til tilværelsens store mysterier?

Men stemmer det at brunchen har katolsk opprinnelse?

FASTE FØR MESSEN

Ja, i hvert fall ifølge noen mer populære enn akademiskvitenskapelige kilder, skal vi tro magasinet *Smithsonian*.

Ifølge bladets hjemmelsmenn har søndagsbrunchen «garantert» sin opprinnelse i katolske vaner og ble oppfunnet av katolikker som fastet før messen.

For å ha en verdig kommunionsgang, skal man nemlig, som vi vet, gjennomføre den eukaristiske faste: det vil si å avstå fra mat og drikke minst én time før kirkegang og mottagelse av kommunion.

Da trenger man et godt måltid etter messen – for det er lenge til middag. Nettopp derfor, sier disse kildene, fant noen smarte (og sultne!) katolikker ut at det var like greit å slå sammen den ikke-inntatte frokosten med søndagens formiddagsmåltid og utvide det hele til en solid *brunch* (breakfast & lunch-kombo).

Men dessverre forteller andre, bedre belagte, kilder en litt annen historie.

ESSAY OM BRUNCH

Den første kjente og dokumenterte omtalen av *brunch* kan nemlig tidfestes. Til 1895. Da skrev den britiske forfatteren Guy Beringer essayet *Brunch: A plea* i tidsskriftet *Hunter's Weekly*.

Bakgrunnen var britisk overklasse og dens fritidssysler

i weekendene. De startet gjerne med dampende tog fulle av tweedklede herrer og damer i lange skjørt på vei ut av Paddington Station i London til gods og herregårder på landet. På stasjonene ventet kusker og landauere, på godsene husholdersker med portvinsglass på sølvfat og oppvarmede værelser.

Etter lørdagens jakt med hester som dampet i morgenkulden og foxhounder eller settere som hadde fått driv av vilt, slo herregårdens salonger dørene opp for overdådige middager, overfylte vinkarafler, tett sigarrøyk, taler, skrøner og festligheter som strakte seg langt ut i de små timer.

Da passet det dårlig, ja, særdeles dårlig, å bli revet brutalt ut av sengen tidlig dagen derpå for å rekke en tilkneppet og formell søndagsfrokost.

BLE RASKT POPULÆR

Beringers løsning var da *brunchen* – et lettere, langt mer sosialt og ikke minst; et måltid *senere* på hangover-søndagen: «Brunch is cheerful, sociable and inciting conversation», som han skrev. (*Brunchen er munter, sosial og stimulerer til samtale.*)

Overklassen trakk Beringers nyvinning raskt til sitt bryst. Den ble fort populær med sin uanstrengte setting, kalde og varme retter, kaffe, te og et glass med bobler eller en kraftig cocktail.

BLE UTBRETT

Etter noen tiår spredte brunchen seg til middelklassen og gjorde sitt inntog i amerikanske storbyer som New York og Chicago. Den ble mer eller mindre en fast søndagstradisjon på hoteller og jernbanerestauranter, før brunchen på 1960-tallet ble et symbol på ubekymret storbyliv, familietradisjon og uformelt sosialt samvær i mange land.

Så det rent spesifikt katolske ved brunchen kan nok derfor ikke dokumenteres, ja, rent bortsett fra da at Guy Beringer angivelig stammet fra en tradisjonsrik katolsk familie. •

TYPISK BRUNCHMAT:

- Røkelaks og eggerøre på bagel
- Eggs Benedict
- Egg og bacon
- Pulled duck
- Avocadotoast
- Quiche
- Salat
- Brød, croissanter og bakverk
- Pannekaker eller vafler
- Frisk frukt
- Yoghurt med granola
- Kaffe, te, smoothie bowls
- Evt. alkohol som champagne eller en Bloody Mary

MIN SØNDAGSBRUNCH

NAVN: **Theresa Robberstad**

YRKE: **Lærer på St. Paul gymnas i Bergen, livsmestringsrådgiver**

Alder: **66**

FRA: **Har bodd på Voss og i Bergen, nå bosatt på Osterøy. Opprinnelig fra USA**

- Hvordan kjenner du til brunch-tradisjonen?

- I min barndom i Sør-California, hørte brunch til på solfylte restauranter på høytids- og merkedager, slik som påskemorgen og morsdag. Etter messen kjørte eller syklet vi til en restaurant for å spise eggs Benedict, pannekaker med blåbær eller *huevos rancheros*, (tortillas, stekt egg, salsa, guacamole og rømme). Brunch hjemme hørte den gang til de mer familære merkedagene: julemorgen, førstekommuions- og konfirmasjonsfeiringer og bursdager som falt på en søndag. Det som er deilig med brunch er selvfølgelig maten, men mest av alt tidspunktet: messen er «unngjørt». Brunch pleier å starte mellom kl. 10 og 12, og allikevel, etter at du har spist, ligger omtrent hele dagen foran deg.

- Hvilke brunch-tradisjoner har dere hatt og har nå i familien?

- I Norge, i motsetning til i California, har hjemme-brunch totalt erstattet brunch på restaurant. Hotellfrokost på søndager i Norge er for de fleste en parentes til andre aktiviteter, mens brunchen er et mål i seg selv. Fra å være et solfylt, ofte utendørs måltid i min barndom, er det nå et koselig inne-foretak. Men en ting står fast: brunchen finner sted etter messen! Brunch som ikke er tilknyttet messen, er ikke annet enn en sen frokost eller tidlig middag. Da vår familie bodde på Voss i mange år, var det en kort gåtur fra messen i St. Olavs kapell til vårt kjøkken. Brunch ble en uhytellig, lavterskel-samling etter messen. Denne uhytellige varianten krever svært lite: en takke, surmelk, egg, bær, bacon, juice og kaffe. Jo flere som samles rundt bordet, jo flere egg blir knekt i røren. «Vossalapper» er en takknemlig rett å justere.

- Hvilken betydning har et slikt brunch-måltid?

- For oss er brunch et gjestfritt pusterom av meningsfylt samvær med lite vertskapsstress. Og slik som det var i min barndom: brunch legger til rette for en fornemmelse av at hele dagen fortsatt ligger fremfor deg. Brunch er derfor et utmerket utgangspunkt for turer! Messens velsignelser hviler fortsatt på forsamlingen, du spiser deilig mat med tilhørende samtale og du har tid til å være ute i naturen. Dette er jo en hel, liten trekant av velsignelser!

TIL FEST OG HVERDAG:

TAHOE BRUNCH OG VOSSALAPPER

– I USA spises brunch ofte på restaurant, og som regel på søndag. Men i min norske verden er brunch en hjemme-affære med to tydelige uttrykk: høytid og hverdag. Menyene her reflekterer denne todelthelten, forklarer Theresa Robberstad.

TEKST: MARTA TERESA WADE

HØYTID: TAHOE BRUNCH (FRA THE CALIFORNIA HERITAGE COOKBOOK, 1976)

INGREDIENSER (LAGES 24 TIMER FØR SERVERING)

12 skiver hvitt brød, uten skorpe
3 ss smør, romtemperert
115 g smør
250 g champignon, i skiver
1 gul løk, skrelt, i tynne skiver
Salt og pepper
Ca. 700 g urtepølser, stekt og delt
i passende biter (se tips)
500 g ost, revet (cheddar
og/eller Norvegia)
6 egg
4,5 dl melk
3 ts sennep
1 ts tørr sennep
½ - ¾ ts muskat,
malt
Frisk persille, fin-
hakket (ca. 2 ss)

FREMANGSMÅTE

Smør brødskivene med smør; sett dem til side. I en stor stekepanne smelt 115 g. smør, og ha i skiver av sopp og løk. Stek over medium varme til de er myke, ca. 5-8 minutter. Smak til med salt og pepper; sett til side.

Smør en 2,5 – 3 liter ildfast form. Lagvis, legg halvparten av brødet, sopp/løk blanding, pølse og ost i formen. Gjenta med resten av brødet, sopp/løk, pølser og ost. I en skål, bland sammen egg, melk, begge typer sennep, muskat, 1 ts. salt og litt pepper. Hel over brød/pølse/ost i formen, dekk med aluminiumsfolie eller plast, og ha i kjøleskapet over natten.

Ta formen ut av kjøleskapet. Dryss over hakket persille og bak i stekeovn under aluminiumsfolie, ved 160° i 1 t. Fjern folien og bak 15–20 minutter videre ved 180°. Den er klar når den er gyllen og bobler. La den stå noen minutter før servering, slik at den setter seg. Serveres med f.eks. fruktsalat og godt brød.

TIPS!

For en mildere smak, bytt ut gul løk med ca. 130 g. snittet vårløk. På Vestlandet finner vi ikke «sweet Italian sausage», så vi pleier å bruke en av Jacobs råpølse-varianter fra Meny, slik som chipolata)

HVERDAG: VOSSALAPPER

INGREDIENSER (CA. ÅTTE VOKSNE OG SEKS BARN)

12 egg
2 dl sukker
2 ss natron
1,4 liter kulturmilk
1 liter mel

FREMANGSMÅTE

Pisk eggene sammen med sukker, til en lett eggedosis. Bland i 1 liter kulturmilk og ha i natron. Mens du fortsetter å piske, tilsett mel, litt etter litt.

Juster med resten av kulturmilken, til du har en røre du liker tykkelsen av. Stek på

takke. Hold de ferdigstekte lappene/pannekakene varme i en stor form i stekeovn, ved ca. 100 ° C.

Serveres med bær (blåbær, bringebær, jordbær – friske eller frosne), gresk yoghurt, lønnesirup, og smør, stekt bacon, kaffe og juice.

GIOVANNI BELLINI

Korsfestelsen
– den gamle og
den nye Adam

«Det er fullbrakt» sier Jesus før han utånder på korset og forløser oss fra synden og døden, som Adam ved sin ulydighet hadde ført inn i verden. I Bellinis maleri av Korsfestelsen henger Kristus på det hellige kors mot himmelen, stille og forsonet. På jorden, ved korsets fot, ligger hodeskallen og benrestene til Adam, det første mennesket.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Korsfestelsen (1475) er malt av Giovanni Bellini (ca. 1430–1516), som spilte en helt sentral rolle i utviklingen av renessansemaleriet i Venezia. Bellini var blant de første italienerne som, inspirert av nederlandsk 1400-talls maleri, tok i bruk oljemaling fremfor temperamaling som lenge hadde dominert i Italia. Oljemaleriet åpnet for et rikere og mer glødende utvalg farger, samt mykere overganger mellom ulike farger og muligheten for å modellere med lys og skygge.

GUDDOMMELIG LYS

I Bellinis religiøse motiver ble kropper naturalistisk gjengitt og delikat modellert, og naturen fikk en langt større plass i komposisjonene; igjen inspirert av den nederlandske tradisjonen.

Bellinis blikk favnet også naturens flora, fauna,

og formasjoner, samt skiftningene i lyset og luften som omgav dem. I *Korsfestelsen* er det som om hele atmosfæren er fylt av et gudommelig lys som dirrer i spennet mellom jord og himmel.

DEN GRESKE STILEN

Bellini var også påvirket av en annen, eldre, og mer stedefegen tradisjon: la maniera greca, «den greske stilen», eller det vi i dag kaller «den bysantinske stilen». Bysantinske ikoner hadde i flere århundrer blitt importert fra det østlige middelhavet til den italienske halvøy via Venezia, og etter hvert fikk den bysantinske stilen særlig feste i Venezia.

I bysantinske ikoner er figurene i liten grad modellert med lys og skygge. Ikoner er preget av symmetri og repetisjon, og ansiktstrekkene er konvensjonelle og baserte på faste formler. Figurene er satt mot en flat og gylden bakgrunn som fremhever det tidløse, evige og hellige ved motivet.

MEDITATIVT ANSLAG

Hos Bellini er gull erstattet med glødende hud, og gullflaten har veket for et gyldent, tredimensjonalt landskap som strekker seg dypt innover. Likevel er det en strenghet og tilbakeholdenhet hos Bellini. En slags vilje til å begrense seg – et meditativt »»

«I Korsfestelsen er det som om hele atmosfæren er fylt av et gudommelig lys som dirrer i spennet mellom jord og himmel.»

«Han overgav seg selv til døden, for å fullbyrde ditt frelsesverk, og ved sin oppstandelse fra de døde gjorde han døden til intet, og fornyet vårt liv.»

EUKARISTISK BØNN, IV

anslag beslektet med ikonenes tidløshet. Kristus er sett strengt forfra, og korset og Kristi kropp dominerer billedflaten. Fjellformasjonene i bakgrunnen—om enn naturtro i detaljene—er strengt symmetriske i form. Kristi ansikt er sorgfullt, men rolig, som i de bysantinske ikonene.

Korsfestelsescener inkluderer ofte flere deltagere i dramaet, som Kristi mor, disippelen Johannes, Maria Magdalena og andre sørgende, som forsterker det emosjonelle aspektet. Bellini holder igjen. Han skjærer narrativet ned til det vesentligste: korset, Kristi kropp, og hodeskallen på Golgata. Hodeskallen er en annen, og mer direkte, visuell forbindelseslinje til ikontradisjonen.

GOLGATA - HODESKALLEN

Evangeliene omtaler alle stedet der Kristus ble korsfestet som Golgata—stedet som heter Hodeskallen (Matt. 27,33; Mark. 15,22; Luk. 23,33; Joh. 19,17).

Hvorfor dette stedet het Hodeskallen, har vært diskutert. En forklaring er at stedet ble brukt til henrettelser. En annen er at fjellformasjonen ligner et kranium. En tredje forklaring, nedskrevet i

tidligkristen tid, finner vi hos Origenes (185–254) i hans kommentarer til Matteus-evangeliet.

Ifølge en jødisk tradisjon, hevder Origenes, er det første mennesket, Adam, begravet der hvor Kristus ble korsfestet. «For slik alle dør på grunn av Adam, skal alle få liv ved Kristus» (1. Kor 15,22). Stedet som heter Hodeskallen setter Origenes i sammenheng med Adams gravplass og Kristi frelsesverk, da Kristus døde for å frelse menneskeheten.

KRISTI BLOD

Den hellige Epifanius av Salamis (310–403) bygger videre på Origenes. Han beskriver Kristi blod og vannet som strømmet fra Kristi sår, som rant ned på Adams grav under korset. Blodet traff Adams levninger og vasket bort Adams og «enhver angrende sjels» synder, i følge Epifanius.

Både Origenes' og Epifanius' kommentarer har vært med på å forme den ikonografiske tradisjonen knyttet til korsfestelsen, som inkluderer en hodeskalle under eller ved Kristi kors. Hodeskallen er særlig til stede i den bysantinske tradisjonen, men også i den vestlige billedtradisjonen helt frem til i dag.

DEN NYE ADAM

Korsfestelsen av Bellini var sannsynligvis et andaktsbilde malt for et privat hjem, men under andakten ville den troende neppe ha fundert over motivets ikonografiske tilblivelse. For bildet vil noe annet. Bildet samler tankene om den nye Adam. Om hvordan Kristus ved korset og oppstandelsen skaper mennesket på ny. •

DEN HELLIGE GRAVS KIRKE

Den hellige gravs kirke i Jerusalem ble først oppført på Golgata ca. 335.

På 600-tallet ble det bygget et kapell over Adams grav, under Gravkirken.

Les mer: T. Rice, *The Place of the Skull*, Church Life Journal, 2023.

Hvem er minoritet?

Ewa Bivand er tidligere styreleder for St Paul skole i Bergen.

St Paul kirke i Bergen feirer 150-års jubileum i juni. Sammen med Paulus i hans Galaterbrev 3, 28, sier vi med stolthet at vi er én i Kristus, selv om vi kommer fra hele verden. Vi inkluderer alle som kommer og inkluderes i menighetens fellesskap. Vi er alle Norges katolikker.

Siden Den katolske kirke fikk lov til å komme tilbake til Norge i 1840-årene, har katolikker alltid hatt røtter i andre land: arbeidere fra Tyskland eller Frankrike, Franciskus Xaverius-søstrene fra Luxembourg, Nederland, eller Irland, flyktninger fra krigsområder eller diktaturer. Mange katolikker som jeg ble kjent med i St. Paul menighet på 1980-tallet, hadde innvandrerbakgrunn. Samtidig dominerte flere norske katolske familier i menigheten og blant ansatte og foreldre på St. Paul skole. Noen hadde katolske besteforeldre, andre ble opptatt i Kirken i perioden etter 2. Vatikankonsil.

SAMMEN I UNIVERSELL KIRKE

Den menigheten jeg vandret i på slutten av 1980-tallet, var nokså annerledes fra den vi kjenner i dag. Først og fremst var den mye mindre, med cirka 2.500 registrerte medlemmer, og en stor andel født i Norge. Det fantes små innvandrergrupper, fra blant annet Vietnam, Sri Lanka og Chile. Den gang var høymesse på norsk et samlingssted for alle. Messe på engelsk kom etter hvert på søndag kveld. En gang i måneden var det messe på vietnamesisk eller tamil, senere også på spansk og polsk. Til midnattsmessen og påskevigilien kom alle sammen. Det var stappfullt i kirken, og det var den universelle kirken. Vi var virkelig én i Kristus.

ENDRINGER

En sakte økning i antall kunne man observere hele tiden, men den betydelige endringen kom på 2000-tallet og med stor hastighet. Antall registrerte medlemmer økte fra ca 3.700 i 2000 til 7.900 i 2008, nesten 17.000 i 2014 og over 19.000 i dag. Samtidig falt andelen av troende født i Norge fra rundt 43% i 2000 til 24% i 2026. Det er også verdt å huske at en stor del av de som er født i Norge er barn med foreldre født andre steder i verden. Dermed er det i realiteten bare mellom 10 – 12% katolikker som er etnisk sett norske, selv om andelen kan være høyere blant dem som kommer til søndagsmesse.

GLEDELIG UTVIKLING

Denne utviklingen er gledelig og velkommen; flere medtroende, flere aktiviteter, mer levende kirke med impulser fra hele verden. Men man må innrømme at den har ikke vært smertefri. Kirken som pastor Stubb bygget for 150 år siden, ble altfor liten. For å tilfredsstille

brannvesenets krav, ble flere søndagsmesser en nødvendighet, og det er naturlig å feire dem på flere språk. Også til jul og påske er det flere messer. Til påskens triduum leier man en annen kirke i byen for troende fra Polen, som utgjør en tredjedel av menigheten. Sånn må det være av praktiske grunner, men jeg savner det gamle messefellesskapet i høytider. Høymessen på søndager er heldigvis fortsatt et sted for alle. Menigheten er samstemt både i gregoriansk sang og i norske salmer, og med Petter Dass synger vi ivrig om «stenbit og seien og torsk og skreien og nise.»

KONVERTITTER MED STYRKER OG SVAKHETER

Hvert år kommer også noen nye katolikker, konvertitter, inn i menigheten. Men det endrer ikke det store bildet hvor majoriteten er «krybbekatolikker» født utenfor Norge, mens den «mektige minoriteten» er født her til lands. Den er mektig på grunn av sin språkkompetanse, men mangler ofte kunnskap om katolsk tradisjon og praksis. De nye som kommer inn, er ikke alltid klar over dette. De bidrar ivrig på mange områder i menigheten: katekesen, kirkecoret, menighetsrådet. Deres innsats og kunnskap er verdifull og nyttig, selv om noen av forslagene kan virke belærende og dermed irriterende for den «globale majoriteten». Kanskje særlig for de av oss som står «på to bein» - født eller oppvokst i Norge, men snakker ikke norsk med mamma. Hvem bør lære av hvem, lurer vi på noen ganger?

HVA ER NOK?

Det er ikke lett å bestemme når man kan oppfatte seg selv som en norsk katolikk. Er det nok å beherske språket, delta i messefellesskapet eller i menighetens fellesaktiviteter på norsk? Er det nok å bli født her, vokse opp og få opplæring og dannelse fra norsk skole? Eller er det nødvendig å ha foreldre og besteforeldre som er født i Norge?

Og på den andre siden: Er det av betydning at man er «krybbekatolikk», eller at man ble tatt inn i det katolske fellesskapet i voksen alder? Og hvem kan kalles minoritet?

Ewa S. Bivand
EWA BIVAND

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

400-ÅRING OPPGRADERES:

Peterskirken får KI-oversatte messer

– Fire hundre år etter innvielsen får Peterskirken omsider en oppgradering tilpasset det 21. århundre, sier kardinal Mauro Gambetti, erkeprest for Peterskirken og generalvikar for Vatikanstaten.

Den 18. november 1626 ble den nåværende Peterskirken vigslet. Kirkebygget var blitt ferdigstilt etter over hundre år, men arkitekt Gian Lorenzo Bernini hadde ennå ikke fullført baldakinen over høyalteret. Og først 1656-1667 skulle han bygge Petersplassens ovale søylegang.

UTEOMRÅDER OG KI-OVERSETTelser

Grunnstenen til basilikaen, som erstattet en tidligere kirke på det samme stedet, ble lagt ned av pave Julius II i 1506. 120 år senere sto Peterskirken, med St. Peters grav, ferdig.

Kardinal Gambetti og Vatikanet kunn gjorde i februar ønskede initiativer i forbindelse med at det i november i år er 400 år siden St. Peters Basilika og hovedkirken, og det viktige pilegrimsmålet, for verdens katolikker ble vigslet.

En av oppgraderingene er tilgang til tidligere utilgjengelige områder for publikum. Områdene skal også brukes til utstillinger – blant annet for barn – om kirkebygget, historien, oppføringen og vedlikeholdet av det.

NY APP FOR BILLETTBESTILLING

Peterskirken tar daglig imot rundt 20.000 besøkende. Bare det å holde styr på alle gjestene er en stor utfordring.

– Å åpne flere områder skal hjelpe til å redusere trengselen i kirken og gi mer rom for ettertanke inne i kirkebygget,

sier kardinal Mauro Gambetti, ifølge CatholicWeekly.

Samtidig lanserer Vatikanet også en ny app for billettbestilling. Et nettverk av sensorer skal gi oversikt over hvor mange som til enhver tid befinner seg inne i kirken. Dette strømlinjeformede, nettbaserte reservasjonssystemet skal redusere de ofte timelange køene for å komme inn i basilikaen betydelig.

Ved å skanne en QR-kode skal de besøkende også få tilgang til en plattform med direktesendt lyd og simultanoversettelser gjort med kunstig intelligens (KI). Vatikanet introduserer en flerspråklig plattform som tilbyr sannstids KI-assisterte oversettelser av messer på opptil 60 språk. Det blir nå mulig å følge messen på eget språk på egen smarttelefon.

Systemet vil gjøre det enkelt for pilegrimer å skanne QR-koder ved inngangen til basilikaen for å få tilgang til lyd- og tekstoversettelser på smarttelefonene sine uten å laste ned flere apper.

PAVE LEO FEIRER JUBILEUMSMESSE

Årets jubileumsfeiring kulminerer med at pave Leo XIV feirer messe i Peterskirken den 18. november, nøyaktig fire hundre år etter at pave Urban VIII høytidelig innviet renessansebasilikaen.

Mens kristne har bedt ved St. Peters grav i mer enn 1.950 år, startet historien til den nåværende basilikaen, som har en av verdens største kupler, på 1500-tallet.

Basilikaen ble påbegynt i 1506 under pave Julius II og ble ferdigstilt i 1615.

GJENOPPDAGE

Kardinal Gambetti beskriver årets jubileum som «en mulighet til å gjenoppdage basilikaen som en 'autentisk begivenhet' i menneskehetens historie». Han minner om at pave Julius IIs beslutning om å rive den «gamle St. Peters basilika», basilikaen fra 400-tallet bygget av den romerske keiseren Konstantin, utløste heftig debatt på den tiden.

– I virkeligheten, langt fra et ønske om å viske ut fortiden, hadde Julius II til hensikt å omforme det som eksisterte, bringe det tilbake til kilden, påpeker kardinal Gambetti.

'RENOVATIO'

– Det var en 'renovatio', en fornyelse i kontinuitet, slik det høver seg for en autentisk kirkelig tradisjon. Troens fundament – apostelen Peters grav – forble intakt og i sentrum av det nye prosjektet.

Den nye basilikaen, hovedsakelig

designet av Donato Bramante, Michelangelo og Carlo Maderno, med plass og innredning av Gian Lorenzo Bernini, er verdens største kirke målt i interiør.

UTSTILLING OM PAVE URBAN OG BERNINI

Utenfor Vatikanmurene markeres jubileet med en ny utstilling om kunstner-patron-forholdet mellom Peterskirkens sjefarkitekt Gian Lorenzo Bernini og pave Urban VIII, hvis pontifikat strakk seg fra 1623 til 1644.

Berninis viktigste verk som arkitekt er utformingen av Petersplassen som på hver side er omgitt av to halvsirkelformede kolonnader, samt den massive bronsebaldakinen over hovedalteret og St. Peters stol mot bakre vegg av apsis.

Utstillingen, med tittelen *Bernini og Barberini*, åpnet 12. februar i Palazzo Barberini og inneholder skulpturer, tegninger og malerier, inkludert utlånte verk fra Vatikanmuseene. Den kan sees frem til 14. juni. (NTB/AFP/Vatican News/CatholicWeekly) •

PÅSKEQUIZ

ANNO DOMINI 2026

QUIZMASTER: KRISTINE DINGSTAD

10 x (20)26

1. I hvilket år befinner vi oss, regnet fra grunnleggelsen av Roma («ab urbe condita»)?

- A) 1273
- B) 2592
- C) 2779

2. I jødisk tradisjon har tetragrammet (YHWH, יהוה), det helligste av alle Guds navn, tallverdien 26. Navnet er så hellig at det i jødedommen ikke skal nevnes. I den hebraiske Bibelen er det derfor erstattet av *Adonai*. Hvordan gjengis tetragrammet i vår egen *Bibelen* – katolsk kanon?

- A) FADEREN
- B) HERREN
- C) den ALLERHØYESTE

3. Hva er den 26. boken i Det nye testamente?

- A) Judas' brev
- B) Johannes' Åpenbaring
- C) Johannes' andre brev

4. Hvilke av disse begivenhetene fant sted i år 26 e.Kr.?

- A) Pontius Pilatus ble romersk stattholder i Judea
- B) Julius Cæsar døde
- C) Romas første kristne kirke ble innviet

5. I 2026 feirer Kirken et stort jubileum for den hellige Frans av Assisi. Hvilket?

- A) 800 år siden hans helligkåring
- B) 800 år siden hans død
- C) 800 år siden hans fødsel

6. Den første Peterskirken ble innviet av pave Sylvester for 1700 år

siden – altså i år 326. Når ble den nye Peterskirken vigslet?

- A) 1499
- B) 1567
- C) 1626

7. I år kan St. Eystein presteseminar feire 20 år. I hvilket århundre levde egentlig den hellige Eystein av Nidaros?

- A) Det 12. århundre
- B) Det 13. århundre
- C) Historien om St. Eystein er en legende, så det vites ikke, men legenden dukker første gang opp på 1400-tallet

8. I hvilket år vedtok Stortinget «den nye tellemåten», det vil si at for eksempel tallet 26 skal uttales «tjuseks» og ikke «seksogtyve»?

- A) 1926
- B) 1950
- C) Stortinget kan selvsagt ikke vedta hvordan folk skal uttale tall

9. Vår egen biskop Erik Varden hadde i begynnelsen av fastetiden det ærefulle oppdraget å holde retrett for paven og hans medarbeidere. Hva var overskriften for fasteretretten 2026?

- A) Lengsel er vårt vesen
- B) Å finne sammen – den synodale vei
- C) Opplyst av en skjult herlighet

10. Vår egen biskop Fredrik Hansen arbeidet for 10 år siden i hvilken by?

- A) New York
- B) Lillehammer
- C) Wien

10 for påskeliturgi-entusiaster

11. Hva kaller Messeboken påskevigilien, altså påskennattsmessen?

- A) Årets helligste natt
- B) Den store lysmessen
- C) Alle vigiliers mor

12. Hva sier reglene om når påskevigilien skal feires?

- A) Når som helst på påskeaften
- B) Etter solnedgang påskeaften og før dag gry påskedag
- C) Ved midnatt

13. Hvilken gammeltestamentlig lesning er den eneste som ikke kan utelates i påskevigilien, altså dersom man forkorter antall lesninger?

- A) 1 Mos 1 (skapelsen)
- B) 2 Mos 14 (ferden gjennom Rødehavet)
- C) Jes 55 («Dere uten penger, kom og kjøp»)

14. I påskevigilien synges den store påskelovsangen *Exsultet*. Hva er den berømte formuleringen som omtaler «den salige synd»?

- A) O felix culpa
- B) Ora pro nobis
- C) Panis angelicus

15. Hvilke to dyr nevnes i den store påskelovsangen?

- A) Lam og hjort
- B) Rev og slange
- C) Bie og lam

16. Påskedag og hele påskeoktaven brukes en tusen år gammel tekst kalt «påskesekvensen» i messen. På latin kalles denne

Victimae paschali laudes. Hva heter den i norsk oversettelse?

- A) «Kristenhet, la lovsang tone»
- B) «Han som ble ofret, seiret»
- C) «Han oppsto til laudes»

17. Hvorfor heter det egentlig «sekvens»?

- A) Fordi sekvensen opprinnelig ble sunget i sekvenser av vekselsang mellom kor og menighet.
- B) Fordi sekvensen er en poetisk tekst som er skrevet i en fast metrisk sekvens av verselinjer, i motsetning til friere hymner.
- C) Tidligere fulgte sekvensen rett etter hallelujaene, og det latinske *sequi* betyr «fulgte etter».

18. En av de mulige evangelietekstene påskedag er Joh 20,1-9, hvor det fortelles om Maria Magdalena som oppdager at graven er tom. Hun løper for å fortelle det glade budskap til Peter og disiplene «som Jesus hadde kjær», og sammen haster de til graven. Hvem av dem kommer først frem?

- A) Peter
- B) Han som Jesus hadde kjær
- C) Det står bare at de løp sammen

19. Tirsdag i påskeoktaven leser vi videre i Joh 20, nå versene 11-18. Hva sier Jesus til Maria Magdalena i vers 17, ifølge den latinske bibeloversettelsen Vulgata?

- A) Ecce homo
- B) Noli me tangere
- C) Consummatum est

20. Hvilken liturgisk rang har egentlig mandag-lørdag i påskeoktaven?

- A) Høytider (*solemnitas*)
- B) Festdager (*festas*)
- C) Minnedager (*memoriae*)

10 for påsketradisjonsentusiaster

21. Hva kalles den karakteristiske spisse hetten som ofte brukes av deltagere i pasjonsprosesjonene i Spania?

- A) Capirote
- B) Kippah
- C) Biretta

22. I Guatemala lager man fargerike «gatetepper» til prosesjonene i den stille uke. Hva lages disse såkalte *alfombras* av?

- A) Roseblader
- B) Sagflis
- C) Fargede palme grener

23. Påskemorgen på Filippinene iscenesettes ofte møtet mellom den oppstandne Kristus og Maria. Hva er gjerne «høydepunktet» i denne såkalte *Salubong*-feiringen?

- A) At man kaster røde egg på kirkedøren
- B) At man brenner en Judas-figur i våpenhuset
- C) At en engel fjerner Marias sørgeslør

24. I Firenze sprenger man noe utenfor katedralen hver påskedag kl. 11. Hva?

- A) En vogn full av fyrverkeri
- B) «Mannen med ljåen»
- C) En stilisert grav med tusenvis av sjokoladeegg

25. Hva skjer ifølge en fransk folketradisjon med kirkeklokkene i *triduum*?

- A) De smeltes om til vigilielys
- B) De flyr til Roma og kommer tilbake med godteri påskedag
- C) De begravnes i kirkegårdsjord og oppstår som engler påskennatt

26. Hva er en særlig kjent langfredagstradisjon på Bermuda?

- A) Å lage og fly drager
- B) Å bade i isvann
- C) Å flette og pynte kranser av palme grener

27. Hva kalles den meksikanske tradisjonen der store Judas-figurer fylles med fyrverkeri og brennes/sprennes i påsken?

- A) El fuego de los Santos
- B) Paschale boom fiesta
- C) La quema de Judas

28. I Hellas klinker man gjerne hardkokte egg mot hverandre påskennatt – det er om å gjøre å knuse motstandernes egg og sitte igjen med et helt egg til slutt? Hvilken farge har disse eggene?

- A) Røde
- B) Sorte
- C) Hvite med røde striper

29. Det sies (selvsagt spøkefylt) om Oslo i påsken at det kun er «katter og katolikker» igjen i byen – øvrige osloborgere er på hytta. Hvor mange privateide hytter eller fritidsboliger er det i Norge?

- A) 220 000
- B) 450 000
- C) 630 000

30. Anslagsvis hvor mange appelsiner spises her til lands i løpet av en påskeferie?

- A) Ca. 10 000 000
- B) Ca. 13 000 000
- C) Ca. 20 000 000

BASILIKAEN SAINT-SERNIN:

En troens juvel i hjertet av Toulouse

Saint-Sernin ruver tung og stillferdig i hjertet av Toulouse i Sør-Frankrike. For noen er basilikaen et mesterverk i romansk arkitektur, for andre et levende skattkammer. Med 120 relikvier huser basilikaen den rikeste relikviesamlingen i Europa – kun overgått av Vatikanet.

TEKST: REDAKSJONEN

PRAKTBYGG: Basilikaen i Toulouse er en fremstående oppvisning i romansk arkitektur.

Øverst t.v.: Saint Sernin, nederst t.v.: glimt fra matbyen Toulouse og t.h: tente lys for flere helgener.

Relikviene i denne praktfulle romanske basilikaen, bygget til ære for Den hellige Saturnin av Toulouse, byens første biskop, ligger ikke skjult. De følger kirkens sirkelformede gang, ambulatoriet, slik at middelalderens pilegrimer kunne vandre fra helgen til helgen uten å forstyrre messen.

Her finnes relikvier av apostler som Peter og Jakob, tidlige martyrer som Stefanus og andre sentrale skikkelser i kirkens historie.

PILEGRIMSMÅL

Saint Sernins relikvier gjorde Toulouse-basilikaen til et av Vest-Europas viktigste pilegrimsmål, særlig på veien mot Santiago de Compostela og Lourdes.

Saturnin (fransk: Sernin) ble angivelig født tidlig på 200-tallet i Hellas. Han var en av syv biskoper som pave Fabian sendte til forskjellige deler av Gallia for å forkynne evangeliet til hedningene som bodde i disse områdene.

Ifølge legenden ble alle de hedenske

avgudene plutselig og urovekkende stille da Saturnin kom til Toulouse. En dag i år 257 hadde en stor gruppe menn samlet seg rundt et alter. En av dem pekte på Saturnin og beskyldte ham for å være grunnen til oraklenes taushet. Hedningene bandt deretter Saturnin fast til en okse som slepte ham gjennom byen til kroppen hans var brukket og hodeskallen knust. Saturnins lik ble til slutt lagt på en gate som siden den gang har blitt kalt *Rue du Taur*, Oksens vei.

Basilikaens opprinnelse er nært knyttet til praksisen med å ære relikviene til Saint Saturnin.

TORNEFRAGMENT

I relikvieskrinene i basilikaen i Toulouse ligger levningene etter helgenene Laurentius, Bonifatius, Antonius Abbed og Vincent av Saragossa. I tillegg har et tornefragment fra Kristi tornekrone blitt oppbevart der siden midten av 1200-tallet. Mer enn 200 fragmenter av ben fra forskjellige helgener er også oppbevart i basilikaen, sammen med et stykke av det sanne korset og levningene etter

«Her finnes relikvier av apostler som Peter og Jakob, tidlige martyrer som Stefanus og andre sentrale skikkelser i kirkens historie.»

BASILIKAEN SAINT-SERNIN

- Påbegynt omkring år 1080, på stedet for et kapell fra 400-tallet. Fremviser flere stilarter som gotikk og renessanse
- En av de største romanske kirker i Europa
- Arkitekturen uttrykker Kirken som Kristi legeme
- Kalles et av verdens største relikvieskrin. Huser over hundre relikvier
- Tidlig valfartssted for spesielt italienske pilegrimer på vei til Santiago de Compostela
- Har fått navn etter helgenen Sankt Saturnin, hvis relikvier er i kirken
- Hadde status som vanlig kirke til 1778, ble da 'basilika', (hedersbetegnelse gitt av paven). Står på UNESCOs liste.

St. Etienne, Bernadette Soubirous og Therese av Lisieux.

Etter Peterskirken i Roma huser katedralen i Toulouse verdens største samling av relikvier.

«DYP FØLELSE AV SKJØNNHET»

Den franske forfatteren Stendhal besøkte Toulouse i 1838. Han skrev følgende i sin reisedagbok: «Denne praktfulle kirken med sine runde arkader er den første romanske bygningen som ga meg en dyp følelse av skjønnhet.»

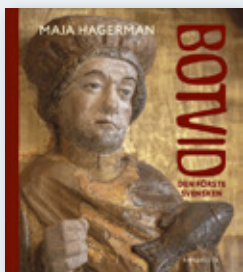
Og byen rundt den praktfulle kirken er katedralen verdig. Toulouse, med sine 512.000 innbyggere, er Frankrikes fjerde største, vakker og pittoresk. Den kalles «den rosa byen» fordi fargen på byens mange murstensbygninger utstråler varme rosatoner.

KONTRASTER

Byen rommer alt fra dagens høyteknologiske flyindustri, her ligger Airbus' hovedkontor, til århundrelange mat- og vintradisjoner. Toulouse er Frankrikes

matby, et mat-mekka med vinbarer og bistroer og bugnende markeder med kortreiste oster, friske grønnsaker, pa-teer, pølser og andeconfit. Spennet er iøynefallende: høyteknologi og gastronomi på utsiden av basilikaen, årtusenlang bønn, venerasjon og messefeiring på innsiden.

Og både byen Toulouse og basilikaen Saint-Sernin minner oss om at Europas historie ikke bare er skrevet i bøker, men også står levende for oss i sten, skrin og relikvier. •

MAJA HAGERMAN
BOTVID. DEN FÖRSTA SVENSKEN.
 NORDSTEDTS
 FÖRLAG, 2025

Historien om en svensk helgen

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

L angnt tilbake i fortiden et sted ligger middelalderen. Er det mulig å vekke så fjerne år til live? Og hva skulle så det tjene til?

SOLSTRÅLEN I REDSKAPSSKJULET

Den britiske forfatteren og litteraturprofessoren C. S. Lewis mente at det både var mulig og vel verdt å prøve. I Norge er Lewis best kjent for bøkene om fantasilandet «Narnia», mens han egentlig var professor i middelalderens og renessansens litteratur i Cambridge og Oxford.

Han filosoferte over dette med den fjerne fortiden i et essay som han kalte for «solstrålen i redskapsskjulet». Han hadde lagt merke til hvordan en solstråle brøt inn gjennom en sprekk i veggen i et falleferdig skjul i hagen. Han kom i tanker, skriver han, over hvor stor forskjellen var mellom det å stå på utsiden og se *på* lysstrålen eller gå inn for å se *gjennom* den. Utenfra betraktet avslørte lysstrålen ikke annet enn en mengde støv i redskapsskjulets mørke. Men gikk han inn, og forsøkte å se *gjennom* lysstrålen, da var det selve solen som han så, i all dens glans og prakt.

Gamle gjenstander eller inskripsjoner kan sammen med tekster gjøre nytte som slike prizmer, eller for å bruke et bilde fra Lewis' bøker om Narnia, som «dører». Dører inn til verdener som vel er fjerne, men befolket av mennesker som oss. Slike verdener er ikke produkter av fri fantasi, men de er beroende av vår evne til å skape bilder, - eller vår imaginasjon, som Lewis yndet å kalle det.

EN DØR INN TIL FORTIDEN

Maja Hagermans bok, *Botvid. Den første svensken*, er etter mitt skjønn et strålende eksempel på det som Lewis påstod burde være mulig. «Døren» som hun har gått gjennom er legenden om den hellige Botvid, nedtegnet av en svensk munk tidlig på 1100-tallet. Hvor tar man fatt for å skrive en bok på over to hundre sider om et menneske som vi vet så lite om?

Legenden forteller om omvendelse under

en handelsreise til England, om Botvids vitnesbyrd om kristen tro i et ennå hedensk miljø, hans kamp for rettferdighet og for allemannsretten mot dem som prøvde å hindre fritt fiske rundt Mälaren, og til sist om hans tragiske død ved morderhånd. Hvor starter man?

Hagerman starter med å sette seg i bilen for å kjøre «E-fyran» sørover fra Stockholm. Knappt noen vil i dag legge merke til kirketårnet som stikker opp bak raden av industrieiendommer og bilhaller, men der ligger Botkyrka. Og der går forfatteren ut av bilen og tar fatt på å gjenskape Botvids verden. For selv om alt synes annerledes, så er landskapet der, og den verden der Botvid var til, lar seg gjenskape, blant annet takket være arkeologers iherdige innsats.

SANKT BOTVIDS ROLLE

Vi befinner oss i det området av Sverige som kalles Södermanland, rundt innsjøen Mälaren. Det var i dette landskapet Botvid-kulten utviklet seg som en lokal kult.

Det skal ha vært flere kirker vigslet til ham, men i dag er det kun denne ene, Botkyrka, som er bevart. Dermed oppnådde Botvid aldri den status som ble Sankt Hallvard (en nærliggende norsk parallell!) til del. Ingen av Sveriges bispekirker ble vigslet til ham.

Imidlertid skulle Botvid komme til å bli tillagt en viktig rolle da Sverige i 1164 ble et selvstendig erkestift, elleve år etter at erkebispesetet i Nidaros var blitt opprettet. Erkebiskop Stefan hadde, i likhet med sin kollega i Nidaros, ansvaret med å fastsette den liturgiske orden for erkestiftet. Og til dette ansvaret fulgte det å slå fast hvilke helgener som skulle feires i «Sveariket», og dermed være eksempler på levdt tro.

«På det att den hellige Botvids minne ikke måtte utplånas utan komma til allas kännedom», som det heter med erkebiskopens egne ord. Botvids festdag i den svenske helgenkalenderen er 28. juli.

—“—
Jeg tenker at heller ikke «kristningen» lar seg beskrive uten denne videre konteksten, der også Botvid, «den første svensken» hører hjemme.

FØRSTE GENERASJON KRISTNE

Legenden om Botvid var med stor sannsynlighet den eldste i sitt slag i Sverige. Den er enkel i formen, går rett på sak og er fri for det formelaktige preget som kjennetegner senere legender. Den er også interessant fordi den forteller historien til en kristen av første generasjon, og en som hverken var konge eller geistlig, men en bygdens sønn, en parallell til vår egen Hallvard. Han kom fra en familie som hadde holdt fast ved den førkristne tro lengre enn de fleste.

Botvid gav støtte til sine sambygdingene i deres kamp for gamle fiskerettigheter, noe som ble bekreftet gjennom et under som minner om Peters fiskefangst. Alle skulle få fiske i sjøen og ta vare på det som Gud gav mildt vil gi oss gjennom naturen, det er Guds vilje. En fisk ble da også hans attributt, slik man kan se på de to praktfulle altertavlene fra 1400-tallet der Botvid er avbildet.

EN NORDISK KONTEKST

Under lesningen av denne boken med dens vakre illustrasjoner, kom jeg i tanker om hvor liten oppmerksomhet vi har viet til historien om kristningen i vårt naboland Sverige. Hverken Sverige eller Danmark kan skilte med noe som er i nærheten av Olavskulten i Nidaros. Antallet kirker fra middelalderen som var vigslet til Sankt Olav taler sitt tydelige språk om det. Det var ikke mindre enn åtti Olavskirker i Sverige.

Men det er grunn til å reflektere over at kristningen i Norge fant sted innenfor en nordisk kontekst. Og «vikingtiden» var langt fra et særnorsk fenomen, selv om en skulle tro det når landslaget i fotball spiller på Ullevål. Tusen år tilbake var «vikingen» langt fra typisk norsk. Og jeg tenker at heller ikke «kristningen» lar seg beskrive uten denne videre konteksten, der også Botvid, «den første svensken» hører hjemme. Og jeg tenker på Hallvard: kanskje vi burde begynne å kalle ham for «den første norsken»? •

BLIKK I ARKIVET

USA
sett fra
Norge

Blikk i arkivet er en spalte som trekker frem klipp fra gamle numre av St. Olav. Takket være arbeidet med å digitalisere alle bladene, er dette blitt enklere enn noen gang.

Politisk oversikt

Om at blive stedet for De forenede staters verdensutstilling i 1892 har navnlig New-York og Chicago kjæmpet. Det er lykkedes sidstnevnte by at faa flertallet i Repræsentanternes hus til at stemme paa sig; man faar nu se, om Senatet følger eksemplet. Den strid, som ifjor opstod mellem England og De forenede stater, fordi disse havde beslaglagt engelske sælhundefangere i Behringshavet, er afgjort derhen, at amerikanernes optræden var berettiget.

Redaksjonen i St. Olav, nr. 10/1890

«Katolske» filmer

Mindre forstående stiller vi oss til visse anmelderes overfølsomhet så snart man skimter en prestesnipp eller et nonneslør i landskapet – det er svært ofte en «protestantisk» surhet og mangel på fantasi for andre breddegrader og livsforhold som kommer til uttrykk i suringen over den «katolske propaganda». Katolisismen er ikke noe markant synlig trekk i norsk dagligliv. Men den er det i amerikansk. Hver femte amerikaner er katolikk og Kirken er, med dens synlige institusjoner, drakter, emblemer, seremonier massivt tilstede i særlig den amerikanske befolkningens dagligliv. Innen enkelte miljøer og sosiale skikt kan den være enerådende eller dominerende.

Fr. Candidus i St. Olav, nr. 4/1956

Tre skudd i Dallas

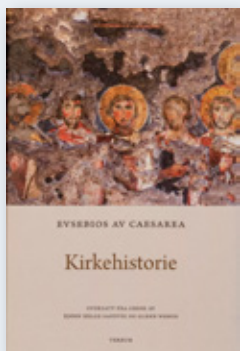
Da den unge, vitale senatoren fra Massachussets, John Fitzgerald Kennedy i 1960 avla embedseden som USA's første katolske president, var det ikke bare en verdenspolitisk begivenhet. Det vendte også et blad i historien om det amerikanske folkefelleskaps vekst til enhet og toleranse – så sent som i tyveårene ble en annen irsk-født og katolsk presidentkandidat, den likeledes høyt begavede Alfred E. Smith, beseiret i en bølge anti-katolisisme av usedvanlig voldsomhet.

P. Hallvard Rieber-Mohn i St. Olav, nr. 23/1963

USA–Vatikanet

Etter et avbrudd på 115 år har USA nå gjenopptatt offisielle diplomatiske forbindelser med Vatikanstaten. Dette skritt blir betegnet som en honnør til Johannes Paul II's innsats for fred og forsoning i verden. Videre er det kjent at Reagan-administrasjonen legger vekt på gode forbindelser med Vatikanet.

Redaksjonen i St. Olav, nr. 2/1984

EVSEBIOS AV CAESAREA
KIRKEHISTORIE
 OVERSATT AV BJØRN
 HELGE SANDVEI OG
 GLENN WEHUS
 VERBUM, 2025

—“—
**Med imponerende
 god kildebruk
 gir Evsebios en
 levende skildring
 av fortiden
 som virker
 overbevisende
 også for en
 moderne leser.**

Kirkehistorisk klassiker

OMTALT AV ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Evsebios' *Kirkehistorie*, klassikeren om kristendommens tidlige historie, foreligger for første gang i norsk oversettelse. Man skulle kanskje ikke trodd at en slik bok på over 600 sider, skrevet på 300-tallet, var av stor interesse for nordmenn i dag. Men da boken ble lansert på Litteraturhuset i Oslo i november, var den allerede utsolgt fra forlaget, og det er snakk om et nytt opplag.

HISTORIE SOM APOLOGETIKK

Evsebios (gresk skrivemåte; *Eusebius* er også vanlig) var biskop av Caesarea i dagens Israel og deltok på kirkemøtet i Nikea i 325. Hans historiske gjennomgang slutter like før konsilet, hvor han ble mistenkt for Arius' vranglære. Like fullt regnes han som «kirkehistoriens far». Som han selv nevner, var han den første som skrev i denne sjangeren. Samtidig bygger han på tidligere forfattere. Flere av disse har vi tekster fra, mens andre – som kirkefaderen Papias (død 130) – i stor grad er kjent takket være sitater hos Evsebios.

I en lærerik innledning skriver Oskar Skarsaune, professor emeritus i kirkehistorie, at *Kirkehistorie* er siste del av Evsebios' trilogi om kristen apologetikk – forsvar av troen – der de foregående verkene oppsummeres i bok 1. Dette er altså et apologetisk verk, som blant annet vil underbygge evangeliens historiske troverdighet. Med imponerende god kildebruk gir Evsebios en levende skildring av fortiden som virker overbevisende også for en moderne leser, selv om han noen steder kommer med tvilsomme påstander.

JOSEFUS OG KONSTANTIN

Evsebios er stadig opptatt av å vise at den jødiske historikeren Josefus (død ca. 100) er i overensstemmelse med evangeliene. «Jeg beundrer Josefus», skriver han. Dette er en av grunnene til at jeg ikke er helt overbevist av Skarsaunes karakteristikkk av Evsebios som antijødisk. Han skal ha delt oppfatningen om

at «jødene av natur er mer vantro», men jeg finner lite bevis på dette i teksten. Evsebios fremhever derimot at de femten første biskopene av Jerusalem var jøder.

Det sies ofte at Evsebios hyllet keiser Konstantin ukritisk. Etter å ha lest hans beskrivelser av kristenforfølgelse i de første århundrene, er det lettere å forstå hans begeistring for Milanoediktet av 313, som sikret religionsfrihet i Romerriket og gjengis i bok 10. Før dette ble kristne martyrer utsatt for «pinsler som det er rystende bare å høre om», og noen av disse var Evsebios selv øyenvitne til. Sammen med sin hyllest av Konstantin gjentar han imidlertid den bibelske advarselen: «Stol ikke på fyrster» (Sal 146,3).

OVERSETTELSEN

Verket er oversatt fra gresk av Bjørn Helge Sandvei og Glenn Wehus, førstelektor emeritus og førsteamanuensis i gresk ved MF. Begge har lang erfaring med å oversette, og jeg har ikke grunnlag for å vurdere oversettelsen som stort annet enn presis. Evsebios' «lange og tunge setninger, overlesset med forsterkende uttrykk og snirklete formuleringer» nevnes som «en utfordring» i oversetternes forord, men disse er så godt oversatt at de ikke bør vanskeliggjøre lesingen nevneverdig.

Jeg tillater meg likevel et par kommentarer til oversettelsen. Ordet *katholou* oversettes konsekvent med «allmenn», men Evsebios nevner også et «katolsk sinnelag» (*phronema katholikon*), og en gave blir gitt «til den katolske kirke» (*katholikei ekklesiai*). Man kunne tenkt at oversetterne skilte mellom *katholou* og *katholikos*, men også *tes katholikes ekklesi-as* (med hunkjønnsform av *katholikos*) blir til «den allmenne kirke» i bok 4. Det er uklart hva som avgjør oversettelsesvalget i hvert tilfelle.

Når Evsebios i bok 7 nevner «galningen [*ho maneis*] som har et navn [*Mani*] som passer til hans demoniske vranglære», altså manikeismen, kunne man ha brukt «manikeren»

i stedet for «galningen» for å beholde ordspillet. «Manikeren» og «manikeeren» er så like at ordspillet nesten blir bedre på norsk, men likheten ville kanskje forvirret noen lesere. Ellers har jeg merket meg småtterier: *apostolon diadoches* oversettes med «suksesjonen etter apostlene», der man kunne ha valgt «apostolisk suksesjon».

BISKOPEN AV ROMA

Apostolisk suksesjon er åpenbart viktig for Evsebios. Når han innleder en ny periode, nevner han hvem som har overtatt som biskop av Jerusalem, Roma, Alexandria og Antiokia etter apostlene. Ignatius var den andre biskopen av Antiokia etter Peter – «den mektige og store apostelen, lederen for alle de andre» (bok 2) – og Markus ble sendt av Peter for å grunnlegge kirken i Alexandria. Det er likevel noe spesielt med Peters bispesete i Roma, som ble helliget ved hans (og Paulus') martyrdød.

I en fotnote på s. 313 skriver oversetterne at Viktor I (pave fra ca. 189 til 199) var «den første som forsøkte å gjøre sin autoritet gjeldende i hele kirken». På grunn av en strid over påskens dato, erklærte han at alle menighetene i dagens Tyrkia var ekskommunisert. Men allerede før dette ser vi at pave Klemens I (død 99) grep inn i en menighetskonflikt med sitt *Første brev til korinterne*, trolig mens apostelen Johannes fortsatt levde nærmere Korint.

EN NYTTIG RESSURS

Det er umulig å dekke selv det mest spennende i Kirkehistorie. Få tak i boken hvis du vil lese om en brevveksling mellom Jesus (!) og kongen av Edessa, apostlers og biskopers oppgjør med vranglære, martyrenes gripende vitnesbyrd og i det hele tatt hvordan Kirkens historie fortsatte etter Apostlenes gjerninger. Det er også forklarende fotnoter, lister over keisere og biskoper, henvisninger til bibelske og ikke-bibelske kilder, kart og mye annet som gjør dette til en nyttig ressurs. •

Biskop Fredrik omkranset av glade og vitale NEKere da Norges eldre katolikker (NEK) feiret sitt 10-årsjubileum på Mariaholm i 2025.

FOTO: PRIVAT

INVITASJON TIL NORGES ELDRE KATOLIKKER SOMMERLEIR PÅ MARIAHOLM 11.–14. AUGUST 2026

Igjen er det duket for NEKs sommerleir på Mariaholm. Her er det godt å være, sammen med katolikker over 55 år fra hele landet.

Vi møter «gamle» kjente og vi møter nye. På NEKs sommerleir ber vi sammen, diskuterer, går turer, bader og nyter god mat og drikke.

I år har vi foredrag v/ p. Mathias Ledum og p. Arne Marco Kirsebom, som også er årets leirprest.

Pris: kr 2500,-

Inkludert: 3 overnattinger, 3 frokoster, 3 middager og 2 lunsjer.

Pengene settes inn på konto: 3000.32.36117

PÅMELDING INNEN 1. JULI TIL:
Nikoline Myklevik, telefon 992 60 730
nikoline.myklevik@hotmail.com

TERJE DE GROOT
**NORGES
 KIRKEKLOKKER FRA
 MIDDELALDEREN**
 NOVUS FORLAG, 2025

Kling no, klokka!

OMTALT AV **BODIL BRØGGER**

I Norge har det vært brukt kirkeklokker i nesten tusen år. I Frostatings-loven heter det: «Klokke skal alle menn i fylket ... kjøpa til kyrkja si for tolv øyrar.» Klokkene hadde da også en viktig funksjon i et samfunn hvor det ikke var mange effektive måter å formidle et viktig budskap på. Kunsthistorikeren Anders Bugge oppsummerte i sin tid deres rolle slik: «... klokkene i kristendommens eldste aarhundreder kaldte folkene sammen til gudstjeneste og delte dagen opp for dem, saa de ligesom fornemmet noget av den guddommelige ordnings lovmæssighet, saa den nye tro blev en makt i deres liv.»

ET GRUNNLAGSDOKUMENT

Norge har nå fått en bok med en oversikt over norske middelalderklokker: Terje de Groot: *Norges kirkeklokker fra middelalderen*. Det er en grundig og lesverdig bok med mange flotte fotografier og tegninger. Det er bevart omtrent 280 middelalder-kirkeklokker i Norge, hele eller i deler. Dessuten er det beskrevet flere i litteraturen.

Danmark og Sverige har lenge hatt bøker med oversikt over sine kirkeklokker fra middelalderen. Fritz Uldall: *Danmarks middelalderlige kirkeklokker* fra 1906 og Mats Åmark *Sveriges medeltida kyrkklockor* fra 1960. De Groots bok vil være et grunnlagsdokument for videre forskning. Nå kan våre gamle norske klokker sammenlignes med de andre i Norden, de britiske øyer, kontinental-Europa og hvorfor ikke de Kyev-russiske områdene.

I første del av boken er klokkene skrevet inn i deres kultur- og religionshistoriske sammenheng. Et lite kapittel handler om klokkene etter reformasjonen. De ble jo fremdeles brukt omtrent som før.

USIKKER DATERING

Hvor kirkeklokkene i Danmark, Sverige og Norge er støpt, er usikkert. Man mener at til å begynne med ble det gjort i klostre. Senere gikk det over til håndverkere i byer. Støpeteknikken er ganske utførlig beskrevet i boken.

Det er vanskelig å datere disse klokkene.

Meget kan sees ut fra formen, som kan være «tidligromansk» (1000–1100-tallet), «senromansk» (1150–1300) eller «gotisk» (1300-tallet til i dag). Noen få har innskrifter med runer eller latinske bokstaver. De kan ha navn på støpere, støperimerker eller givere, pilegrimsmerker eller myntavtrykk.

Før bruk måtte klokkene høytidelig vigles av en biskop i en egen, omfattende seremoni. Bronsen ble rensset for onde ånder med vievann. Klokkene ble smurt med hellige oljer. Slik ble de konsekrert og helliggjort.

«KLOKKELÅTER»

Klokkenes viktigste egenskap er klangen, som i seg selv hadde en helliggjørende kraft. De fleste klokkene i boken beskrives ved slagtonen, fjernlyttetone – tonen som er den mest fremtredende under ringing.

En kjent hymne eller en liturgisk melodi kan ha ligget til grunn for valg av toneintervallene i klokkene. I noen kirker med mange klokker, spilte de hele melodier. Kunstneren og kulturgranskeren Johanna Bugge Berge har studert tradisjonen med «klokkelåter» i Valdres. De hadde utgangspunkt i enkle melodier som ble skapt av samklang mellom to eller flere klokker. Fremdeles spilles den vakre slåtten «*Thomasklokkene på Filefjell*» av spelemenn fra Valdres og Hallingdal.

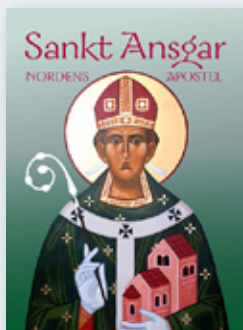
Det har trolig eksistert mer eller mindre komplekse slagsystemer for å kommunisere beskjeder til bygda.

ALFABETISK KATALOG

Etter den innledende del av boken er neste del en katalog over alle bevarte og kjente norske middelalderklokker fra kirker og kapell. De er ordnet alfabetisk etter hvor hver klokke er nå, med alle opplysningene nøye registrert og med sin forskningshistorie.

Det er en stor bok, full av detaljer og opplysninger. Det har vært moro å lese den og lære mer om norsk kirkehistorie. Her kan leseren finne opplysninger om kirken i egen by eller bygd og ellers lære mye om hva kirkeklokkene har betydd gjennom tidene. •

— “ —
Det er en stor bok, full av detaljer og opplysninger. Det har vært moro å lese den og lære mer om norsk kirkehistorie.
 — ” —

**SANKT ANSGAR -
NORDENS APOSTEL**
REDIGERET AF SEBASTIAN
OLDEN-JØRGENSEN
KATOLSK FORLAG,
KØBENHAVN 2026

Misjonær, biskop – og munk i sitt hjerte

OMTALT AV NILS HEYERDAHL

1200 år er gått siden den frankiske munken Ansgar ble sendt til Danmark for å drive misjon. Siden la han turen til Sverige. Til våre trakter kom han aldri. Men vi er med og ærer misjonæren som Nordens apostel. Dette var før Harald Hårfagre var født og før Norge ble samlet.

EN VARIG OG VERDIFULL FRUKT av det jubileumsåret som nå er i gang i Danmark, er boken *Sankt Ansgar – Nordens apostel*, en antologi der redaktøren Sebastian Olden-Jørgensen har fått forskjellige forfattere til å ta for seg ulike aspekter av Ansgars liv og gjerning. Hovedkilden til det vi vet om hans liv, er den anonyme biografien *Vita Anskarii*, skrevet like etter hans død i 865. Forfatteren har åpenbart kjent Ansgar personlig, og boken tilskrives gjerne Rimbart, hans etterfølger som biskop av Hamburg-Bremen. En bearbejdet og noe forkortet oversettelse av denne teksten fra latin til et moderne dansk er en verdifull del av jubileumsboken.

Andreas Rude skriver om avbildninger og relikvier av misjonæren i Ansgar katolske domkirke, oppført i Bredgade i København i 1842. Søster Maria Lioba OSB skriver om tidebønnen, den katolske kirkes fellesbønn, som preget Ansgars personlige, religiøse liv. Sebastian Olden-Jørgensen skriver om hvordan Ansgar er blitt tolket, anvendt og æret på forskjellig hold og forskjellig vis gjennom historien frem til vår egen samtid. Hans konklusjon er at selv om helgendyrkelse er noe som skiller kristne kirkesamfunn, er Ansgar et fint eksempel på at helgenene samler, mer enn de skiller.

MEN HVORDAN VAR HAN SOM MENNESKE, denne misjonæren, biskopen og munken? Hva preget hans åndstype, hans spiritualitet? Det er emnet for artikkelen «En gang munk, alltid munk

– Sankt Ansgars åndelige liv», skrevet av pater Michael Jensen, selv benediktinermunk i abbediet St.Maurice i Clervaux, Luxembourg. Han forteller at selv om Ansgar møtte store vanskeligheter og motgang, og selv om han mang en gang kunne være deprimert og mangle selvtillit, ga han aldri opp. Kjernen i ham var nemlig en urokkelig tro, formet og preget av den benediktinske munkeideal som han møtte allerede som barn under sin oppvekst i det store Corbie-klosteret i Frankerriket.

SOM BENEDIKTINERMUNK LEVDE Ansgar etter en klosterregel som ordensgrunnleggeren Benedikt av Nursia utformet på 500-tallet. Den har mange bestemmelser som handler om lydighet, stabilitet, kyskhet, arbeid, bønn og annet, men essensen i det hele er en vedvarende streben etter å leve i full pakt og harmoni med evangeliet, i en klostertilværelse som kan være vanskelig å forstå for en sekularisert ettertid. Han var en «munkebiskop», på samme måte som f.eks. våre egne biskoper Gran, Eidsvig og Varden var eller er det – tvunget ut av en monastisk tilværelse de selv har valgt og inn i et biskopsliv som andre har valgt for dem.

PATER MICHAEL JENSENS HOVEDPOENG er at Ansgar forble munk i sitt hjerte og sin praksis. Selv etter at han ble biskop av både Hamburg og Bremen, og var tynget av mange embedsplikter, vendte han seg aldri bort fra klosterlivets idealer. Så ofte han kunne, trakk han seg tilbake til et lite kloster der han levde sammen med noen få medbrødre. For å si det på Kirkens hovedspråk den gang: *Foris apostolus, intus monachus*. Utad apostel, innad munk!

Det er all grunn til å gratulere våre trosfeller i sør med en vakker, kunnskapsmettet, fint illustrert og folkeopplysende jubileumsbok. •

—“—
Det er all grunn til å gratulere våre trosfeller i sør med en vakker, kunnskapsmettet, fint illustrert og folkeopplysende jubileumsbok.

—”—

MONA RINGVEJ
**ET KONGERIKE FORAN
UNDERGANGEN**
Erkebiskop Erik
Valkendorf og det
katolske Norge
som forsvant
KAGGE FORLAG, 2025

ERIK OPSAHL OG
HENRIK ÅGREN (RED)
**SANKT OLAV OCH
GRANNFOLKEN**
OPUSCULA HISTORICA
UPSALIENSIA, 2025

Helgenkongen og hans kraft

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Helleg-Olav er i skuddet nå, med alle forberedelsene til tusenårsjubileet i 2030 så vel i stat som i kirke, og med oss katolikker som særlige deltakere fordi vi feirer slaget på Stiklestad som en seier fra vår tro. Det samme gjør for så vidt historikeren Mona Ringvej, hvis nye bok bærer undertittelen «Det katolske Norge som forsvant». Hun betoner helgenkongens betydning for landets identitet – den som fulgte av kanoniseringen, men som gikk tapt med reformasjonen i 1537, da en ny gudstro uten helgener ble innført ved diktat fra København. Hvilket som kjent skjedde samtidig med at selvstendigheten var i ferd med å forsvinne for Norge og landet ble en provins av Danmark. «Et kongerike foran undergangen» er da også den litt dramatiske hovedtittel på Ringvejs bok.

NÅ ER VEIEN MOT UNDERGANGEN skildret før, ja den er *locus communis* i Norges historie. Et svekket adelskap, en kraftigere pågang fra det øvrige Norden, en mer tafatt holdning vis-a-vis kongemakten – det er forhold som vanligvis trekkes fram for å forklare Norges nedgang. I tillegg kommer her den religiøse komponent. Det som går tapt er noe som i sin tid bidro til å gjøre Norge stolt og mektig – Olavskulten, legemliggjort i den døde helgenkongen i kisten av sølv og gull i den strålende Nidaros-katedralen. Den var ikke sterk nok til å stå imot tidens pågående krefter, og gjør sitt til at landet taper under rivaliseringen mellom de andre kongedømmene i Skandinavia. Hvis dette lyder litt komplisert,

er det nettopp det – en nedgang midt i 14- og 1500-tallets stridende samfunnskrefter, kyniske maktspill og voldelige terror i en ren heksegryte av motsetninger.

Det hjelper at alt dette kan følges gjennom én person – Erik Valkendorf, en dansk teolog og kansler for kong Christian II under dennes framstøt for å bli hele Nordens hersker. For å myk-gjøre Norge i dette, ble Valkendorf innsett som erkebiskop i Nidaros og leder av det norske riksrådet. Men så snudde han, i følge Ringvej, ble en kirkens mann fremfor kongens, overbevist av et for ham nytt og hellig kall om å tjene St.Olav i kisten fremfor å knuse ham, for å hjelpe monarken i København. Valkendorf hengir seg simpelthen til helgenkongens kraft.

Denne endring av perspektivet føyer ham inn i rekken av heroiske Nidaros-bisper som sto imot den pågående danske kongemakt, den som etter hvert ble hjulpet av et fullt nordeuropeisk trosskifte – lutherdommen – skjønt den ikke gjorde seg gjeldende i Valkendorfs tid; han døde omtrent da Luther slo sine 95 teser opp i Wittenberg. Protestantismen ble derimot fatal for etterfølgeren Olav Engelbrektsson – den siste erkebiskop før Norge falt endelig til fote.

HVEM VAR SÅ DENNE VALKENDORF? Kildene er sparsomme, vi vet ikke hvordan han så ut eller hvilket år han er født. Ringvej bruker det som er, og levendegjør sin hovedperson med alle de skikkelser fra samtiden som han kan tenkes å ha støtt på. Vi treffer derfor folk som Machiavelli, Cesare Borgia, Leonardo da Vinci

og Rafael i denne kombinerte livs- og rikshistorien; vi møter paver og fyrster og fremfor alt den underskjønne Dyveke Sigbritsdatter, Christian IIs elskerinne. Den siste har fascinert mange, både historikere og forfattere helt opp i vår egen tid; på norsk kom Øystein Brekkes «En fryktet kvinne» så sent som i 2019, mens Bergljot Hobæk Haffs roman om Dyveke og moren blir fyldig presentert i Liv Bliksruds Haff-biografi fra i fjor.

Føy så til at selve språkføringen i Ringvejs bok flyter så lett og livlig, ja inntil det blomstrende. Tidligere historikere «snubler i sjåvinistiske språkfeller», heter det, mens smilet «sniker seg inn i munnviken» på andre, om ikke faren for å henrettes «må ha fått det til å krible av mørk uro i magen» for ofrene i Stockholms blodbad (s.111, 119, 220). Selve prosaen river leseren med, tvers gjennom den kompliserte vev av intriger, list og drap på aller høyeste nivå, i Kalmarunionens kaotiske dager.

DEN LANGSIKTIGE BETYDNINGEN av Olavdyrkingen understrekes av en svensk studie som nettopp er utgitt, «Sankt Olav och grannfolken». Av alle nordiske helgenkonger (medregnet Sankt Erik i Sverige og kong Knud i Danmark), er nemlig Olav Haraldsson klart den største. Det var til ham at pilegrimene fra hele Europa strømmet, og i Nidaroskatedralen at de inntraff, de velsignede mirakler som helgenkongen spredte over sine troende. Den fraksjon i Sverige som rundt Kalmarunionens sluttfase mest intenst motsatte seg kong Christians

fremstøt, omsatte derfor Snorre Sturlasons Olavs-saga (den mest utførlige) til en svensk-språklig *rimkrönika* som på enkle verseføtter gjenga den norske mirakelkongens underfulle liv. Hensikten var å underbygge en forening med Norge fremfor en union med Danmark.

Slike rimkrøniker var populære på 1400-tallet, så spredningen var for så vidt garantert. Om enn disse rimkrønikene kan leses som litt banale kling-klang-dikt fra senmiddelalderen, er de interessante for historikere. Erik Opsahl og Henrik Ågrens antologi viser det til fulle. Diktet *Sanct Olaffs Saga på Swenske Rim* analyseres her opp og ned av de til sammen seks medarbeiderne fra Sverige og Norge – litterært, historisk og komparativt – slik at vi står tilbake med en dobbelt kilde, både til Olavs liv og saga, og til 1400-årenes svenske opposisjon mot Kalmarunionen. Samt til rimkrøniken som sjanger, dikt og rim. Og takk for det! •

— “ —
Selve prosaen river leseren med, tvers gjennom den kompliserte vev av intriger, list og drap på aller høyeste nivå, i Kalmarunionens kaotiske dager.

— ” —

AKTUELL PROFIL

Hvem: Didier Pentecôte O.P.
Aktuell: Prior i St. Dominikus
kloster, Oslo

En dominikaner i bevegelse

De første 14 årene etter at fr. Didier Pentecôte ble ordinert til prest, virket han i Kamerun på Afrikas vestkyst. Deretter var han med på å stifte et nytt dominikanerkloster i den franske byen Clermont-Ferrand. Nå er han blitt prior i det første norske klosteret som ble etablert etter reformasjonen.

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Høsten 2025 tiltrådte franskmannen som prior i St. Dominikus kloster, Oslo. Han påtok seg vervet uten ferdig programmerklæring, men med en tydelig holdning: Vi skal ikke stå stille, men stadig være på vandring.

Avstanden fra Kamerun via Clermont-Ferrand til Oslo er betydelig, både geografisk, kulturelt – og økonomisk. For fr. Didier er dette en naturlig side av livet som dominikaner; det skal nemlig la seg prege av bevegelse og endring.

– Jeg tar en dag om gangen, og legger livet i Guds hender, sier han og fortsetter:

– Jeg vil ikke stivne i en form, men forandre meg med tiden og omgivelsene.

Da han tiltrådte som prior, var han seg bevisst at forståelse må komme før eventuell endring og ny retning.

– Før jeg vet hva som må endres, må jeg lære og forstå. Det tar tid og krever tålmodighet. Jeg oppdager jo fremdeles stadig noe nytt, sier han, og beskriver tiden i Norge som en *åpenbaringssituasjon*.

ET KALL SOM VOKSTE FREM

Veien til prestetjenesten tok form gradvis. Tre prester i ungdomsårene gjorde inntrykk, én etter én. Særlig betydningsfull ble hans kjennskap til den salige Charles de Foucaulds liv og spiritualitet, først formidlet gjennom speiderbevegelsen.

– Da jeg begynte å lese det han hadde skrevet, og det som var skrevet om ham, tok etterhvert tanken form: «Dette kunne også være min vei.»

«Det er mangfold i enhet: Alle er prekebrødre, men kan uttrykke seg forskjellig i tanke, ord og handling.»

Fr. Didier var da i begynnelsen av 20-årene. Kort tid etter reiste han til Kamerun, der han begynte sin siviltjeneste. Oppholdet skulle komme til å vare i to år. Der kom han i kontakt med Kongregasjonen av Den Hellige Ånd. Inspirert av deres arbeid trådte han inn i deres seminar i 1986. Etter to år tok han et nytt valg og trådte inn i dominikanerordens novisiat i Strasbourg.

Her ble han presteviet i Paris i 1994, og så sendt tilbake til Kamerun av sine overordnede.

KAMERUN: RIKDOM OG MOTSETNINGER

Der ble han værende i 14 år. Landet kan minne om Telemark: en kyst med olje og rik på fisk, fjell og savanner, store skoger i sør og grense mot Tsjad i nord.

– Det er et land som bugner av naturressurser – planter, olje og mineraler – men de som tjener pengene, bor oftest i Europa, vedgår han.

Erfaringene derfra formet både hans forståelse av kirke og samfunn, særlig når det gjelder forholdet mellom lokale livsvilkår og globale maktstrukturer.

Valget av dominikanerordenen sprang ikke ut av én grunn, men flere forhold ble avgjørende. I Kamerun ble fr. Didier kjent med fr. Gabriel Nissim, en dominikanerprest og konvertert jøde, som introduserte ham for dominikanerordenens liv og spiritualitet. Han besøkte så et kloster i Paris og leste en biografi om Den hellige Dominikus, noe som forsterket tiltrekningen.

DOMINIKANER: – Vi skal fortsatt være et sted hvor mennesker kan komme for å stille sin tørst etter Kristi ord, sier fr. Didier Pentecôte. I bakgrunnen ser du Den hellige Dominikus omgitt av et dyprødt flor av standhaftige julestjerner.

DIDIER PENTECÔTE O.P.

Født: 1961, Frankrike

Orden: Dominikanerordenen

Evige løfter: 25. september 1992

Presteviet: 3. september 1994

Til Norge: 28. oktober 2025

Embede: Prior i St. Dominikus kloster, Oslo (fra 17. september 2025)

Språk: Fransk, engelsk, hebraisk (lærer norsk)

Interesser: Piano

TJENESTE:

Prestetjeneste i Kamerun (1994–2008)

Dominikanerprest i bispedømmet Clermont-Ferrand, Frankrike (2009–2025)

Leder for bispedømmets kommisjon for religiøs kunst (2020–2025)

Pavens bønneintensjoner

APRIL

For prester i krise

La oss be for prester som gjennomgår kriser i sitt kall, at de må finne den støtten de trenger, og at menighetene må støtte dem med forståelse og bønn.

MAI

At alle må få mat

La oss be om at alle, fra store produsenter til små forbrukere, må forplikte seg til å unngå matsvinn og sikre at alle har tilgang til mat av god kvalitet.

JUNI

For idrettens verdier

La oss be om at idrett må være et redskap for fred, møte og dialog mellom kulturer og nasjoner, og at den må fremme verdier som respekt, solidaritet og personlig vekst.

– Dette handlet ikke om karisma, men om frihet, sier han.
– Hver bror gis rom nok til å utvikle seg innenfor fellesskapet. Det er mangfold i enhet: Alle er prekebrødre, men kan uttrykke seg forskjellig i tanke, ord og handling.

KIRKE, STAT OG KULTUR I FRANKRIKE

Før han kom til Norge, tilbrakte fr. Didier 16 år i Clermont-Ferrand. Her var han med på å stifte et nytt dominikanerkloster i et eldgammelt katolsk bispesete. Han arbeidet tett med biskopen i en kirkelig virkelighet formet av det franske prinsippet om statlig eierskap til kirkebygg og inventar.

– Staten eier alt – både bygninger og utstyr – mens Kirken bruker det vederlagsfritt, forteller han.

Som leder for bispedømmets kommisjon for religiøs kunst hadde han ansvar for dialog med ordførere og vernemyndigheter. Ingen endringer kunne gjøres uten godkjenning, men til gjengjeld ble arbeidet utført grundig og i henhold til strenge krav. Han fremhever denne perioden som krevende, men meningsfull, og understreker at rollen gjorde det mulig å arbeide for hele bispedømmet samtidig som han forble fullt ut klosterbroder.

DIALOG SOM PRAKSIS

En viktig del av hans arbeid i Frankrike var interreligiøs dialog, særlig mellom katolikker, jøder og muslimer. Erfaringene derfra har gitt ham en tydelig overbevisning: Samtale er en forutsetning for fredelig sameksistens.

Gjennom dialog blir man kjent med den andres tro, styrker og sårbarheter. Over tid kan dette utvikle gjensidig forståelse og respekt, og legge grunnlag for å leve sammen i et pluralistisk samfunn.

– Dialog er avgjørende. Over tid skaper samtalen om tro empati mellom mennesker og forståelse for ulike måter å tro og feire Gud på, sier fr. Didier.

EN KOMMUNITET I ENDRING

I Oslo leder fr. Didier nå et broderskap som på kort tid har forandret seg meget: Flere brødre som har vært en mannsalder ved klosteret, er gått bort, og nye er kommet til. Kommuniteten i Nebergsgaten 15 er blitt svært internasjonal med syv brødre fra seks land. Fr. Didier følger norskopplæring gjennom Caritas Norge og bruker musikk og litteratur som innganger til språk og kultur.

– Undset, Ibsen, Grieg, sier han, og legger til at han spiller piano hver dag.

Når det gjelder klosterets fremtid, er han bevisst tilbakeholden.

– Vi tar én dag om gangen.

Samtidig er retningen klar: St. Dominikus er et kloster i bevegelse som forandrer seg med tiden og omgivelsene, og som ikke stivner i faste former. Men noe forblir det samme:

– Vi skal fortsatt være et sted hvor mennesker kan komme for å stille sin tørst etter Kristi ord, konkluderer den ennå nyankomne og nyvalgte prior. •

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

Utgis av:
Norsk Katolsk Bispedømme
Nr. 1–2026, årgang 138
ISSN 0802-6726

Adresse:
Akersveien 5, 0177 Oslo
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:
Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:
Petter Stocke-Nicolaisen
Olav Rune Ekeland Bastrup
Øyvind J. Vardenær Evenstad
Marta Teresa Wade
Ingvild Stolpe (red. sekr.)

Design og layout:
Erlend Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav tidsskrift redigeres etter prinsippene i Redaktørplakaten og Vær Varsomplakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 06.03.26

Deadline neste nummer: 11.05.26

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4800

Forsidefoto: Pål Johannes Nes

Kunngjøring fra Oslo katolske bispedømme pr. 31. desember 2025

Biskop Fredrik Hansen har besluttet følgende utnevnelser og forflytninger blant prestene i bispedømmet:

- Mgr. **Torbjørn Olsen** utnevnes den 1. januar 2026 til biskoppelig vikar for feltpresttjenesten. I henhold til avtalen mellom de tre katolske kirke-distriktene i Norge utøver mgr. Olsen myndighet over all katolsk feltpresttjeneste i landet.
- P. **Oddvar Moi** løses den 1. januar 2026 fra embetene som stiftskapellan og vikarprest. Han fortsetter sin tjeneste som kapellan i St. Olav domkirkemenighet i Oslo (i 50% stilling).
- P. **Grzegorz Borski** utnevnes den 10. januar 2026 til kapellan i St. Olav domkirkemenighet i Oslo (50%) og kapellan i St. Hallvard menighet i Oslo (50%).
- P. **Karol Lipczyński** utnevnes den 10. januar 2026 til kapellan i St. Paul menighet i Bergen.
- P. **Anthony Erragudi S.V.D.** utnevnes den 10. januar til kapellan i 50% stilling i St. Hallvard menighet i Oslo. Han fortsetter som kapellan i St. Olav domkirkemenighet i Oslo, men i 50% stilling.
- P. **Paweł Piotr Wiech** løses den 9. februar 2026 fra embetet som sogneprest i St. Josef i Haugesund, og innvilges permisjon frem til og med 10. august 2026.
- P. **Dawid Banaś** løses den 9. februar 2026 fra embetet som kapellan i St. Paul menighet i Bergen, og utnevnes samme dag til sogneadministrator i St. Josef menighet i Haugesund.
- P. **Henry Thura ZawMin** løses den 9. februar 2026 fra embetet som kapellan i St. Hallvard menighet i Oslo, og utnevnes samme dag til kapellan i St. Josef menighet i Haugesund. Han fortsetter som ansvarlig for sjelesorgen for burmesere i bispedømmet.

Kunngjøring fra Oslo katolske bispedømme pr. 15. januar 2026

Biskop Fredrik Hansen kunngjør følgende utnevnelser og forflytninger blant prestene i Oslo katolske bispedømme:

- P. **Piotr Gwizdź** utnevnes 15. januar 2026 til kapellan i Mariakirken menighet på Stabekk.
- P. **André-Marie Vinh Thien Le** løses den 15. januar 2026 fra embetet som rektor i St. Josef kirke i Oslo. Embetet som rektor for kirken tilfaller skolepresten for små- og mellomtrinnet på St. Sunniva skole (for tiden biskopen selv).
- P. **Rooni Yousif** flytter i løpet av februar måned fra Oslo katolske bispedømme til Stockholm stift. Han fortsetter å ha ansvar for den kaldeiske sjelesorg i Norge.

Biskop Fredrik Hansen har i dag utnevnt nytt finansråd for Oslo katolske bispedømme.

Oslo katolske bispedømmes finansråd består av følgende medlemmer:

Peter Blom (gjenutnevnt)
Cecilie Binh Duong (gjenutnevnt)
Ole Bendik Heggveit (gjenutnevnt)
Else McClimans (ny)
Sr. Anette Moltubakk C.S.J. (ny)
Georg Fredrik Rieber-Mohn (gjenutnevnt)

Rådet har en funksjonstid på fem år (se CIC kan. 492, §2).

Kunngjøring fra Oslo katolske bispedømme pr. 16. februar 2026

► I henhold til pave Benedikt XVI's apostoliske konstitusjon Summorum pontificum (SP) er det siden 2007 blitt feiret messer etter det romerske missale av 1962* for grupper av troende i Oslo katolske bispedømme (se SP art. 5 §1).

Denne type messefeiring har i disse årene funnet sted i ulike menigheter og kirker i Oslo-området, og finner nå regelmessig sted i St. Elisabeth kirke på Eikeli.

Fra 2021 er messefeiringen etter det romerske missale av 1962 styrt av pave Frans' apostoliske konstitusjon Traditionis custodes (TC).

Konstitusjonen understreker på særskilt vis diocesanbiskopens myndighet over denne messefeiringen (TC art. 2). På bakgrunn av dette har biskop Fredrik Hansen besluttet følgende:

Messefeiringen etter det romerske missa-

le av 1962 flyttes fra St. Elisabeth kirke til St. Joseph kirke i Oslo. Biskopen vil selv besøge at forordningene i Traditionis custodes overholdes, især de som angår gruppene av troende, de godkjente prestene som skal feire messen, og selve messefeiringen (se TC, art. 3 og art. 5).

Messeprogrammet frem til sommeren vil bli gjort kjent innen kort tid.

* Red.anm: Det romerske missale av 1962 (Missale Romanum, Editio Typica 1962) er den siste offisielle utgaven av den romerske messeboken (missalet) før den liturgiske reformen som fulgte etter Det andre Vatikan-konsil (1962–1965). Messen som feires etter dette missalet er også kjent som den «tradisjonelle latinske messen», den «tridentinske messen», og «messen etter vetus ordo».

Kunngjøring fra Tromsø stift pr. 6. januar 2026

Biskop Erik Varden, apostolisk administrator for Tromsø stift, kunngjør følgende utnevneelse:

► 6. januar, på festen for Herrens Epifani, utnevnte biskop Erik Varden, biskop av Trondheim og apostolisk administrator for Tromsø stift, sognepresten i Hammerfest, pater **Rafał Ochojski** M.S.F., til stedlig delegat (delegatus ad omnia) i Tromsø stift. Delegaten vil virke med generalvikars myndighet.

Pater Rafałs oppgave går ut på å assistere biskop Erik pastoralt og administrativt for å fremme Kirkens evangeliserende, misjonerende virke i Nord-Norge. Pater Rafał innsettes som delegat den 15. februar 2026 i Vår Frues domkirke i Tromsø, og flytter så inn i bispegården i Tromsø.

Kunngjøring fra Norsk katolsk bisperåd pr. 26. januar 2026

Biskop Erik Varden tildeles æresdoktorgrad

► St. Mary's Seminary and University i Baltimore, Maryland, det eldste katolske presteseminar i USA og fullverdig kirkelig teologisk fakultet, har besluttet å tildele biskop **Erik Varden**, O.C.S.O., biskop av Trondheim, doktorgraden i teologi *honorius causa* (æresdoktorgrad i teologi).

ÆRESDOKTOR: Biskop Erik Varden O.C.S.O. blir tildelt et æresdoktorat ved St. Mary's Seminary and University i Baltimore 7. mai 2026. Seremonien direkte sendes via katolsk.no. Foto: Oliver Neale

Biskop Fredrik Hansen gratulerer

– På vegne av hele den katolske kirke i Norge vil jeg gratulere biskop Erik med å ha blitt tildelt doktorgraden *honorius causa* fra St. Mary's Seminary and University. At et kirkelig lærested som St. Mary's gir ham denne ære, bekrefter hvor betydningsfull hans dyptpløyende teologi og forkynnelse er i verdenskirken i dag, sier biskop av Oslo Fredrik Hansen.

Tildelingen finner sted ved den høytidelige uteksamineringen av årets kull 7. mai 2026. I tråd med presteseminarets tradisjon vil biskop Erik holde et teologisk foredrag samme dag.

I begrunnelsen for tildelingen understrekes biskop Eriks bidrag til Kirkens evangelisering, hans teologiske forfatterskap og hans internasjonale nedslagsfelt.

Fasit påskequiz

- 1. C / 2. B / 3. A / 4. A
- 5. B / 6. C / 7. A
- 8. B / 9. C / 10. C
- 11. C / 12. B / 13. B
- 14. A / 15. C / 16. A
- 17. C / 18. B / 19. B
- 20. A / 21. A / 22. B
- 23. C / 24. A / 25. B
- 26. A / 27. C / 28. A
- 29. B / 30. C

MUSIKK FOR PÅSKETIDEN

AMUND DAHLEN er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder avorgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Henrik Ødegaard

Komponisten (f. 1955 i Oslo) har bena plantet i gregorianikk og norsk folkemusikk.

Han er en merittert og dreven komponist av kormusikk. Utgangspunktet er ofte gregorianikk og i denne innspillingen starter det med middelalderhymnen *Jesu Dulcis memoria*, med tekst av Bernhard av Clairvaux. Her finnes også et vidunderlig arrangement over påskehymnen *O filii et filæ* (Lov Herren 483). I år skal denne variant bli påskens musikk i mine ører i hvertfall. Innspillingens hovedverk er Meditasjoner over Musikk til festen for Maria Magdalena Utgangspunktet er fragmenter av et manuskript skrevet på 1200-tallet. Ødegaard har brukt fragmentene som fundament og laget et nytt tidløst verk. Musikken er fylt med mening og hele produksjonen oser av ro og meditasjon. Symbiosen av korets klang og ekstremt god akustikk er rett og slett enestående.

Jeg er helt enig med kritikeren i Ballade at denne platen er full av sakral verdighet. Og den er en helt enorm lytteopplevelse.

VOX CLAMANTIS

Kormusikk av Henrik Ødegaard
Det estiske koret Vox Clamantis
under ledelse av Jaan-Eik Tulve
Utgivelse 2023
Label ECM

Karol Mossakowski

Den fremadstormende og fantastiske polske organisten Karol Mossakowski (f 1990) har i sin siste innspilling tatt for seg musikk fra kirken Saint-Sulpice i Paris. I denne kirken står det et av verdens mest kjente orgel, bygget av Aristide Cavaillé-Coll i 1862.

Cavaillé-Coll er uten tvil den ypperste orgelbygger på 1800-tallet. Han fremelsket og skapte det vi i dag betegner som fransk klang, fylt med varme og bredde.

Karol Mossakowski ble ansatt som titulærorganist i 2023 i Saint-Sulpice.

Innspillingen *SAINT-SULPICE* er i sin helhet viet musikk av hans forgjengere

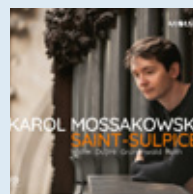
Charles-Marie Widor (1870–1934), Marcel Dupré

(1934–1971), Jean-Jacques Grunenwald (1973–1982) og Daniel Roth (1985–2023)

Mossakowski spiller glimrende og forbilledlig klart og ikke minst spiller han i samforstand MED og I rommets iboende akustikk.

Tempi, akustikk og musikalsk utforming ivaretas på beste vis. Du kan lytte til bl.a. Tre Preludier og fuger av Dupre, Tre julestykker av Widor og mer komplekse musikalske forløp i Grunewalds Jubilate Deo og Fantasifuge over Regina Cæli av Daniel Roth.

Skrø opp lyden, lukk øynene og nyt klang og akustikk fra Sanit-Sulpice i fulle drag

SAINT-SULPICE

Karol Mossakowski
Label AEOLUS

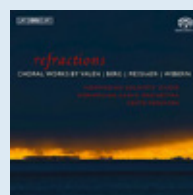
Fartein Valen

Fartein Valen var på mange måter, en fremmed fugl i det norske musikalske landskap i det forrige århundre. Han utviklet etter hvert en særegen og original atonal stil som er preget av landskap, litteratur og hengiven tro.

I studietiden i Berlin (1909) skrev han verket «Der 121. psalm» for kor, solist og orkester. Verket er influert av Brahms og er svært velklingende.

I 1984 omarbeidet Kjell Mørk Karlsen verket for orgel og kor. Høsten 2026 skal St. Paul-koret, Amund Dahlen (orgel) og Jonas Apeland (dirigent) fremføre Valens verk «Der 121 Psalm» i St. Paul kirke i Bergen.

En god innspilling av Valens 121. Psalm finner du på BIS-platen REFRACTIONS med Det norske solistkor og KORK fra 2013.

REFRACTIONS

Det norske solistkor og KORK
Label BIS

Dagfinn Føllesdal

(1932 – 2026)

Noen mennesker får som gave å bety svært mye for svært mange. Dagfinn Føllesdal fikk denne gaven gjennom sitt virke som professor, underviser og forsker, og gjennom hvem han som person var for både studenter og kolleger. Når han nå er gått ut av tiden kjenner mange av oss et uendelig vemod. De mange kommentarene som er kommet på internett etter hans bortgang, løfter frem hvordan Føllesdal som fagperson kombinerte et utfordrende, skarpt og kritisk intellekt med omtanke og vennlighet vis-a-vis sine diskusjonspartnere. Vi som har vært hans studenter møtte denne kombinasjonen nesten med undring – var den mulig? Ja, det var den.

Dagfinn Føllesdal begynte sitt akademiske virke med studier innen matematikk, fysikk og astronomi i Oslo og Göttingen. Hans interesse for filosofi ble vekket i dette løpet, og i 1961 tok han sin doktorgrad i filosofi ved Harvard i USA. Deretter hadde han en karriere som professor i både Norge og USA hvor han i sine arbeider markerte seg som en brobygger mellom såkalt kontinental (europeisk) og analytisk (anglo-amerikansk) filosofi.

Men *livet* er mer enn fag og karriere. Under et studieopphold i Paris begynte Føllesdal å vanke i det katolske studentlaget der, og studentpresten anbefalte ham å besøke benediktinerklosteret *En Calcat* i Sør-Frankrike. Det skulle bli et vendepunkt. Senere fortalte han i et intervju at besøket gjorde et varig inntrykk. Her opplevde han på nært hold

hvordan ordensbrødrene – og søstrene i et nonnekloster like ved – levde etter evangeliske idealer, med bønn, arbeid, studier, drift av et gjestehus og tjeneste for mennesker som oppsøker dem av ulike grunner. Deres liturgi var enestående vakker og, påpeker han, stedet hadde en inkluderende atmosfære som var uhyre stimulerende.

Hjemme i Norge igjen gikk det som det måtte gå: Dagfinn og hans hustru konverterte til Kirkens fulle fellesskap i 1955 etter undervisning med den sagnomsuste teologen, forfatteren og komponisten pater Ambrosius Lutz.

Dagfinn Føllesdal, med sin eminente akademiske karriere, var langt fra noen «elfenbenstårn-intellektuell». Han var opptatt av hva filosofien kan bidra med i en verden hjemsoekt av krig og konflikter. Som han sa i det nevnte intervjuet: «Filosofi oppøver den kritiske sans og kan gjøre oss mer motstandsdyktige mot demagogi og irrasjonell påvirkning, hva enten det kommer fra Putin, Trump eller andre maktmennesker.» Og, fortsetter han: «Jeg tenker ofte på hva hovedpersonen i Albert Camus' roman *Pesten* kom frem til: 'Det man lærer under en pest er at det er mer i menneskene å beundre, enn å forakte.' Og på spørsmålet 'Hva er veien til fred?' svarte Camus ganske enkelt: 'å gjøre det gode.'»

Fred over Dagfinn Føllesdals minne.

Magdalene Thomassen

KNUT ØDEGÅRD

JESUS

Jesus bur der oppe
på fjellet, sa ho, den ørvesle
syster mi og peika med sin
deigkvite finger

mot Vengetind, hi sida
blygråe fjorden: eg vil opp dit
og flyga med Jesus, Knut.
Vil du leia meg dit, heilt
opp? sa ho og greip handa mi.

Nei, berre brattheng der
på Vengetind, sa eg med hennar
vesle hand i mi, og snøskavl og jerv
og ramn og rev i både Hornet,
Skåla og Vengetind.

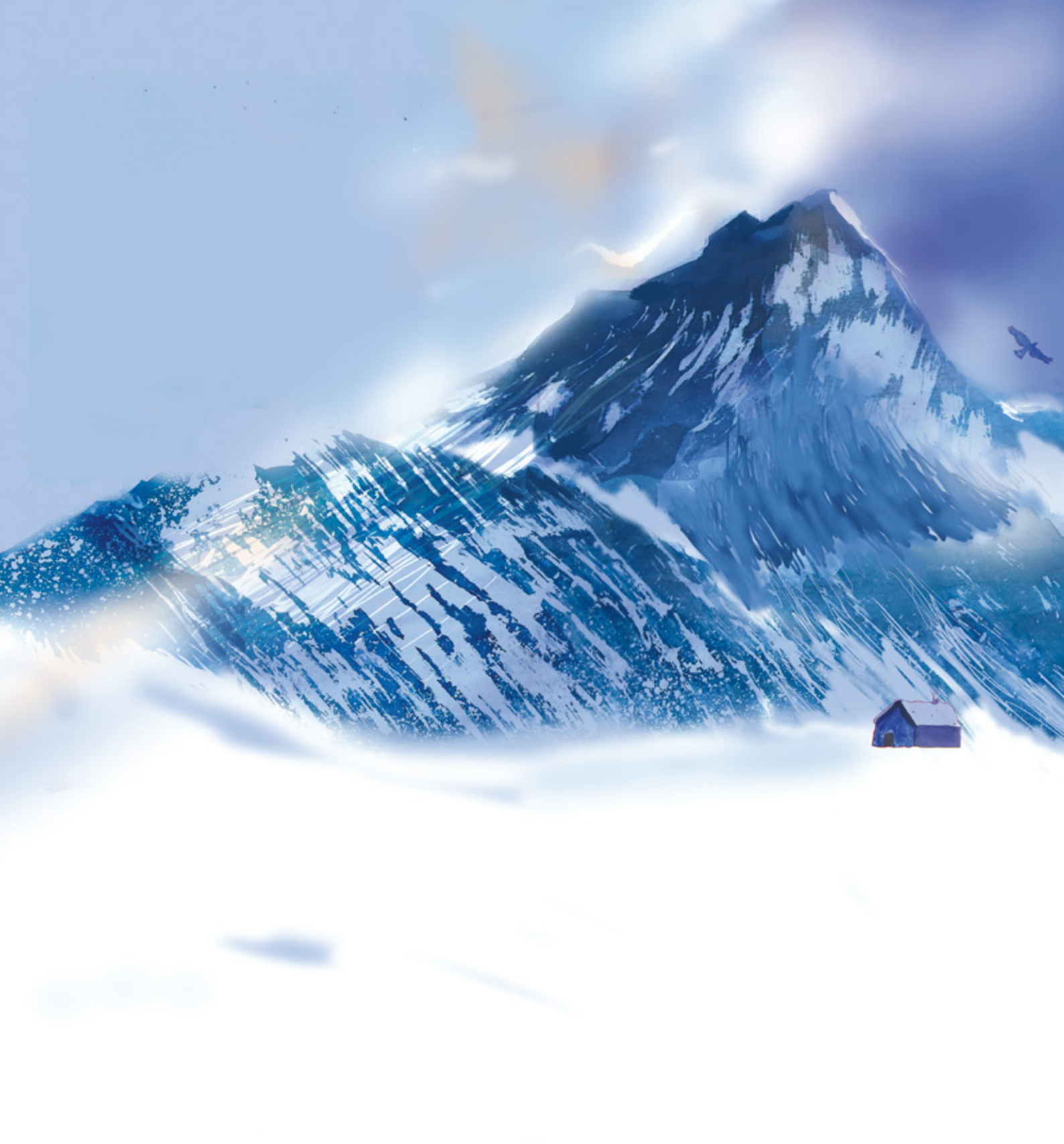
70 år sidan, og no er eg,
skjelvhendte oldingen komen i tvil,
og ein teolog skriv i dagens Vårt Land
at det gjeld å vera klar
når Menneskjesonen kjem.
Han skal koma i skya, og de
skal retta dykk opp
og lyfta hovudet! Les eg
i bladet.

Det kan vel skje at Jesus kjem
på toppen av Vengetind, like godt dér
som på Galdhøpiggen eller i fjernare strøk
som Sinai, Pico da Neblina, eller Quincheng
langt aust langt vest, kva

veit vel eg: Eg er
i tvil komen. Men eg kvesser
augo mot Vengetind
no så lenge etterpå: Eg ser
det samlar seg ein skydott
som ein krans, som ei krone
kring tinden der no

og ein ljósstråle skjer seg
brått gjennom skya, det skin
i tinden.

KNUT ØDEGÅRD fylte 80 år mot slutten av fjoråret. Hans fødselsdagsgave til oss, hans lesere, var diktsamlingen *Mitt kvite hår i vinden*, omtalt av Magdalene Thomassen i forrige nummer av *St.Olav*. Et gjennomgående motiv i Knut Ødegårds diktning er de skjulte og mest sårbare sidene ved mennesket. Etter at han konverterte til den katolske kirke i 1992, ble den religiøse dimensjon enda tydeligere i forfatterskapet. Dette diktet er hentet fra fjorårets diktsamling.

Kafébesøk 140 kr
= Bleier og hygienartikler for en baby i Ukraina i én måned

Ny genser 500 kr
= Bidrag til en kjøkkenhage for en familie på Sri Lanka

Frisørtime 800kr
= Språktilpasset juridisk veiledning i Norge

Flybillett 2000kr
= Kurs i økonomistyring for bønder i Uganda

*Eksempler på hva ditt bidrag går til

VIPPS
93082

Skann meg

Fasteaksjonen 2026

Håp som forandrer liv

Avstå fra et gode og hjelp dem som trenger det

